జీవనరంగం

(మొదటి భాగం)

★

8 ఏకాంక దృశ్యనాటికలు.

★

దేశోద్ధారక గ్రంథమాల

ప్రతులు 1000
1955 జనవరి.

ముఖచిత్రం :
శ్రీ. జి. కె. సూర్యం, బి. ఏ.,

వెల :
ఇతరులకు 1-12
సభ్యులకు 1-8-

మనవి

గ్రంథం ప్రచురించటం మా పని,
విలువ కట్టటం మీ పని.

మా కోరికను మన్నించి రచయితలు సహకరించారు. కృతజ్ఞతలు. ఇది మొదటి భాగం మాత్రమే. రెండో భాగం కూడా త్వరలో అందిస్తాం. ముఖ చిత్రం అందించిన శ్రీ జి. కె. సూర్యంగారికి కృతజ్ఞతలు.

సదా మీ సహకారాభిలాషి,
వట్టికోట ఆళ్వారుస్వామి
స్థాపకుడు, ప్రకాశకుడు.

దేశోద్ధారక గ్రంథమాల

విజ్ఞప్తి

మహాశయా!

ఆంధ్ర సోదరులకు అవసర గ్రంథముల నందించు ఆశయముతో బహుధాన్య (౧౯౩౮) సంవత్సరంలో కీ॥ శే॥ దేశోద్ధారక, విద్యాదాత, కళాప్రపూర్ణ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి స్మారక చిహ్నముగా స్థాపింపబడిన ఈ గ్రంథమాల ద్వారా లోగా ౧౨ ప్రచురణములు దేశీయుల కందజేసినాము. ఆ రోజుల్లో విజ్ఞానము నిచ్చి, స్వాభిమానమును పురికొల్పి, సత్వర కర్తవ్యమును తెలుపు గ్రంథములను ప్రచురించి దేశభక్తుల యొక్కయు, మేధావంతుల యొక్కయు మన్ననలను పొందినాము. పిమ్మట మొత్తము భారతదేశంతోపాటు హైద్రాబాదులో యేర్పడిన రాజకీయ అసాధారణ పరిస్థితులలో గ్రంథమాల ౧౯౪౨లో ఆగిపోయినది. ౧౦ సంవత్సరముల తర్వాత కొంత స్థిమితము కలిగి, తిరిగి గ్రంథప్రచురణకు పూనుకొను అవకాశము కలిగింది. గ్రంథమాల స్థాపన కాలములో మా ముందుండిన కర్తవ్యము నేటివరకు తీరలేదని భావిస్తున్నాము.

'మనిషి యే పంథా నవలంబించవలయునో అని ఆలోచించుటకు ముందు వివిధ పంథాలను తెలిసికొనుట ముఖ్యము.' కాబట్టి మేము ప్రచురించు ప్రతి గ్రంథము దేశీయుల ఆకాంక్షలను, హక్కులను, బాధ్యతలను దృష్టియందుంచుకొని కర్తవ్యములను సూచించునదిగా నుండును.

ఇట్టి మా కృషికి చేయూతనిచ్చి మా ఆశయ సఫలతకు దేశీయులు మమ్ము ప్రోత్సహించెదరని విశ్వసిస్తూ, విజ్ఞులగువారి సర్వసహాయాలపై మాత్రమే ఈ వ్యవస్థను నిర్వహించ గలుగుదుమని విన్నవిస్తున్నాము.

పది రూపాయలకు తక్కువగాని విరాళమును మీ నుండి అభ్యర్థిస్తూ, అట్టి మొత్తము మేరకు వెలవడే గ్రంథాలు అందజేయబడునని మనవిచేస్తున్నాము.

3-5-1027 నారాయణగూడ
హైదరాబాదు,

ఇట్లు విన్నవించు
వట్టికోట ఆళ్వారుస్వామి
స్థాపకుడు, ప్రకాశకుడు

ఈ సంపుటిలో —

అజంతా ప్రింటర్సు, సికింద్రాబాదు.

సంఘర్షణ

రచయిత :

శ్రీ. మల్లికార్జున్

జననం : 1932

నివాసం : హైద్రాబాదు

అభిరుచి : సారస్వతం.

రచనలు : గేయాలు, గేయనాటికలు వివిధ పత్రికల్లో ప్రచురింపబడ్డాయి.

అభిమాన రచయితలు : కాళిదాసు, శ్రీశ్రీ, దాశరథి, నారాయణ రెడ్డి.

పాత్రలు :

కవిత్వం

సంగీతం

నృత్యం

శిల్పం

చిత్రలేఖనం

రసం

సంఘర్షణ

౧

కవిత్వం :

స్వప్నం పంచేవారికి
చేకూర్చెద ఆహ్లాదం -
ఊరటతో మంచు మెరుపు
పండించెద ఆనందం -
మధురగీతికల నల్లుచు
బ్రతుకుబాధల హరింతు -
చిరునవ్వు విలసిల్లగ
నిఖిలలోకముల చరింతు.

సంగీతం :

కంఠం విప్పని కళామతల్లికి
స్వరాలు నేర్పితి నేనే -
పలుకు కరగగా సంగీతరసం
గానం సృజించితి నేనే -
నా మనువెచ్చని రాగాలాపన
చిగురెత్తించును లతాద్రుమంబుల -
నా స్వరమ్ముతో నాట్యములాడే మ
నస్విని పాడును భావగీతముల.

నృత్యం :

నటరాజహస్తములందు
ప్రభవించి ప్రవహించి -
రసిక హృదయములందు
రవళించి రంజించి
అర్ధనారీశ్వరుని

[illegible] -
[illegible]
[illegible].

శిల్పం :

నిన్ను మలచిన బండ
[illegible]యుండ -
చెక్కుడే నాయంద
విజనసౌభాగ్యమునుంద -
మానవత్వమును నా
తో నిల్పుకొన్నాను -
ఎల్లకళలకు పుట్టి
నిల్లునై యున్నాను.

చిత్రలేఖనం :

ప్రకృతిలోని సౌందర్యం
పరుగులెత్తు నాలో -
మధురభావనా వీచిక
మాటలాడు నాతో -
యుగయుగాల వసంతాలు
చిగురించును నాలో -
నందనవన స్మృతి గాథలు
నర్తించును నాలో.

కవిత్వం :

నాటికి నేటికి మేటిని నేనే
కాళిదాసునకు కన్నతల్లినై
పోతన్నకు నే మోక్షదాయినై
కాలము నోడించితి నేనే
కాంచుమ నా [illegible].

సంగీతం :

నాటి కృతుల యూ
నాటి గళంబు
సాటిలేనిదని
చాటిచెప్పగా
త్యాగరాజునే స్మరింతుము
రాగముతోనే తరింతుము.

సాహిత్యం :

నా యశస్తంభా
అజంతాగుహాలలోన
నా ప్రశంసాస్తవము
ప్రశాంతవనములోన
సౌందర్యము నాలో పొంగగా
సామీప్యముగా వెల్లివిరోనా.

శిల్పం :

శిలాప్రతిమ కన్నులలో
కళాఖండముల తపస్సు -
పల్లవాంగి మలుపులలో
ప్రభవించునుగా ఉషస్సు -
ఎల్లోర గుహాంగణాల
పల్లవించు నా యశస్సు.

చిత్రలేఖనం :

జగజగాల జీవితాల
శోభించును నా రేఖని -
త్రిలోకమయ జగత్తులోని
అమరత్వం నా రాగిణి -

ఒదిగి జగమోహనంతో
విరియుచును ప్రరోగాయన.

కవిత్వం :

పరిగియుపద సంగీతం
శ్రోతలకు శిరోవాతం -
ఉన్మాదినియై నిత్యం
ఊగి సాగని నృత్యం -
పిచ్చిటంప తెక్కించును
పిసికసే యీ శిల్పం -
పిచ్చివాటి మార్గంలా
చిత్రలేఖనపు గమనం.

సంగీతం :

లలితాంగుల రహస్యాల
పట్టునయే కవిత్వం -
కాముక భావాల నెల్ల
కల్పించునుగా నృత్యం -
దాచికొనిన రహస్యాల
చాటిచెప్పు నీ శిల్పం -
సిగ్గులేని స్త్రీవలె కా
న్పించు చిత్రలేఖనం.

నృత్యం :

ఊహాల పొలిమేరలలో
విహరించును కవిత్వం -
భావపహార నావమ్ములు
పల్లవేయు సంగీతం -
జగానికే అత్యల్పం

చలనరహితమౌ శిల్పం -
హృదయాలను స్పందింపని
పచే చిత్రలేఖనం.

శిల్పం :

శిల్పరహితమౌ కవిత్వం
కల్పనయే కానేరదు -
ఖరస్వరపు సంగీతం
పరువు నిల్పుకోనేరదు -
అందము నివ్వగజాలదు
అడుగుదప్పితే నృత్యం -
శిల్పరహితమౌ చిత్రం
రసం లేని కావ్యం.

చిత్రలేఖనం :

భావమ్మును చిత్రణమే
కవిచేసిన ఘనకార్యం -
స్వరభేదం తెల్పుటయే
సంగీతపు టాదర్శం -
భావమ్మును ప్రదర్శనమె
కావించునుగా నృత్యం -
వీక్షించెను నన్నెగా
విశ్వకర్మ ప్రప్రథమం.

రసం :

గరువమ్ముతో మీరు
కలహింతురేలా
పరువువీడుచు కళా
భాస్వరములారా !

సిరులను మానండి
స్నేహమును కానండి
దాపరికం చింత ఆ
డంబరాలను మీరు
ఒప్పించి యీ పోరు
బలహీను లైనారు
సాగించి యీ పోరు
స్వార్థులైపోయారు,
మారిపోవు లోకంతో
మారుటయే లేకా
మీ మీ స్వార్థంపు బాట
మార్చుకొంది యీ దేశా.

కే. ఎం. వృ. బి. బి.

స్వార్థమ్ముల సరుకులేని
విపణివీధు లుంటునా !
ఆడంబరములు లేకయె
ఆట రక్తిగట్టునా !
ప్రచారాల బలంలేని
ప్రజాసంస్థ లున్నవా ?
పోరులేని సంఘటన వి
చరిత్రలో నున్నవా ?

రసం :

సంకుచిత భావాలు
స్వార్థాల రావాలు
రవళింపగాలేవు
రంజింపగాలేవు
అతిపవిత్రమైన
దీక్షకాసిమ ___

అస్పృతాల పర్షింపు.
ఆనందసీమ.
సంఘజీవుల మీరు
సంఘటితపర్చాలి.
స్వార్థాల తొలగించి
శాంతి చేకూర్చాలి.

కవిత్వం :

నన్ను మీరు నిందింపగ
న్యాయంచేయగునా ?
నామార్గనిరోధకులై
నా కిట్టిది తగునా ?

సంగీతం :

నన్ను మీరు హీనపరచి
నారెందుకు స్వామి ?
నాకంఠం బంధింపగ
నధికారం బేమి ?

నృత్యం :

ఔరా ! ఉన్మాదినినట
అనిసికుండ నౌదునా
అంద రాడిపోయుచుండ
నోరుమూసికొందునా ?

శిల్పం :

అందము నే నందింపర
ఉచ్చబండ కీత్తుప్పదునట
రహస్యాలు చెప్పుటయే
నే జేసెడి వృత్తియట.

చిత్రలేఖనం :

సిగ్గులేనివాపినియట
పిచ్చివాడ నౌదునట
శిల్ప మొకింతయెగాదు
కల్పన నాలో లేదట.

రసం :

ఓహోహో మీరలు వ్యా
మోహములో మునిగినారు
చెడ్డతలంపుల కెరలై
గ్రుడ్డివార లయినారు
మీరు సమ్మతించినచో
మీ లోపమ్ముల జూపుదు
మీరలు శాంతించినచో
మీ సంఘర్షణ నాపుదు.

కా. సం. నృ. శి. చి.

అయినదే కానిండు
అంగీకరించితిమి
పక్షపాతము లేని
పలుకులాసించితిమి.
తప్పులను మన్నించి
మప్పులను కరుణించి
అల్పు లెవరో మాలో
అధికులెవరో చూచి
తీర్పుచేయుము నేడు
న్యాయమును శోధించి.

రసం :

శిల్పంలేని కవిత్వం
సిగ్గులేని స్త్రీ అందం.
కవితలేని సంగీతం
కర్ణ కఠోరం.
గీతసహితనృత్యం
సుడిగాడ్పు సమానం.
కవితలేని శిల్పాలను
కామించదు సౌందర్యం.
శిల్పం లేకున్న చిత్ర
లోకం చిగురింపబోదు.
అన్యసహాయమ్ములేక
ఆడలేరు పాడలేరు.
ఆశించిన ఆనందం
అందివ్వగలేరు
ఆశయాల సంపూర్తికి
అది మార్గం కాదు
స్వార్థం వీడిననాడే
అర్థింతురు మిమ్ము
ఆశను త్రోసిననాడే
ఆశింతురు మిమ్ము
బ్రతుకుబాట పదిలపరచ
భాగస్థులు కండి
భాగ్యహీనతను ఓరే
ఆదరించి రండీ
శాసిస్తుందయ్యో
సమధర్మం యెన్నడైన
గర్వం చిగురింపలేదు
కళాసీమలోన —

ఎందులకీ 'సంఘర్షణ'
ఎందుకు పోరో ఘర్షణ?

క. సం. స్ప్ర. లి. చి.

కోపంలో మునిగి మేము
పాపులమైనామయ్యా
కన్నుల తెరిపించినారు
మన్నింపుము దయామయా
పీడిత జనతాపదాల నెన్నడు
పీడతుంచుటే మా ఇచ్ఛ!
పతితులబాధల బాపే బాటల
అతుకుటలో మా స్వేచ్ఛ!
సమానులం మేమంతా
కళాసీమలో
'సంఘర్షణ' రానివ్వము
బ్రతుకు బాటలో.

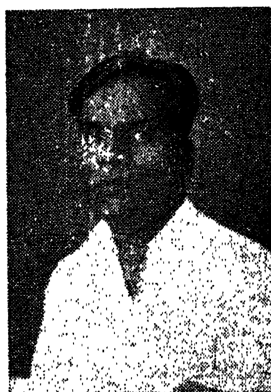
రసం :

నిరుపేదల జీవన సాధనలో
నియమించి మీ సామర్థ్యం
చీకటికుటిలో వెలుగు నింపుచు
చేకూర్చేం ఇక ఆనందం
నాందీభరితవాక్యమ్ములగూడే సు
ఖాంతమౌను జీవనరంగం
కళాసీమతీరాల సరసముల
దేలియాడు సంబ్రతరంగం
అదే మీదు సార్థకత
ఆనందపు బ్రతుకుబాట.

తారుమారు

రచయిత :

శ్రీ ధరణికోట శ్రీనివాసులు

జననం : 1916

నివాసం : నల్లగొండ

అభిరుచి : కథాసాహిత్యం, నాటకాలు, సంగీతం, హాస్య రచనలు.

రచనలు : ముద్రితం : మాయింట్లో (కథానికలు.)
అముద్రితాలు : అనేక కథలు, నాటికలు, రేడియో నాటికలు, ప్రసంగాలు.

అభిమాన రచయితలు : మునిమాణిక్యం నరసింహారావు, కొడవటి గంటి కుటుంబరావు, దాశరథి, సి. నారాయణరెడ్డి, బూర్గుల రంగనాథరావు.

ప్రభుత్వోద్యోగములో ఉన్నారు.

పాత్రలు :

మోహన్‌రావు

రామం

అవధాని

మురళి

పేరంటం

దేవకీదేవి

తారుమారు

ఒకటో రంగం

ప్రదేశం:— మోహన్‌రావుగారి యిల్లు

సమయం:— ఉదయం పది గంటలు

[యింటివసారాలో రెండు కుర్చీలు ఓ బల్ల, ఓ ఈజీ కుర్చీలో మోహన్‌రావు కూర్చొని ఆంధ్రపత్రిక చదువుకుంటూ వుంటాడు.]

మోహన్‌రావు:— (చదువు చాలించి) పేరంటం....ఓరే పేరంటం.... పేరంటం (గట్టిగా పిలుస్తాడు)

పేరంటం:— (ప్రవేశిస్తూ) చిత్తం....చిత్తం.. వస్తున్నానండి.

మో: - యెక్కడ చచ్చావురా యింతసేపూ.

పే:— యింట్లోనే చచ్చానండీ.

మో:— ఛా ఛా-వెధవపక్షి.... శుభంగోరు పెళ్లికొడుకా అంటే గొగ్గి పళ్లు చూయించాడట.... శుభంగా పెళ్ళి అయ్యే యింట్లో చచ్చానంటా వేమిరా నీకేం పోయేకాలమో గాని.

పే:— యెక్కడ చచ్చావురా అని మీరే అన్నారండి మొదట.

మో:— (ఆంధ్రపత్రికను బల్లమీద విసిరికొట్టి) చాల్లె వూరుకో. వెధవ పీనుగువి చచ్చినవాడివి యెలాగు వస్తున్నావాయను. యెక్కడో యింటి అవతల చచ్చాననక ఈ యింట్లోనే చచ్చానని చెప్పాలి!

[రామం ప్రవేశం]

రామం:- యేమిటి బావా హడావిడి? ఈ రోజు వాపుతోనే మొదలయింది. యేమిటి కథ?

మో:— ఛా యేమిటా అశుభపు కూతలు రామం? పెళ్లి అనుకున్నది మొదలు చావులు చావులు.... యెప్పుడూ చావులే.... యెలా వచ్చేదుస్తుందో అసలీ పెళ్ళి కార్యం!

రామం:— అదేమిటి బావా! నీవే అశుభపు మాటలు అంటూ పైగా యితరులను అంటున్నావు.

మో:— యేదో పెద్దముండాకొడుకును రామం! ఓ వెధవకూత నా నోటి నుంచి జారిందనుకో దాన్ని పట్టుక యింటిల్లిపాది పాకపలసించేనా! చివరకు ఈ వెధవకూడా దాన్ని రెట్టించాలి? (పేరంటంవైపు గుడ్లురిమి చూస్తాడు) మాదిగ వెధవా.... పోవేం.... ఊ.... యింకా మొహం చూస్తూ నిలబడ్డావేం....ఊ....పో.... (పేరంటం పరుగెత్తుతాడు.)

మో:— సరి యిక వీటికేం గాని, బజారు సామానులన్నీ జాబితాప్రకారం పట్టుకొచ్చేశావా రామం?

రామం:— ఆ.... అన్నీ వచ్చినట్టే.... చీట్ల పేకలు మాత్రం రెండేరెండు దొరికాయి. యింకో అరడజన్ తెప్పించమని దుకాణం నాగయ్యతో చెప్పాను. ఈ సాయంత్రానికి తప్పకుండా తెప్పించి పంపిస్తానన్నాడు.

మో:— ఈ పెళ్ళి గందరగోళంలో చీట్లాడే చచ్చే వెధవలోయి, డబ్బు దండగ పనులు కాకపోతే.

రామం:— అదో మళ్లీ అన్నారూ చావు అని?

మో:— సరి చాలింతువూ మళ్లీ నీ వెందుకంటావు చావని.... పెళ్లి పిల్లవాడి సూటు దర్జీవాడు యింకా పట్టుకు రాలేదు. కూలి మాత్రం నలభయి రూపాయిలు కావాలట. వాడి తలకాయ.... అబ్బబ్బ.... యిదేం కాలమో కాని ఈ అవకతవక ఖర్చులు మా కాలంలో మేము యెరగ్గం బాబూ.

రామం:-- అదిగాడు.... అసలు మనం కట్టించిన సూటు అబ్బాయికి నచ్చుతుందో, లేదో! బొంబాయిలో చదువుకున్నాడు. ఈ వెధవ టౌనులో కుట్టిన బట్టలు యేం మెచ్చుతాడో చూడాలి!

మో:-- యెదో ఒకటి కొత్తది నేర్పితు నాయనా ఆ అబ్బాయికి, నీకు పుణ్యం వుంటుంది.

రామం:-- యిదుగో బావా! ఓ మాట చెప్తున్నా. ఖర్చు పెట్టాల్సిన సమయం వస్తే పెట్టాల్సిందే. డబ్బు డబ్బు - ఖర్చు ఖర్చు అని అఘోరిస్తున్నావే, వెధవడబ్బు నీవేనయ్యా ఖర్చు పెడ్తున్నది.... సరికాని బావా!.... ఈ పెళ్ళి అయ్యేవరకు ఖర్చులను గురించి గాని యేమాత్రమైన నీవు గొణిగావా, మనం మ్యానేజుమెంటు నుండి వెంటనే తప్పకుండా తప్పుకుంటాము.

మో:-- సరె రామం నీయిష్టం. ఏమైనా చేసుకో, నేను మాట్లాడానంటే నిన్ను చంపుక తిన్నటే. యిది నీ అక్కగారి సంసారం. చక్కె పెట్టుకుంటావో పాడే చేసుకుంటావో....నాలుగు రోజుల్లో చచ్చే వాణికి నాకెందుకొచ్చిన కంఠశోష చెప్పు?

రామం:-- అదో మళ్ళీ చావు....

మో:-- చాల్లే. మళ్ళీ నీవెందుకంటావు....సరికాని ఆ తెచ్చిన వస్తువు లేమో చెప్పు చూద్దాము.

రామం:-- (*కాయితం జేబులోంచి తీసి చదువుతాడు*) మూడు డజనాల వాషింగు సబ్బులు, రెండు డజన్ల టాయిలెట్టు సబ్బులు, 15 టిన్నుల నావికెట్లు, 3 గ్రోసుల కత్తెరమార్కు శిగరెట్టు పెట్టెలు, రెండు గ్రోసుల అగ్గిపెట్టెలు, 10 కాఫీ డబ్బాలు. అందులో 5 పాల్సన్సు, 5 బ్రూకు బాండ్లు, 6 కోకో డబ్బాలు, 8 ఓవల్టీనులు, 3 స్నో సీసాలు....

మో:-- యేమిటి రామం....ఈ వెధవసామానులన్నీ. ఈ చుట్ట పీకలకే యిన్ని రూపాయలయితే యెలాగ చచ్చి యేడ్వాలి!

రామం:— అదో మళ్ళీ చావు....

మో:— చాల్లే. మళ్ళీ అని చావకు....ఊ. కానీ. యింకా యేం తెచ్చావు!

రామం:— అయిదు డబ్బాల పొగాకు చుట్టలు.

మో:— వాటి పాడెకట్టను....వెధవ చుట్టలు, వచ్చే వెధవలంతా చుట్టలు తాగే చచ్చే అట్టుంది.

రామం:— మళ్ళీ చావే!

మో:— అదో మళ్ళీ యెందుకంటావు ... ఊ. యింకా యేమిటి ఆ వెధవ పట్టిలు చదువు.

[పేరంటం వస్తాడు.]

పేర:— బాబుగారు....బ్యాండోళ్లొచ్చారండీ.

మో:— బయటనే కాచమను. (పేరంటం వెళ్తాడు.)

రామం:— మళ్ళీ చావే....

మో:— చాల్లెవోయ్....మళ్ళీ అని చావకు.

[అవధాని ప్రవేశం]

అవ:— మహదైశ్వర్యాభివృద్ధిరస్తు. రాజద్వారే రాజముఖే సర్వదా విజి జయమస్తూ.... ....

మో:— రండి అవధాన్లగారూ రండి....కూర్చోండి....విన్నారా యిప్పటి పెళ్ళిళ్ళ వేషం. చుట్టముక్కలకు కాఫీడబ్బాలకే కొంప మున్గు అవుతుంది. ఆడపిల్ల పెళ్ళికంటె అశ్వమేధయాగాలు చెయ్యడం సులభం అనిపించింవండీ నాకు. యేదో యింత పప్పన్నం పడేస్తే జనం తింటారు, పోతారు.

అవ:— (పెద్దగా నవ్వుతాడు) అందుకే పెళ్ళిచేసి చూడమన్నారండి పెద్దలు. అయితే మోహనరావుగారూ! మీవొంటి అగర్భ శ్రీమంతులే యిలాగంటుంటే యెలాగా అని. యేదో, కాలాన్ని పాత్రాన్ని అవశ్యంగా మనం అనుసరించాలి. లేకుంటే అపహాస్యం.

మో:— అంతే అంతే అవధాన్లగారూ! అంతే. అక్షరాల అంతే.

[పేరంటం వస్తాడు]

పేరం:— బాబుగారూ. పెళ్ళికొడుకట. వచ్చారండి మీతో మాట్లాడాల్సిన పనుందట.

మో:— ఆ. యేమిటిరా. పెళ్ళికొడుకేమిటి, రావడమేమిటిరా! అంటావో పెళ్ళికాకముందే రావడమేమిటి! యేమిటో చిత్రంగా వుంది. నాకేమి తోచడం లేదండి అవధాన్లగారూ! ఒరే పేరంటం - నిజంగా పెళ్ళికొడుకేనా లేక యింకెవరినయినా చూచి అంటున్నావా! తెలివితక్కువ వెధవా!

పేరం:— లేదు బాబయ్యా! నిజంగా పెళ్ళికొడుకేనట. ఆయనే చెప్పాడు.

అవ:— పెళ్ళికొడుకే కావచ్చు. వాడు అబద్ధం యెందుకు చెప్పుతాడు....? అయినా మోహనరావుగారూ! పెళ్ళికాందే అల్లుడు యింట్లోకి రాగూడదుగదండీ.

మో:— అదే నేను ఆలోచిస్తున్నాను. (క్షణం ఆలోచించి) అవధాన్లగారూ యిక నాకు చావే వచ్చిందండీ!

రామం:— అదో మళ్ళీ చావని సాయించారూ!

మో:— చాల్లేవోయ్ వూరుకో.

అవ:— ఆ....దానికేం లెండి. యిప్పటి తరహా యింతే. మనం వద్దంటే మాత్రం అగుతుందా....పాడుకాలం కాకపోతే యేమిటీమరి?

మో:— యిప్పుడేం కర్తవ్యం అవధాన్లగారూ ! యింట్లోకి వివాహానికి పూర్వం రాగూడదంటే ఆయనగారికేం కోపంవస్తుందో.... నేను యేలాగు చచ్చేదండీ అవధాన్లగారూ !

రామం:— మళ్ళీ చావు - చావు....(వెళ్ళి పోబోతాడు)

మో:— చాల్లే రామం.... నీవు వెళ్ళబోకు.... మళ్ళీ మళ్ళీ అని చావకు. యిది పరిహాసాలకు సమయం కాదు. నానెత్తిన పిడుగు పడి పోయింది రామం. బుద్ధి పనిచెయ్యడం లేదు.... అవధాన్లగారూ ! ....రామం....నాకేదైనా ఆలోచన చెప్పండర్రా మీకు పుణ్యం వుంటుంది.

రామం:— ఆలోచనకల్లా యేముందండీ. అల్లుడు వచ్చి యింటిముందు నిలుచున్నాడాయెను. యిప్పుడు మనం కూర్చున్న వసారాలోకి వస్తేమాత్రం తప్పేముంది బావా !.... యేమంటారు ? అవధాన్లగారూ !

అవ:— (నిట్టూర్పువిడిచి) యెంతమాత్రం పనికిరాదులెండి. మనం సాంప్రదాయాలు చూసుకుందామా లేక మొహమాటాలు చూసుకుందామా ? మోహన్‌గారూ ! జ్ఞాపకం వుంచుకోండి. యిది కలియుగం. సాంప్రదాయాలకు విరుద్ధంగా మనం యేమి చేసినా లోకులు కాకుల్లాగ విరుచుకపడ్తారు. కాస్త ఆలోచించి మరీ చెయ్యండి.

మో:— అయితే అవధాన్లగారూ ! నేనువెళ్ళి బయట ద్వారంవద్ద ఆయనతో మాట్లాడుతాను. లోపలికి రావడం బాగుండదని నచ్చ చెప్తాను. అయినా యిప్పుడు ఆయనకున్న పనేముంది మన యింట్లో.... యేమిటో. యేమీ తోచడంలేదు. అయితే అవధాన్లగారూ ! మీ రిద్దరూ యిచటనే వుండండి. నేను ఆయనతో మాట్లాడి వస్తాను.

రామం:— కాని బావా కాస్త జాగ్రత్త. మాటల ధోరణిలో మళ్ళీ చావులు బ్రతుకులు అని ఆయన్ని నొప్పించేశేవు.

మో:—చాల్లేవోయి.... మళ్లీ అవేషప మాటయా నీపూను.

[తెర]

రెండో రంగం

ప్రదేశం:—యింటిముందు

[వేపచెట్టునీడలో మురళి పచారు చేస్తుంటాడు. నోట్లో సిగరెట్టు పొగ గుప్పు గుప్పు మని వదుల్తుంటాడు]

మో:—(ప్రవేశిస్తాడు)

మురళి:—నమస్కారమండి (సిగరెట్టు మాటంగాపారేసి మర్యాదగా నిలబడి వుంటాడు.)

మో:—యేం నాయనా యేదోపనిమీద వచ్చినట్టున్నావే.... అయ్యో నిలబడే వున్నావే. నా తెలివి తెల్లవారినట్టేవుంది.... అరే వేరంటం. ఓరే వేరంటం— యెక్కడ చచ్చావురా.... రెండు కుర్చీలు పట్టుకురారా.

మురళి:—అక్కర్లేదులెండి— యింట్లోకే పదండి.

మో:—ఆ.... యింట్లో కెందుకు నాయనా. కాదుకాదు. మీరు యేమీ అనుకోకండి నేను యిలాగంటున్నానని....యేదో రేపు రాత్రికి ముహూర్తం అనుకున్నాం కదా అంతకు పూర్వం యింట్లోకి రావడం బావుండదేమోనని. అంతే. నలుగురు నాలుగు విధాల అనుకుంటారు నాయనా. నలుగురినోరికెందుకు? అసలు మీనాయన గారు పూరుకుంటారా చెప్పండి. యేదో మీది కుర్రతనం కాబట్టి ఈ కష్టసుఖాలు తెలియవు మీకు.

మురళి:—ఈ సాంప్రదాయాల మాటలకేం లెండి. అసలు నేను వచ్చింది మీకూతుర్ని చూడడానికి. నాకు తెలియకుండానే ముహూర్తం నిశ్చయం చేసుకొని నన్ను బొంబాయినుండి పిలిపించారు. కాని నేను అమ్మాయిని చూడలేదు. ఆవిడను చూడందే పెళ్ళి యెలాగు చేసుకొనేది చెప్పండి.

మో:—మీవాళ్లంతా అమ్మాయిని చూశారు. అమ్మాయికేం బంగారు తునక. యేమీ వంకలేదు.

మురళి:—అయినా నేను అమ్మాయిని చూడందే పెళ్లి చేసుకోనండీ. పెళ్లి నాది- యింకెవరిదీ కాదు.

మో:—అంతపట్టుపట్టితే యేలాగునాయనా? పెద్దవాణ్ణి నామాట విను. మీ నాయన ఒకటి నేను ఒకటీనా. రేపీపాటికి అంతా అయిపో తుంది. ఒక్కరోజు కొరకు యెందుకీ పాడుప్రపంచంలో అను పించుకోవడం.

మురళి:—పోనిద్దురూ వెధవ ప్రపంచంతో నాకేంపని? నేను మాత్రం అమ్మాయిని చూడకోకుండా పెళ్లి చేసుకోను. యేమైనా సరే తర్వాత తమ యిష్టం.

మో:—తొందరపడకు నాయనా కాస్త ఆలోచించు.

మురళి:—నేను యెక్కువ మాట్లాడదలచలేదండీ. అమ్మాయిని చూయిం చడం యిష్టంలేకుంటే మీరు యింకో సంబంధం చూడకోవచ్చు. *(వెళ్ళిపోబోతాడు)*

రామం:—*(ప్రవేశిస్తాడు)* ఆగండి. ఆగండి. అంత తొందరపడుతున్నారేం? మా బావగారు పాతకాలపు మనిషి. యేదో అన్నారు. దానికేం లెండి..... రండి అమ్మాయిని చూద్దురుగాని *(మురళి చెయ్యిపట్టు కొని లోపలికి తీసుకువెళ్ళుతాడు)*

మో:—నాకు చావైనా వచ్చిందిగాదురా దేవుడా! *(నెత్తిబాదుకుంటాడు)*

[తెర]

మూడో రంగం

ప్రదేశం:—యింటివసారా

[అవధాని, మోహన్‌రావు, రామం, మురళి కుర్చీల్లో కూర్చొనియుంటారు]

అవధాని:—అమ్మాయిని చూడక తప్పదంటారా

మురళి:—అవునండీ చూడక తప్పదు.

మో:—యివ్వాళ్ళ తిథి నక్షత్రాలు యెలాగున్నాయో! యేం అవధాన్లగారూ.

అవ:—తిథి వార నక్షత్రాల కేంలెండి. (పంచాగం విప్పి చూస్తాడు) బాగానేవుందే.

మురళి:—పోనిద్దురూ. యింకా బూజుపట్టిన భావాలు. పూర్వం మాత్రం అమ్మాయిని చూడకుండా పెండ్లి చేసుకున్నారటండీ. స్వయం వరాలంటే వినలేదూ!

అవధాని:—సరే.... మోహన్‌రావుగారూ కానివ్వండి యేంచేస్తాం. శుభస్య శీఘ్రం.

మో:—రామం, అమ్మాయిని తీసుక రా.

(రామం లోపలికి వెళ్ళి దేవకీదేవితో మళ్ళీ వస్తాడు)

మో:—అమ్మాయి రా రా.... కూర్చో.... పరాయివాళ్లెవరూలేరు రావమ్మా.

దేవకి:—(కూర్చుంటుంది ఓ కుర్చీలో)

మురళి:—అమ్మాయి పేరు?

రామం:—దేవకీదేవి.

మురళి:—అద్భో రాచబిడ్డ పేరు.... చాలా బావుంది. (అమ్మాయిని బాగా పరిశీలించి చూస్తాడు) అమ్మాయి. ఇంగ్లీషు చదువుకున్నావా!

దేవకి:—(సిగ్గుపడుతూ అవునన్నట్టుగా తలవూపుతుంది.)

రామం:—ఓ ఆంగ్లో ఇండియన్ లేడీవద్ద చదివించాము.

మురళి:—యేదీ ఈ న్యూస్ పేపర్‌లో యెదైనా చదివి వినిపించు అమ్మాయి. (చేతిలోవున్న ఇంగ్లీషుపేపరు అమ్మాయిచేతి కిస్తాడు)

దేవకి:—(పేపరు చదువుతుంది.)

"The appeal issued by leading workers in the Women's Movement in the state supporting the candidature of woman candidates in the forthcoming elections would be echoed by people all over the state."

మురళి:—బాగు బాగు.... ఎక్సెలెంట్.... వండర్‌ఫుల్, నైస్. మంచి ఉచ్చారణ. ఆంగ్లో యిండియన్ లేడీ వద్దగనూ చదివించారా! అసలు అదీ రహస్యం. యే యితరులో చెపితే అంతగా బాగుండక పోవును ఉచ్చారణ.... సరి. కాని అమ్మాయీ! నీకు సంగీతం వచ్చా.

రామం:—అవునండీ. ఈ వూళ్ళోవున్న ఆధునిక నవ సంగీత విద్యాలయంలో సంగీతం చెప్పించాము.

మురళి:—ఓ పాట పాడు అమ్మాయి వింటాను.

మో:—ఆ. పాట యెలా పాడుతుందండీ!

మురళి:—యేం అమ్మాయి సిగ్గుపడుతుందా యేమిటి? విద్యను ప్రదర్శించ డానికి సిగ్గెందుకూ?

రామం:—పాడమ్మాయి పాడు.... సిగ్గెందుకు?

దేవకి:—(పాట పాడుతుంది)

పాట.

శ్రీరామా సీతారామ - కాపాడ రావ
భక్తలోకపాల రామా - జాలమేల రావా
కాపాడ రావా. శ్రీరామా॥

మురళి:—ఎక్సెలెంటు. మార్వలెస్.... నాకు అమ్మాయి నచ్చిందండీ. యింకా వస్తానండీ (లేస్తాడు)

[రామం, మోహన్‌రావు మురళిని సాగనంపడానికి అతని వెనక నడుస్తుంటారు]

దేవకి:—(పర్చిలోంచిలేచి) నాన్నగారూ ఆగండి. వారు మాత్రం నాకు నచ్చలేదు. వివాహానికి పూర్వం కన్యలను పరీక్షించే అధికారం మొగాళ్ళకుంటే ఆడపిల్లలకు గూడా మొగాళ్ళను పరీక్షించే అధికారం వుండాలి.... వారిని పెళ్లిచేసుకోవడం నా కెంతమాత్రం యిష్టంలేదు.

మో:—ఆ పూరుకో అమ్మాయి. తప్పు. అలా నీవు అనకూడదమ్మా.

మురళి:—(అమ్మాయివద్దికివచ్చి) ఆడేమిటమ్మాయి- నన్ను పరీక్షించడందే ఫేలు చేశావే!

దేవకి:—(తండ్రితో) వారిని పరీక్షించడం నా కనవసరం. వారికి నాపూ ఆకారానికి ఘూమిక పున్న తేడావుంది. నేను భారత స్త్రీని....

మురళి:—నేనూ భారతీయుణ్ణేగదూ!

దేవకి:—(తండ్రితో).... కాని వారు విదేశీయ సంస్కృతిగలవారు. నేను వివాహాన్ని ఆత్మబాంధవ్యంగా యెంచుకుంటాను. వారు కేవలం శరీరబాంధవ్యంగా యెంచుకుంటారు.

మురళి:—ఓహో ఆలానా - బాగా కనిపెట్టావే!

దేవకి:—వారికి నచ్చిన నా సౌందర్యం, శ్రావ్యమైన నా గొంతు యే వ్యాధి పీడితనయ్యో చెడిపోయిన వారి కళ్లు నన్ను చూడనొల్లవు. వారికి బోలెడు విజ్ఞానం వుండొచ్చు. కాని రవంత మానవత్వం వున్నట్టు నా కగపడడంలేదు.

మురళి:—థ్యాంక్యు ప్లీస్.... ఇప్పట్టి చేస్తున్నావు జాగ్రత్త.

దేవకి:—సంత విక్రయ పశువును చూచినట్టు వారు చూస్తున్నారు నాన్నారూ! వీరు సౌందర్యం ఒంపులూ, రూపు రేఖలు ఆరాధించే వారనే విషయం మీరు మరువకండి...

మురళి:—యస్. ఎక్సాక్ట్లీ (Yes, exactly)

దేవకి:—నన్ను పశుప్రాయంగా ఈ సౌందర్యోపాసకులకు బలి యివ్వకండి. వివాహాన్ని ఆత్మ బాంధవ్యంగా యెంచుకునే యువకుడే నాకు కావాలి.,... నాన్నగారూ! వారితో చెప్పేసెయ్యండి. నాకు వారు బొత్తిగా నచ్చలేదు. వారిని నేను వివాహం చేసుకోను. యిది నా ధృఢనిశ్చయం.

మో:—దేవకీ.... నా ముద్దుబిడ్డా. నీయిష్టమే లేనితర్వాత అంతా ఒట్టిదే నమ్మా (మురళివైపు చూస్తూ) వింటున్నావు కదా నాయనా, అమ్మా యికి నీవు నచ్చలేదట... నాకు చాలా విచారంగావుంది. యింకెక్క డైనా నీయిష్టంవచ్చిన అమ్మాయిని వివాహం చేసుకో. మీ నాయన గారికి ఈవార్త అందచేస్తాను.

మురళి:—(కోపంగా మోహన్‌రావును అమ్మాయిని చూస్తాడు) బ్రూట్స్, స్కౌండ్రల్స్ (అంటూ వెళ్ళిపోతాడు)

రామం:—యేమిటి యిదంతా అమ్మాయి. యిక యీ పెళ్లి యెత్తిపోవల సిందేనా? ప్రపంచం యేమంటుంది.

మో:—పాడు ప్రపంచం యేమన్నాసరి రామం. నీవు మాత్రం అమ్మాయిని యేమన్నా ఒప్పుకోను. ఆత్మగౌరవంగల ఓ భారత స్త్రీ చెయ్య వలసిన పని చేసింది అమ్మాయి. యిలాంటి కన్యలను శ్లాఘించక పోవడం మనకెంతైనా సిగ్గు. యిక వివాహం గురించా నా కెంత మాత్రం విచారంలేదు. నా ముద్దు బిడ్డకు యెవరైనా దొరుకుతారు. (అమ్మాయి తల నిమురుతూ ముద్దెంటు కుంటాడు) రామం, అమ్మా యిని యింటోకి తీసుకెళ్లు.

రామం:—(అమ్మాయితో లోపలికి వస్తూ) My god. కథంతా అడ్డం తిరిగిందే! (లోపలికి వెళ్ళిపోతాడు)

మో:—అవధాన్లగారూ! చూశారా! అంతా తారుమారు. కాలవిపరియాసం. మనచేతిలో యేమీలేదు. యేది యెటయినా మళ్ళీ యింకో సంబంధం చూడలేక నాకు చావొచ్చింది.

అవధాని:—తథాస్తు. శీఘ్రంగా రావలసిందే

మో:—(నోరు తెరచి)ఆ...ఆ... అలాగంటారేమండీ!

అవధాని:—అబ్బే.... కల్యాణం అనుకున్నాను.

[యిద్దరు విరగబడి నవ్వుతారు.]

(తెర)

పగ!

రచయిత :

శ్రీ పొట్లపల్లి రామారావు

జననం : 1920

నివాసం : తాటికాయల, తా॥ వరంగల్

అభిరుచి : సారస్వతం.

రచనలు : ముద్రితం : 'జేలు' (కథానికలు) కథానికలు, గేయాలు, నాటికలు పత్రికల్లో ప్రచురింపబడ్డాయి.

అభిమానరచయితలు : గోర్కీ, పెర్ల్‌బక్, విలియం సారాయన్, రోమారోలాండ్, టాల్‌స్టాయ్, పోతన, రాయప్రోలు సుబ్బారావు, చలం, ప్రేంచంద్, కిషన్‌చందర్.

పాత్రలు :

పుల్లయ్య
నర్సయ్య
ఒకటవ పోలీసు
రెండవ పోలీసు
నరసింహారెడ్డి
అమీన్
ఎలవాడు

పగ!

ఒకటో రంగం

రైతు ఇల్లు

పుల్లయ్య:- మొన్న సింగారం అమీనువస్తే సోలెడు బియ్యం కావాల్నంటె, యిచ్చినోడు లేడట. కోమట్లు మాదగ్గర లేవంటె, మాదగ్గర లేవని, జవాన్లు పిలిచినా, చేయిపట్టి యీడ్చినా, ఎవడూ కదల లేపట.

నర్సయ్య:- బియ్యం పోసీయి....మళ్లి ఆ ఊళ్లోనుంచి పోదామంటే బండి దొరకలేదు....ఎవడు యిస్తడు?

పుల్లయ్య:- ఎట్లాపోయిండు మరి?

నర్సయ్య:- కాళ్ళు నెత్తిన పెట్టుకొని....ఏమిచేస్తడు? ఊళ్ళో నిలపటపితె పరుపు దక్కేటట్టు లేదాయె. ఊరును యేమిచేస్తనో చూడు అని మండుకుంటు పోయిండట.

పుల్లయ్య:- మూట....మళ్లె....మరి?

నర్సయ్య:- అది వినరాదు!....సాకలోళ్ళు అంతా యిండ్లల్లో లేమని తప్పించుకున్నరట, రూపాయి, రూపాయి, యిస్తమంటే, అదైనా ఎంతో బ్రతిమిలాడితె, యిద్దరు కూలోళ్లు వచ్చింద్రట. వాళ్ళైనా రూపాయీలు చేతులపెడితినె, వస్తమన్నరట. దేవుడా! అను కుంటూ పచేలు ఎక్కణ్ణో తెచ్చి యిచ్చిండట అప్పుడు.

పుల్లయ్య:- కూలోళ్ళు మాగదొరికింద్రు. వాళ్ళకు ఏమిపుట్టింది దుర్బుద్ధి?

నర్సయ్య:- మన పెద్దలు లేరు? అమీనుకు యెక్కడ మనసు విరుగు తదో! యెక్కడ నొప్పి అయితదో! యేమి కోపమొస్తదో! అని యెంతభయం యెంతబాధ వాళ్ళకు?

పుల్లయ్య:- ఈ ఊరి పెద్దలందరిని నీళ్ళులేని దగ్గర....

నర్సయ్య:- వీళ్ళబలము చూసుకొనెనాయె, మనని వాళ్ళు పీక్కతినేది! లేకుంటే మనమీద చేయివేయడానికి ఎన్నిగుండె లుండాలె వీళ్ళకు?

పుల్లయ్య:- వాళ్లకు ఇంత యెంగిలి దొరికితె సరి....

నర్సయ్య:- జాగీరులో యీ పెద్దలంవరు కలిసె పట్టి యిచ్చింంద్రట.... నారాయణపంతులును.

పుల్లయ్య:- మనవాళ్ళె మనయింటి మర్మం చెపుతుంద్రు. యింటిదొంగ ప్రాణగండం....

నర్సయ్య:- నరసింహారెడ్డి వెంబడి పడ్డరు వీళ్లిప్పుడు. ఆయనను ఎట్లయినా పట్టి యివ్వాలెనని యెన్నో ఆలోచనలు, యెన్నో వేషాలు, యెన్నో పన్నాగాలు పన్నుతాంంద్రు.

పుల్లయ్య:- ఆయనగాని వీళ్ళకు దొరకడు. ఎవనికడుపుల యేమున్నదో? ఎక్కడే టొందవున్నదో? ఆయన చూపుతోనె గ్రహించుకుంటడు.

నర్సయ్య:- మన లోపలనుంచె యెవరైన పోయి చెపితె అయిపోయె.... అచెంతఘనం? తెలియనంతవరకే ఏదైన....

పుల్లయ్య:- నిజమే....కాని, ఆయన జాగ్రత్తలో ఆయన లేడంటవా?

నర్సయ్య:- ఏదివం ఎట్లవచ్చునో? చెప్పివస్తయ్యా?

పుల్లయ్య:- అంతే....కాని, మొన్న బాగచేసిండట.

నర్సయ్య:- బాగనా!....మరి బాగనా.

పుల్లయ్య:- నిద్రలో వున్నా....మావోడు వచ్చి చెప్పిండు నాకు....సరిగ్గా వినలేదు నేను.

నర్సయ్య:- ధర్మారంలో గవళోళ్ల దుకాణాల మీద పడి, వాళ్ళు తన్నుత, గుద్దుత, అని బెదెరించి గొంతుకదాక తాగి చావట్లో పన్నడట

పోలీసోడు. నరసింహారెడ్డి చూడు చూడు మని ఆలోజె వచ్చిం డట. గవళోళ్లపోయి, యిదేమి అన్యాయమయ్యా, యిట్లయితె మేము మా యిండ్లల్లనె ఉండలేము, అని ఆయనతోని మొర పెట్టుకున్నరట. నరసింహారెడ్డి ఆ అర్ధరాత్రి పోయి పండుకున్న వాణ్ణి చక్కగా కూర్చొబెట్టి వాళ్ళకు పైసలు యిస్తవా? లేదా? అని గట్టిగా అన్నడట. తెల్లముఖంపేసి, గడగడ వణుకుకుంటు అప్పటికప్పుడు యిచ్చిండట పైసలు.

పుల్లయ్య:- వాళ్ళకు యిప్పుడు చావైంది. కోళ్ళు దొరుకుతలేవు, గొర్లు దొరుకుతలేవు. ఎట్టిలేదు. గొట్టంలేదు. ఊళ్లకువస్తె మందలం బెట్టోడెలేడు. బజార్ల కుక్కగూడా చేస్తలేదు వాళ్ళకు.

నర్సయ్య:- మన అమీన్ నరసింహారెడ్డి మీద మండుతున్నడట. దొరి కితె చంపేద్దామని చూస్తాండట.

పుల్లయ్య:- ఇక ఏమిచేస్తడు మరి? తిన్న ప్రాణాలాయె. ఎక్కడ ఏమి దొరకకుంట అయె....ఊళ్ళమీదపడి యిష్టమున్నట్టు దోచుకొని తిని బ్రతికినోళ్ళకు యిప్పుడు నోళ్లు కట్టినట్టు అయింది. జీతం రాళ్ళు ఎక్కడికయితయి....యిక మండడుమరి?

నర్సయ్య:- కనపడితె నిలువున మింగుదామని ఉంటొచ్చు వారికి.

పుల్లయ్య:- దొరికితెనా?

నర్సయ్య:- అబ్బో! దొరికితె ఇంకెక్కడిది? మళ్ళీ మనుసులముఖం చూడనిస్తాడు? అంతమంట వున్నది వానికి.

పుల్లయ్య:- నరసింహారెడ్డికి మంచి పేరొచ్చింది. ఎవడు ఆయనను తలచుకోవడమె ...ఎవడు ఆయన సంగతి చెప్పడమె....ఎక్కడ విన్నా ఆయనగూర్చి వినడమె....

నర్సయ్య:- మన తాలూకా అంత ఆయనను తలవని ఊరులేదు.

పుల్లయ్య:- తాలూకా ఏంది ? దేశం అంత అనుకుంటున్నరు ఆయన పేరు. కోళ్ల పాయె. గొర్లు పాయె. దండగయి పాయె. దోషాయి పాయె. ఊరోళ్ళమీద వేయిపెట్టి చూపినోడె లేడాయె యిప్పుడు ? యిక ఎందుకు అనుకోరు ?

నర్సయ్య:- నరసింహారెడ్డి........

(యిద్దరు నైజాం పోలీసులు ప్రవేశిస్తారు.)

ఒ. పో:- నరసింహారెడ్డి ఎవడు ? వాని ముచ్చట పెట్టుకుంటున్నరు ?

నర్సయ్య:- మా తమ్ముడు.

ఒ. పో:- మీ తమ్ముడా ? మీ తమ్ముని సంగతేనా ? మీ తమ్ముడు ఏడి ఎక్కడ ఉన్నడు ?

నర్సయ్య:- బళ్లారాడ ఉన్నడు.

రెం. పో:- నిజంచెప్పు....నరసింహారెడ్డి ఎక్కడ ఉన్నడు ?

నర్సయ్య:- యిప్పుడు చెప్పేది అబద్ధమా ? మా తమ్ముడు ఎందుకు ?

ఒ. పో:- వాడు బాగ నేర్పింపు మీకు. అయితె మీ ఊళ్లోనే ఉన్నడు నరసింహారెడ్డి ?

పుల్లయ్య:- మాకు తెలియదు.

రెం. పో:- మీ యిళ్ళకు పద.

నర్సయ్య:- మే మెందుకు ?

ఒ. పో:- నడవు. పని ఉన్నది మీతోని.

నర్సయ్య:- మాకు తెలియదు.

రెం. పో:- యిళ్ళల్లో దాచిపెట్టుతారు ? దొరకనీయి. మీరూ పోతారు వానితోని.

నర్సయ్య:- దొరికితే తీసుకపో.

ఒ. పో:- నీవు నడవాలె,

నర్సయ్య:- మాకు పనులున్నాయి. (పోబోతాడు)

రెం. పో:- ఏయ్ ! నిలవబడు,

నర్సయ్య:- ఎందుకు ?

రెం. పో:- నిలబడు.

నర్సయ్య:- ఏంది చెప్పు.

(నర్సయ్య నిలబడతాడు. ఒకటో పోలీసు అతనిచేయి పట్టుకుంటాడు. పుల్లయ్య జారుకుంటాడు.)

ఒ. పో:- నాతోని కచేరికి నడువు !

నర్సయ్య:- ఎందుకయ్యా ?

ఒ. పో:- నీవు నడస్తవా లేదా ?

నర్సయ్య:- ఏమి దొంగతనం చేసినా ?

ఒ. పో:- అక్కడికి పోయినంక తెలుస్తది పా.

నర్సయ్య:- ఏందో ఆనేరము : యిక్కడ చెప్పరాదు !

రెం. పో:- మీకు బాగా బుద్ధిసెపుతా....చూస్తుండు.

నర్సయ్య:- యిక నీతోనె నేర్చుకోవాలె బుద్ధి.

ఒ. పో:- నోరు జారనియ్యకు.

నర్సయ్య:- ఏందిమరి ? నడిఊళ్ళో దొంగను పట్టుకున్నట్టు పట్టుకొని, 'కచేరికి నడవు'....'కచేరికి నడవు'....ఏమి తప్పుచేసినా ?

(యింతలో గొంగడి కొప్పెర వేసుకున్న నరసింహారెడ్డి లావాటి కర్రతో మెల్లగా వస్తాడు.)

నరసింహా:- ఏమితప్పు చేసిండు వీడు ?

రెం. పో:- ఎవరు నీవు ?

నరసింహా:- ఏమితప్పు చేసిండంటుఉంటె ?

ఒ. పో:- నీపేరు ?

నరసింహా:- నాపేరు చెపుతాకాని వీడి తప్పేమిటో చెప్పు మొదట !

రెం. పో:- నీకేమి అక్కర ? నీవెవడవు ?

నర్సయ్య:- అమీన్ కచేరికి తీసుక పోతాడట,

నరసింహా:- నీవు చాలపూ....దొరవు !

ఒ. పో:- నీవు నరసింహారెడ్డివా.... ? నీవేనా ?

నరసింహా:- నేను యిదిగో వీడిని-

(కర్రతీసి గట్టిగా వీపుమీద దెబ్బ కొడతాడు)

రెం. పో:- అరేయ్....చంపాడు.

నరసింహా:- వాడిని విడువు నీవు.

(విడుస్తాడు)

నరసింహా:- యిక మీ అమీన్ దగ్గరకు పోయి నాపేరు చెప్పు.

ఒ. పో:- నీకు యింతబలం వచ్చిందీ ?

నరసింహా:- కోళ్లు, గొర్రెలు తిని,

ఒ. పో:- చూస్తావు ఉండు !

నరసింహా:- వచ్చినవాడివి దారివెంబడిపోక దారిని పోయేవాళ్ళను ఏడ్పిస్తావు ?

రెం. పో:- మంచిది.

నరసింహా:- మాట్లాడక వెళ్ళు.

(యిద్దరూ భయపడుతూ తిరిగి, తిరిగి, చూస్తూ పోతారు.)

నర్సయ్య :- మీరు రాకపోతె ?

నరసింహా:- పట్టుకపోయి నాలుగో అయిదో కాజేస్తును.

నర్సయ్య:- మీ ముచ్చటే పెట్టుకుంటున్నము. మీ పేరు విని నరసింహా రెడ్డిని జూపుమంటు వచ్చిండు.

నరసింహ:- యికేమి ; చూపాడుకదా ! పోలీసులు...., పోలీసులు అని ఎగ బోసుకుంటు ఉరికి వచ్చిండు నావగ్గరికి పుల్లయ్య. నేను ఏమిటో అనుకున్న !

నర్సయ్య :- మిమ్మల్ని గుర్తుపట్టాడు.

నరసింహ:- పట్టనీయి ఏం భయం ?

నర్సయ్య:- మనం యిక్కడ ఉండవద్దు.

నరసింహ:- యికేమి పని !

(వాళ్ళిద్దరూ పోతారు. మరికాసేపటికి పారిపోయిన యిద్దరు పోలీసులు భయపడుతూ శెదిరిచూస్తూ ప్రవేసిస్తారు)

ఒ. పో:- నా బీటుబుక్కు పోయింది.

రెం. పో: నా నడుం బిళ్ళ లేదు.

ఒ. పో:- యిక్కడే పోయింది అది.

రెం. పో:- *(యిద్దరూ క్రిందికివంగి వెతుకుతుంటారు)* తొందరతో మెడమీదినుండి జారింది.... నేను కనిపెట్టలేదు.

ఒ. పో:- గొంగడివాడు నరసింహారెడ్డి.

రెం. పో:- లేకపోతె యింకోనికి యింతబలం ఎక్కడిది ?

ఒ. పో:- వాణ్ణి పట్టుకోకపోతె మనపని ఉత్తదే.

రెం. పో:- ఊళ్ళలో మనం తిరగలేము యిక.

ఒ. పో:- ఉండు ఏమిచేస్తానో చూడు. పట్వారిని రమ్మంటే రాలేదు చూడు.

రెం. పో:- ఎల్లోడు చెప్పిండో లేదో! అయినా యిక్కడికి వద్దు. కచేరికి పిలిపించుకుందాము.

ఒ. పో:- (సంచివెతికి) బీటుబుక్కు యిదిగో.

రెం. పో:- (నడుముకు చూచుకొని) నావిక్కు యిదేంది !

(ఇద్దరూ నిష్క్రమిస్తారు)

రెండో రంగం

ఊరుచావడి. అర్ధరాత్రి వేళ.

(లాంతరు ఒకటి వెలుగుతూ ఉంటుంది. అమీన్ మంచంపై కూర్చుని పనికిపాట్లుపడుతు, అప్పుడప్పుడు ఎవరికోసమో ఎదురు చూస్తుంటాడు. మంచంపైన తోటాలునింపిన పిస్తోలు ఉంటుంది.)

అమీన్:- పిళ్లపోయి చాలసేపైంది....యింకా రాలేదు ? ఏమి కావచ్చు ? పట్వారీ...., 'ఉన్నాడయ్య....తప్పక ఉన్నాడు....దొరకకలప్ప' దని ఒట్లన్ని పేసుకున్నాడు. పట్వారి ఏమైన చేయలేదుకదా! ఎవణ్ణీ నమ్మేటట్టులేదు. కాలం అంతా మారిపోయింది. పైకి 'హుజూరు....హుజూరు ' అని అన్నా లోపల పూర్వపు భయ భక్తులు ఒకటికి లేవు. ఏమిటి వీళ్ళు? నేనుపోతె యింతసేపు పట్టేదా ? పట్వారి స్వంతమనుషుల సిద్ధపరచానని చెప్పినాడు. ఏమి చేసిందో ! నిద్రమొఖం? ఈ కదిలర అంతా వాడు ఏ కన్నంగుండానో కనిపెట్టి ఉడాయించిందేమో ! వీళ్ళ తెలుపులు యింతే.

(ఇంతలో తెరలో ఉద్వేగంగా మాట్లాడుకుంటున్న మనుషుల చప్పుడు వినబడుతుంది. ఆ చప్పుడు విని అమీన్ పిస్తోలుతీసుకొని లేచి ఆ ధ్వని ఏమిటో కుతూహలంగా వింటూ అటుయిటు తిరుగుతుంటాడు. చప్పుడు మరింత దగ్గరైతుంది. యింతలో నరసింహారెడ్డిని గట్టిగా తాళ్ళుపోసి ఆ ఇద్దరు పోలీసులు పట్టుకొని వస్తారు.)

అమీన్:- పట్టుకున్నారు ! షాబాస్ ! నాకు నమ్మకెలేకుండె. మీరు పట్టుకుంటారని. చాల గొప్పపని చేసిన్రు. తీసుకరాండి యిటు.

ఒ. పో: దొరకక ఏమి చేస్తడు ! యిటువంటోళ్ళు లక్షలు అయింౢ్రు. వీడు లెక్క !

అమీన్:- మంచిపని అయింది, మంచిపని అయింది.

రెం. పో:- మా ప్రాణాల తిన్నడు.

అమీన్:- ప్రాణాలతిన్నాడు ? ఏమిరా ! వాడి ప్రాణాల మనం తిందాము.

రెం. పో:- చేతికొచ్చేవరకు ఏమైతదనో భయం ఉండె. తుపాకి గురి చూపకపోతె పారిపోయెటోడె.

అమీన్:- యిటు పట్టుకరండి, ఏమి, పోలీసులంటే నీకు పరవాలేదుకదు?
(*నరసింహారెడ్డి మాట్లాడడు. గంభీరంగా నిలబడి ఉంటాడు.*)

అమీన్:- ఒక తన్నుతన్నరా ?

ఒ. పో:- దొరకంగనె విడిచినాను....వల్లంతా మెదిగింది బాగా....

రెం. పో:- ఆరోజు మామీద తిరగబడింది తప్పక వీడే.

అమీన్:- ఎవడురా ?

నరసింహారెడ్డి:- నాకు తెలియదు.

అమీన్:- నీవు తప్ప ఈ తాలూకాలో మరోడికి దమ్ములేదు. నీవో, నీ పార్టీలో వాడో....

నరసింహా:- నాకు తెలియదు.

అమీన్:- పోలీసువాళ్ళ గుండెల్లో నిదుర పోతావేమొకదా ! చెప్పరా ?

నరసింహా:- నేను అనలేదు.

అమీన్:- నీవు అనలేదు ? నీవు ఏమి చేయలేదు ? వీణ్ణికొట్టింది ఎవడు?

నరసింహా:- నాకదేమి తెలియదు.

అమీన్:- అరేయి....వీడి నాలుక గుంజరా....

ఒ. పో:- అరేయి....చెప్పు, పళ్లు పగులుతది.

అమీన్:- పోలీసులంటె గడ్డిపరక అయిపోయింది.

ఒ. పో:- ధర్మారం బావడిలో బీటుజవాన్ నిదురపోతె పదిమందిని తీసి కొనివచ్చి తన్నిపోతాడు ?

అమీన్:- నీవేనారా ?

నరసింహా:- నాకు తెలియని సంగతి నేనేమి చెప్పను ?

అమీన్:- నీకు తెలియదు ? మాటలతోని చెబుతావు ? అరె ! హమీద్ !

(ఒకరో కానిస్టేబులు చేతికర్రతో మోకాళ్ళపైన గట్టిగా కొడతాడు)

నరసిం:- అబ్బా....అబ్బా....

అమీన్:- అవ్వా ! యింకోటి తన్ను.

ఒ. పో:- అప్పటికన్నా బాగా అయింది....చెప్పు ? ఉత్తగపోదు యిది.... ఏమొ అనుకున్నావు !

(ఇంకొకటి కొడతాడు)

రెం. పో:- తన్నులతో చచ్చిపోతవు. చెప్పు.

నరసింహా:- నా కేమీ తెలియదు.

అమీన్:- అరేయ్! వీనికి అట్టాకాదు. యింకా కొట్టాలె.

ఒ. పో:- మా దెబ్బలకు భూతాలు ఝడుస్తయి. నీ కేందిరా? యిదిగో చూడు? నీవు ఎట్లా చెప్పవో....

(గట్టిగా కొడతాడు)

నరసింహా:- చంపండి....మీ యిష్టం.

రెం. పో:- చెప్పేదాకా విడవం. చచ్చిపోతవు.

నరసింహా:- చంపండి....నాకేమీ తెలియదు.

ఒ. పో:- ఏమి తెలియదు?

నరసింహా:- తెలియదు.

అమీన్:- తెలియదురా?

(బూటుకాలుతో కడుపుమీద తంతాడు)

నరసింహా:- (వెల్లకిలబడి) అబ్బా! అబ్బా! నొప్పి....

(బాధతో కళ్ళు మూస్తాడు)

ఒ. పో:- చెప్పు యిక! చచ్చిపోతవు!

అమీన్:- చస్తేచచ్చె! పోలీసువాళ్ళమీద తిరగబడి చచ్చిపోయిండని పంచ నామా చేస్తా!

(నరసింహారెడ్డి కడుపుమీద రెండు చేతులు పెట్టి బాధపడుతుంటాడు)

ఒ. పో:- అరె! లే! ప్రాణం పోలేదు.

రెం. పో:- మొండి రాక్షసులు. వీళ్ళు చావరు.

అమీన్:- కనపడగనె గోలివేయనుంటిరి.

ఒ. పో:- గుడిసెలో పండుకున్నడు. మా అడుగుల చప్పుడు విని తెలివి వచ్చిందేమొ తొందర పుట్టింది. ఎటు పోయిన లాభం లేదనుకొని ఒక ఎత్తు వేసిండు యిక. తలుపు తోయంగనె బయటపడుదామని మెల్లగ గొళ్ళెంతీసి తెలివిగా పోయి దర్వాజా మూలకు నతికిండు. నేను యిదంతా చూడక తలుపు తోసుకొని లోపలికి పోయినా. నా వెనక యలవోడు ఉన్నడు. ఇద్దరము లోపలికి రాంగనే యిక అయిపోయింది అనుకున్నడు. దబ్బున లేచి ఉరకపోయిండు. దర్వాజాలో అడుగుపెడుతున్న పట్వారిని చూడలేదు. వానికి పోయి గట్టిగా తాకిండు. పట్వారి అట్లనే పట్టుకున్నడు. యిక విడవలే. యిద్దరు బాగ కలియబడ్డరు. పట్వారిని కిందపడేసి బయటపడేటోడె. యింతలో నేను ఉరికి 'కదిలితే కాలుస్త' నని తుపాకి చూపెట్టినా. యిక అట్లనే చచ్చినోని తీరు భూమికి వంగిండు.

అమీన్:- ఉడాయించనుంటిరి.

ఒ. పో:- పట్వారి, వీడు కలెబడ్డరు. లేకుంటే అయ్యేదే.

అమీన్:- వీడు పోతే ఈ తాలూకా మొత్తం లొల్లి లేకుండ అయితది.

రెం. పో:- బాగా నేర్పిండు రైతులకు. కోడి యివ్వకు, గుడ్డు యివ్వకు, మూటలు మోయకు, ఎట్టి చేయకు, యిది పాఠం అయిపోయింది అందరికీ.,

(నరసింహారెడ్డి బాధపడుతుంటాడు)

ఒ. పో-- అరేయి! యింకేమైంది లే.

అమీన్:- తన్ను ఒకటి. సదుం చక్కగా అయితది....

రెం. పో:- రైతులంతా వీని పాట బాగా నేర్చింద్రు. మొన్న గణేశ పురంలో సాకలదాన్ని మూటకు రమ్మంటే 'పైసలు తే వస్త' నన్నది. మూతిపండ్లు విరగకొట్టినా.

రెం. పో:- రాంపురంలో ఏమి చేసిండు? వెంకటాపురం నుంచి కోళ్లు తెచ్చి చావట్లోపెట్టి ఊళ్ళోకి పోయినా. వచ్చేవరకు కోళ్ళన్నీ విడిచిపెట్టించిండు. వీడు తప్ప మరోడు కాదు.

ఒ. పో:- తాలూకా మొత్తం పాడుచేసిండు. మునుపు కానిస్టేబలు అంటే ఊరంత యట్ల భయపడేది! యిప్పుడు బాట పోయే ఆడదికూడ రాచుకపోతది.

అమీన్:- చంపేయండి వెధవను.

(నరసింహారెడ్డి గోడకు ఆనుకుని వొరిగి కడుపు పట్టుకొని బాధ పడుతుంటాడు)

ఒ. పో:- బాగ తగిలింది వెధవకు.

అమీన్:- బూటు దెబ్బ! ఝాడించి తన్నినా.

ఒ. పో:- అరేయ్! ప్రాణం పోదులే.

రెం. పో:- యిట్లా చెప్పడు వీడు. కళ్ళలో కారం పెట్టాలె.

అమీన్:- మంచి మందురా. పట్వారి యింటికిపో.

(రెండో పోలీసు పోతాడు)

ఒ. పో:- అరె చెప్పు. వళ్లంతా పగలగొట్టుకోకు.

అమీన్:- ఒక్క తన్నుతో యేమైంది? క్షణం నిలబడు నీవే చెపుతవు.

ఒ. పో:- వీని కొకనికి బుద్ధివస్తేగాని, పోలీసు అంటే....మళ్ళీ భయ భక్తులు యేర్పడవు.

అమీన్:- పోలీసు అంటే ఏమిలేదు. పిల్లలాట ఐపోయింది.

(రెండో పోలీసు వస్తాడు)

ఒ. పో:- హు....యిక కండ్లు తెరవురా.

(నరసింహారెడ్డి తన బాధ తాను పడుతుంటాడు.)

ఒ. పో:- నీవెక్కడ చస్తవు? కండ్లు తెరువు.

(ఒకటో కానిస్టేబలు నరసింహారెడ్డి కళ్ళు బలవంతంగా తెరిపిస్తాడు. రెండో కానిస్టేబలు కళ్ళలో కారం కుక్కుతాడు.)

నరసిం:- అబ్బా. కళ్లు ...పాయె.

అమీన్:- చావు....యిక చెప్పు. నీవు ఎవన్నెవణ్ణి కొట్టింది.

నరసింహా:- నాకేమి తెలియదు.

అమీన్:- లేకపోతె ఆ కొట్టిన వానిపేరు చెప్పు.

నరసింహా:- అబ్బా! ఎవరైంది నాకు తెలియనే తెలియదు.

అమీన్:- ఇక నీవే చెపుతవు.

నరసింహా:- అబ్బా! కళ్ళు భగ్గుమంటున్నాయి.

రెం. పో:- ఇంకా అంటయ్.

నరసింహా:- కళ్ళు కనబడటం లేదు.

ఒ. పో:- బాగ కనపడతయ్ యిక.

నరసింహా:- అయ్యో.... అయ్యో.... కళ్ళు మాడిపోతున్నయ్.

ఒ. పో:- మాడిపోనియ్. మసి కానియ్.

నరసింహా:- అయ్యో!.... అయ్యో!....

రెం. పో:- ఏడ్వు.

నరసింహా:- కండ్లు.... కండ్లు.

రెం. పో:- ఎక్కడికీ పోవు.

నరసింహా:— కడ్లు ....కండ్లు.... నిప్పులు పోసినట్టు మండుతున్నయ్.

రెం. పో:— ఏమనుకున్నవు?

నరసింహా:— అయ్యో.... మంట.... మంట.

ఒ. పో:— తెరువు.... మళ్ళీ ఒకసారి పెడతా.

నరసింహా:— అయ్యో.... అయ్యో....

(అటు యిటు చూడటానికి ప్రయత్నిస్తాడు.)

అమీన్:— ఇప్పుడైన చెప్పు. నీవు కాకపోతే యెవడో వాని పేరు.

నరసింహా:— ఎవడైంది నాకు తెలియదు.

అమీన్:— అరేయ్.... నిన్ను వదిలేస్తాము వానిపేరు చెప్పు.

నరసింహా:— అబ్బో! నాకెవడూ తెలియదు, నిప్పులు కురుస్తున్నయి.

ఒ. పో:— ఈ రాత్రి వీణ్ణి యిక్కణ్ణుంచి తీసుకుపోవలె.

అమీన్:— ఊ.... ఊ.... తెల్లవారితే లాభంలేదు.

రెం. పో:— నడిచేనా? వల్లంత మెదిగింది.

అమీన్:— తన్నండి....వీడు మనదగ్గర వద్దు.... ఘాతం! తెల్లవారక ముందే ఊరు దాటించాలె.

ఒ. పో:— అవును తెల్లవారకముందే ఊరు దాటించాలె.

రెం. పో:— రిమాండు చేయించాలె?

అమీన్:— నా పేరు చెప్పండి. ఒంటరి గంజ్‌లో వేయమనండి.

రెం. పో:— గోడనుంచి కదులుతలేదు. నడిపించేనా?

అమీన్:— గుంజుక పోండి, లాఠీవుందా?

ఒ. పో:— అరే! నడవు యిక.

(రెండో పోలీసు చేతులకు సంకెళ్ళు వేస్తాడు.)

అమీన్:— సరిగా పడ్డాయో లేవో జూసుకోండి!

ఒ. పో:— *(కప్పు చూస్తాడు)* ఇక ఎక్కడికిపోతాడు?

అమీన్:— ఇదిగో కాగితం.... భద్రం మరి.

ఒ. పో:— వాని నెక్కడ విడిచి పెడతాము. శవాన్ని అయినా గుంజుకు పోతాము.

అమీన్:— అంతే.

ఒ. పో:— నడువు.

(నరసింహారెడ్డి నొప్పితో నీరసంగా నడుస్తాడు)

మూడో రంగం

(నరసింహారెడ్డి చేతులకు కప్పులుంటాయి. బాధతో నీరసంగా నడుస్తు వుంటాడు. పోలీసులు నరసింహారెడ్డిపైన విసుగుకుంటూ వుంటారు.)

ఒ. పో:— అరేయ్! యింకా ఆరుమైళ్ళు నడవాలె.

నరసింహా:— నా చేతనైనంత నడుస్తున్నా.

రెం. పో:— యిక్కడె రెండుజాములైంది. వీడు ఈ రోజు వుపాసం పండపెడుతడు.

ఒ. పో:— ఉపాసం, మనకేంది? రాంపురంలో మంచిగా పటేలును పిలిపించి....

రెం. పో:— ఏమన్నా ఉన్నాయ్ జేబులో?

ఒ. పో:— ఏమన్నా ఉంటే సరే, లేకపోతె ఈ రోజు నీకు ఏకాదశి.

నరసింహా:— నావొళ్లు తిరుగుతుంది. కొంచెం కూర్చుంటా.

రెం. పో:— తిండి అనేపరికు వీనికి చేతకాకుండా అయింది.

నరసింహా:— నా కేమీ కనపడటంలేదు. ప్రాణం చుట్టుకపోతుంది, నేను నడవలేను.

(కూర్చొనిపోతాడు.)

ఒ. పో:— అరే, నడువు.... చావట్లో పండుకుందువు పా.

రెం. పో:— అదేమిటి, ఊరు!

నరసింహా:— ఏమన్నా తినంది నాచేతకాదు నడవను.

(నేలమీద చదికిలబడతాడు.)

ఒ. పో:— అరె....పా.... ఊళ్లోకి ఇక్కడేమున్నది?

(కదలడు)

రెం. పో:— ఊరుదగ్గరకివచ్చి కూచుంటావా?

(తలవంచుకొని అట్లాగే కూర్చుంటాడు.)

ఒ. పో:— అడవిలో ఏమి దొరుకుతది? ఊళ్లోకిపోయినంక అడుగు. అప్పుడు....

(ఘూర్ణాడడు)

రెం. పో:— కోమటియింట్లో ఏమన్నతిందువు పా.

ఒ. పో:— లే....

(నరసింహారెడ్డి కణతలు పట్టుకొని బాధపడుతూ లేస్తాడు. అంతా ఒక వైపున లోపలికివెళ్ళి రెండోవైపున ప్రవేశిస్తారు. నర్సింహారెడ్డి గోడకు చేర గిలబడతాడు. పోలీసు ఎలవాణ్ణి కూతలువేస్తాడు. ఎలవాడు ఉరికి వస్తాడు. ఎలవాడు క్షణంలోపోయి పోలీసువాళ్ళు వండుకోడానికి బియ్యం, ఉప్పు, చింతపండు మిరపకాయలు, కాశినిపాలు తెస్తాడు. నర్సింహారెడ్డి పాలుతాగి కొంచెం తెప్పరిల్లుతాడు.)

ఒ. పో:— (రెండో పోలీసుతో) అన్నం తొందరగా కానీయ్. యిక్కణ్ణే చీకటి అయితది.

రెం. పో:— (నరసింహారెడ్డితో) అన్నం.... అన్నం.... అని చస్తాం టివి. ఈ ధనియాలు కొంచెం నూరు, అట్టనే అల్లం.... మిరప కాయలు.

నరసింహా:— మంచిది.

రెం. పో:— అరేయి.... మరచినా, ఎలోడూ! కోడి తీసక రారా!

ఎలవాడు:— అయ్యా.... దొరుకుతది.

ఒ. పో:— హత్.... ఉరుకు.

రెం. పో:— అల్లం బాగానూరు.

(నరసింహారెడ్డి నూరబోతాడు. కాని సంకెళ్ళు అడ్డం రావడంవలన నూరరాదు.)

నరసింహా:— వీలుకావటంలేదు.

ఒ. పో:— కప్పు తీసెయ్! యిప్పుడు పోతాడూ! అయిన శాస్తి చాలదూ!

(రెండోపోలీసు తీస్తాడు)

రెం. పో:- యిక నూరు. ఎట్లా ఉండాలె? మెత్తగా.

నరసింహా:- నూరుత.

(తలవంచుకొని నూరుతుంటాడు.)

రెం. పో:- వీడికి అన్నీ వచ్చు.

ఒ. పో:- రానిదే అడవులపొంటి తిరుగుతాడు!

రెం. పో:- అల్లం అయిందా?

నరసింహా:- అయిపోయింది.

ఒ. పో:- ఎల్లిపాయ.

నరసింహా:- అయింది.

రెం. పో:- మిరపకాయలు?

నరసింహా:- నూరుతున్నా.

ఒ. పో:- మెత్తగా పిండిమాదిరి....మాంసం కూర మరి!

నరసింహా:- నూరుతా....

(నరసింహారెడ్డి కళ్లలో నూరుతున్న పొడుం పడుతుంది, ఆ మంటిలో ఏదో ఆలోచన స్ఫురిస్తుంది. ఆలోచిస్తూ కళ్ళు నలుచుకుంటాడు.)

ఒ. పో:- మళ్ళీపడ్డది కారం?

నరసింహా:- పరవాలేదు - పోయింది.

ఒ. పో:- మెత్తగా నూరు-తొందరపడకు.

నరసింహా:- మెత్తగానే నూరుత.

రెం. పో:- నాకు చూపాలె.

నరసింహా:- చూపుత.

రెం. పో:- ఎలవాడు రాలేదు చూడు.

ఒ. పో:- కోడిదొరకవద్దూ.

రెం. పో:- అరె! మళ్ళీ యిటువంటి తిండి దొరకదు. (మొదటి పోలీసుతో) నువుపోయి ఎలవాడిని తీస్కరాపో.

ఒ. పో:- జైల్లో పడ్డంక యింకనా?

రెం. పో:- జైల్లో జొన్నరొట్టె, చింతపులుసు.

నరసింహా:- కారం అయింది తీయనా!

రెం. పో:- యిటుచూపు, ఎట్లా నూరినవో.

(నరసింహారెడ్డి ఉత్సాహంగా రెండు దోసిళ్ళ కారం వాళ్ళ మధ్యకు తీసుకుపోతాడు. రెండో పోలీసు వేలుపెట్టి దానిని పరీక్షిస్తుంటాడు. నరసింహారెడ్డి అకస్మాత్తుగా ఆ కారాన్ని అతని కళ్ళలో గుప్పి ఒక్క గంతులో బయట పడతాడు.)

రెం. పో:- అబ్బా! ఉరికె, ఉరికె, అబ్బా! కళ్లు పాయె....ఎట్లా ?

(కళ్ళు నలుముకుంటూ లేచి బాధపడుతుంటాడు.)

రెం. పో:- యిక దొరకడు....మంట....మంట.

(భయపడుతూ ఎలవాడు మొదటి పోలీసుతో ప్రవేశిస్తాడు.)

ఎల:- అయ్యా! కోడి దొరకలే, గుడ్లు తెచ్చినా.

రెం. పో:- నెత్తిన కొట్టుకో. గుడ్లు మండిపోయె.

ఎల:- అయ్యా! అదేంది? ఏమాయె?

రెం. పో:- అరె! ఉరుకు, ఉరుకు. వాడు పోయె.

ఎల:- ఎవరయ్యా?

ఒ. పో:- ఎవరయ్య! అరె! వాడు! పట్టుకో పో.

ఎల:- అయ్యో! ఏమాయె? ఎటుపాయె?

ఒ. పో:- ఉరుకురా.

ఎల:- ఎటు?

ఒ. పో:- ఉరుకురా! అబ్బా! కళ్ళు చితికిపోతున్నయ్.

రెం. పో:- కండ్లల్లో కారం పెట్టిండా?

ఎల:- అయ్యో! కారం అంతా చల్లిండు.

ఒ. పో:- అరె! ఉరుకుతావా? లేదా?

ఎల:- ఎటు ఉరుకా?

ఒ. పో:- బాట పొంటె ఉరుకు. మంట అబ్బా!

ఎల:- ఎంత దూరం పోయెనో? అయ్యా! పోతున్నా....యిపుగో గుడ్లు.

ఒ. పో:- ఆడ పారేయ్! గుడ్లు! అరె! మంట! మంట!

రెం. పో:- నా తల తిరుగుతుంది. అబ్బా!

ఒ. పో:- కారం బాగ మండుతది!

రెం. పో:- అవును. మండదుమరి. వాడు దొరుకుతడా?

ఒ. పో:- అబ్బా!

రెం. పో:- హా! వాని తెలివి చూడు.

ఒ. పో:- తెలివా? తెలివా? చెప్పె తెలివి కాదు.

రెం. పో:- అందుకే సర్కారుకు——

ఒ. పో:- భయం——భయం——వీళ్ళంటేనే భయం. కారం ఇంత మంట ఉంటదని- హూ! నేనూ అనుకోలె,

రెం. పో:- యిక దొరకడు వాడు.

ఒ. పో:- మనకి డబుల్ గంజ్ ఖాయం.

రెం. పో:- మంట! మంట!

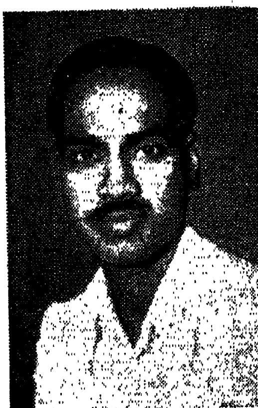
(ఇద్దరు తలలు పట్టుకొని కూర్చుని ఉంటారు.)

[తెర]

ఏమిటన్నలు

రచయిత :

శ్రీ పోతుకూచి సాంబశివరావు

జననం : 1929

నివాసం : హైద్రాబాదు

అభిరుచి : నాటకరంగం.

రచనలు : ముద్రితం : 1. ప్రతిధ్వనులు. (శ్రవ్య నాటికల సంపుటి)

2. ఇదీ తంతు. (వ్యంగ్యహాస్య నాటిక)

వివిధ పత్రికలలో కథానికలు.

అభిమాన రచయిత : బెర్నార్డ్‌షా.

ప్రభుత్వోద్యోగములో ఉన్నారు.

భారం:- (దూరాన్నుంచి కర్ణాటక గీతం రేడియోద్వారా వినిపిస్తూంటుంది తాళంవేస్తూ ప్రవేశం) సస రిరి గగ మమ
స రి గ మ ప ద ని స
తకిట తకిట తద్దికిట దికిట
కిటతోం కిటతోం తద్దికట.

(పాట ఆగిపోతుంది.)

ఏమిటీ పనికిమాలిన రేడియోలు. మధ్యలో గబుక్కున ఆగిపోతాయి. యిటువంటి రేడియోలు పార్కుల్లో వుంటే మనం పాటలు విని ఆనందించినట్లే! పాడేవాడి గొంతుక పాడైందో తెలియదు- లేక రేడియో తగులబడిందో తెలియదు!! అసలు నేను ఏ పాట సాధన చేయడం మొదలుపెట్టినా, అది సఘంలో ఆగిపోవడం పరిపాటై పోయింది. అయినా పాటలేకపోతే. తాళం సాధన మానమని ఎవరు చెప్పారు! తకిట, తకిట.... (అంటూ తాళం వేస్తూ తన్మయత్వంలో ఉంటాడు.)

ఇహం:- (చెయ్యిచూసుకుంటూ ప్రవేశం) యీ పరీక్ష యిలా పోతుందనుకోలేదు. అక్కడికీ సూర్యరేఖ విజృంభిస్తూనే వుంది. యీరేఖ బాగుంటే విద్య బాగా వస్తుందంటారు. మరి నా పరీక్ష పోవడానికి కారణం: నా స్నేహితుల్లో చాలా మందికి వాళ్ళ పరీక్షలు పోతాయని జ్యోతిషం చెప్పాను. నేను అలా చెప్పిన వాళ్ళందరి పరీక్షలు పోయి నా జ్యోతిషం అక్షరాలా ఫలించింది. కాని నా పరీక్ష ప్యాసవుతుందనుకుంటూంటే, యిలా పోవడ మేమిటి?.... అయినా యీమధ్య చేతిరేఖలు బాగా కనిపించటం లేదు. అస్తమానం నాటకాల్లో కోటా కొడుతూంటే, ఆ రంగులు ఈ రేఖల్లో దూరి, కొన్ని రేఖలను కనిపించకుండా మాయం చెయ్యవచ్చు. అసలు యీ జ్యోతిషమే క్లిష్ట సమస్య! ఉత్తి జ్యోతిషం మీదే ఆధారపడి ఊరుకోవడంవల్ల, నా పరీక్షపోయి, మరీ క్లిష్ట సమస్య వచ్చిపడింది!!.... అయినా నా పరీక్ష ఎందుకు పోయిందో? (చెయ్యి తీవ్రంగా పరిశీలిస్తూ ఉంటాడు.)

శూన్యం:— నాపేరు మావాళ్లు తూచి తూచి పెట్టారు. లేకపోతే నాపరీక్ష యిన్నిసార్లు పోవడ మేమిటి? నాకు ఎక్కడాలేని వైరాగ్యం వస్తోంది. చుట్టుపక్కల అంతా శూన్యంగా ఉంది. నా భావి శూన్యంలా కనపడుతోంది. జగత్తంతా నాకు శూన్యమనిపిస్తోంది. అసలు నా బ్రతుకే శూన్యమైపోయింది. అందుకే నాపేరు శూన్యం అన్నారు. (*అంటూ దిగాలుగా ఒకమూల కొంచెం ఏడుస్తుంటాడు.*)

పరం:— (*ఒకభుజాన కెమేరా, మరొక చేత్తో పెన్సిలు, నోటుబుక్కు, ఫెల్టు హేట్ ప్రవేశిస్తూ*). ఏమిట్రోయి భవం! గాలి గాలి అంటు న్నావు. ఏమన్నా గాలి పట్టిందా ఏమిటి?.... యిదిగో మన భారంకూడా యిక్కడే వున్నాడు. వీడేదో పాట సాధన చేస్తునటు న్నాడే! ఏమిరోయి! పదిమందీ మసిలే పార్కుల్లోకూడా నీకీ పాట సాధనలు తప్పలేదూ....ఇదిగో! మన ఇహంకూడా యిక్కడే వున్నాడు. వీడి కిదో రోగం! ఎప్పుడూ చెయ్యిచూసు కోడమే వీడిపని. లేకపోతే యింకొకడి చెయ్యి పట్టుకుని వదిలి పెట్టడు. ఉహూఁ.... మన శూన్యంకూడా చేరాడు! బాగుంది. ఏమిటట్రా!.... ఒకళ్ళతో ఒకళ్లు మాట్లాడుకోకుండా తపస్సు చేస్తున్నారేమిటీ యీ పార్కులో!

భవం:— యీ చల్లగాలి చూసేటప్పటికి కవిత్వం వ్రాయ బుద్ధిపుట్టిందిరా! తీవ్రంగా కవిత్వం ఆలోచిస్తున్నా. ఒక గేయమల్లేనోయి! (*గాలిలో .... తంత్రులను ... అని పాడుతాడు.*)

పరం:— భేష్! చాలా బాగుంది నీగీతం!.... అయితే మన పరీక్ష ఫలితాలు వచ్చాయికదా! నీగీత ఏమయింది?

భవం:— ఒరే! కవులు ఎక్కడైనా పరీక్షలు ప్యాసవుతారా! అసలు నిజమైన కవి ఎప్పుడూ పరీక్ష ప్యాసవడనుకో! వాడెప్పుడూ కనివిని ఎరుగని విషయాలు గురించి ఊహించి ప్రజలకు తెలియ జేస్తాడు. ప్రపంచంలో ఉన్న విషయాలు వాడి కక్కర్లేదు.... నేనే పెద్ద పెద్ద గ్రంథాలు వ్రాసే శక్తిగలిగి ఉన్నప్పుడు, యిక

రులు వ్రాసిన గ్రంథాలు చదివి పరీక్షలు ప్యాసవడ మెందుకు ?—అనిపిస్తోంది....ఏదో కాస్తా కూస్తో డబ్బు వుంది. ఉద్యోగం చెయ్యక్కరలేదు. ఇలాగే, కవిత్వ సేవచేస్తూ జీవితం కాలక్షేపం చేసేస్తాను.

పరం:— అయితే ఇహం! నువ్వు పరీక్ష ప్యాసయినట్లేవో!

ఇహం:— అదేరా! చెయ్యి చూసుకుంటున్నాను. యిప్పుడు పోయిన పరీక్షకేం చెయ్యలేంగాని ముందు ముందు ఎంత త్వరలో పరీక్ష ప్యాసవగలవో అని ఆలోచిస్తున్నాను.

పరం:— యింక మన శూన్యం, ఖారం, పరీక్షలు ప్యాసవరని ఢంకా బజాయించి చెప్పవచ్చును.

శూన్యం:— నీ ఊహ అబద్ధం కాదనుకో. నా కంతా శూన్యంలా కనిపిస్తోందిరా యీ పరీక్షపోవడంవల్ల.

వరం:— నీకది అలవాటేగా!

ఖారం:— పోనీలెద్దూ! ఎందుకూ ఉపయోగంలేని పరీక్షలు! యివి మనల్ని ఉద్ధరిస్తాయి కనుకనా! ఎం. ఏ.,లు ప్యాసయి గుమాస్తా గిరీలు చేస్తూ ఎంతమంది నానా అవస్థలు పడటంలేదు. యింక మనం పరీక్షలు ప్యాసయి బావుకునేదేమిటి?... నాకు కొంచెం సంగీతం వచ్చుగా? యీ గాన కళ పోషించుకుంటూ జీవితం గడపాలని ఉంది నాకు.... సినీమాల్లో పాటలు పాడి ఎంతమంది డబ్బు సంపాదించటంలేదు! వరం! ఒక్క సినీమా ఛాన్సు దొరికితే సరి యింక యీ పరీక్షల మొహం ఎవరు చూస్తారోయి!

భవం:— అయితే వరం! నీ సంగతి?

వరం:— మీ స్నేహబృందంలో ముఖ్యుణ్ణి కదా! నేను ప్యాసవుతే మన బృందానికి అవమానం కదుటోయి. అందుచేత నేనూ ఫేలయి పోయాను.... అయినా యిష్టంకాని పాఠాలు చదివితే ఏంవస్తుంది

మనకి. అసలు నాకు జర్నలిజం అంటే చాలాయిష్టం. ఆ జర్న లిజంలో నా జీవితమంతా ధారపోసేద్దామనుకుంటున్నాను.

(శవం ప్రవేశించి, తన స్నేహితుల్ని చూసి పొంగి పొంగివచ్చే దుఃఖంతో గబగబా వచ్చి భవాన్ని కౌగలించుకుంటూ)

శవం :— ఒరే! భవం! *(ఏడుస్తూ)* అనుకున్నంతపని అయింది. నా పరీక్ష పోయిందిరా. మా నాన్నకు కోపంవచ్చి నన్ను యింటి నుంచి గెంటేశాడు.

భవం :— అరరే! పాపం! యింట్లోంచి గెంటేయడమే!

శవం :— మరే! మా సవతి తల్లికూడా బాగా పురి యెక్కించేసిందిరా యీ విషయంలో.

ఇహం :— పాపం? ఎంత కష్టం వచ్చిందిరా నీకు. నీ చెయ్యి చూసి నప్పుడే అనుకున్నాను నీకు ఎప్పుడో ఒకప్పుడు యిటువంటి కష్టం వస్తుందని.

శవం :— పైగా మా నాన్నకి మనం నాటకాలు వేయడం, ఎన్నికలలో పాల్గొనడం, సినీమాలకు పోవడం, మొదలైనవన్నీ తెలిసేయట. "యిటువంటి దౌర్భాగ్యపు పనులన్నీ చేస్తే యింక చదువులేం సాగుతాయి! పరీక్ష పోయిందంటే పోదుమరి! నీకింతే శిక్ష" అని యింట్లోంచి గెంటేశాడురా!!

శూన్యం :— *(ప్రక్కగా)* పీడి బ్రతుకుకూడా శూన్యమై పోయింది పాపం!

శవం :— పోనీ నా అంతట నాకు నాటకాలు వేసే భాగ్యమైనా కలిగింది కనుకనా. మీరంతా నాటకాలు వేస్తూంటే ప్రక్కనుంచి అవీ యివీ అందించి సదుపాయాలు చేసేవాణ్ణి. నాటకంలో ఒక ఛాన్సు యిప్పించండిరా అంటే మీరు చచ్చినా యిచ్చేరా!.... ఎన్నికలలో పాల్గొనడం నిజమే! కాని అప్పటి కప్పుడు ఏదో ఉద్రేకంవచ్చి కొంతమందికి చాకిరీచేశాను. అంతే....పోనీ చదువు శ్రద్ధచేస్తే

అనుకోవచ్చు. కొంచెమైనా విశ్రాంతి లేకుండా రాత్రింబవళ్ళు టీలు త్రాగి, మేల్కొని, దగ్గు తెచ్చుకుని ఆయాసపడి పరీక్షల ముందు పుస్తకాలన్నీ చదవలేవట్రా ?.... మన పరీక్షల ముందు మా వూరినుంచి మా వెంకయ్య వచ్చాడుట. వచ్చి నా విషయాలు అన్నీ వాకబుచేసి ఉన్నవీ లేనివీ అన్నీ కలిపి పితూరీలు చెప్పాడుట.

పసం :— ఎవడురా ! ఆ వెంకయ్య ! వాడిని పేపరులో పెట్టి ఏకేసి వదిలి పెడతాను.

శవం :— ఉన్నాడులే మా నాన్నకి ఒక త్రాష్టం స్నేహితుడు. వెంకయ్య ముందు ఆనాడే ప్రతిజ్ఞ పట్టాడుట మా నాన్న ; నా పరీక్ష పోతే యింట్లోంచి వెళ్ళగొడతానని.

భవం :— అయితే తకిట, దికిట, తద్ధికిట, అని దవడబాజాయిహూడా చేశాడా మీ నాన్న.

శవం :— అవిమాత్రం తప్పుతాయి ?

భవం :— నీకష్టం చూస్తూంటే దుఃఖసంతోకూపిన కవిత్వం వస్తోందిరా !

శవం :— పైగా రెండేళ్ళకు ప్రత్యేకం నాలుగువేలు ఖర్చు పెట్టాడుట నాకోసం మా నాన్న. అసలే మా నాన్న పీనాశి. యీలోకువ చూసి మా సవతి తల్లి " డబ్బంతా తగలెట్టాడు. యివేం చదువులు బాబూ, " అంటూ నూటీ పోటీ మాటలు చెప్పి మా నాన్నకు మరీ కోపం తెప్పించింది. ఇంతకీ ఆడబ్బు అనవసరంగా పరాయి వాళ్ళకు ఖర్చు పెట్టాను కనుకనా ! స్నేహితులు కాబట్టి మీకందరికీ అప్పుడప్పుడు ఊరికినే యిచ్చేవాణ్ణి కదట్రా !

శూన్యం :— నీకష్టం నాగుండెలు బ్రద్దలు చేస్తుందిరా శవం ! నీ పరిస్థితి చూసేటప్పటికి నీ పేరుకూడా శూన్యం అని మార్చుకుంటే బాగుంటుందనిపిస్తోంది.

శవం :— పరీక్ష పోయిందని తెలియగానే నాకు ఒళ్ళుమండి, ఆ పేపర్లు దిద్దేవాడు ఏదో కసికొద్దీనో, లేక పెళ్ళాంతో దెబ్బలాడి మనస్సు బాగులేని సమయంలో పేపర్లు దిద్దటం వల్లనో, తక్కువ మార్కులు యిచ్చి వుంటాడని అనుమానం వేసింది. అసలు మార్కులు చూసి వాడిపై తగిన చర్య తీసుకుందామని మార్కులు తెప్పించాను. ఇంగ్లీషులో సున్న, తెలుగులో సున్న, గ్రూపు ఐదు పేపర్లలోనూ ఐదు సున్నలే వచ్చాయి. యీ ఏడుసున్నలూ చూసేటప్పటికి నా గుండె బ్రద్దలైంది. కారణం ఏమై ఉంటుందా అని ఆలోచించాను. పరీక్షల్లో టీ ఎక్కువ త్రాగడంవల్ల బాగా పైత్యించిందేమో అని అనుమానం. ఎందుచేతంటే పరీక్షలు వ్రాసి వచ్చాక ఏం వ్రాశానో నాకే తెలిసేది కాదు.

భవం :— శవం! నీకష్టం నా గుండెల్లో అండలు అండలు పెకలిస్తోందిరా! ఒక్క కవిత్వపు ముక్కలో నీ విషయం తేల్చాలంటే "శివం, శవం, భవం, భారం, ఇహం, పరం, శూన్యం" అని వ్రాసేయవచ్చు.

అందరు :— ఇదేమిట్రోయి! మా పేర్లన్నీ యిందులో దూర్చావు?

భవం :— అది కాదర్రా! దీని అర్థం చెబుతా వినండి! 'శివం శవం' అంటే, శివం అనే వారికొడుకైన శవంకు 'భవం భారం' అంటే, పరీక్షలో తప్పిపోవడంవల్ల బ్రతుకంతా బరువైపోయింది. 'ఇహం పరం శూన్యం' అంటే, వాడికి యీ కష్ట దశలో, భూలోకంలోను, పరలోకంలోనూ, అంతటా శూన్యం గోచరిస్తోంది.' అని దీని అర్థం. అదొక్కటే కాదు. మరొక అర్థం చెప్పాలంటే చూడండి! వాడికి పరీక్షలో వచ్చిన మార్కులు ఏడుసున్నలు. యీ శ్లోకంలో సున్నలు కూడా ఏడే! యీవిధంగా మనవాడి స్థితి యీ శ్లోకంలో అన్వయించేను!

అందరు :— అహాహా! ఏం కవిత్వంరా! ఆనాడు కాళిదాసు చెప్పాడు కవిత! ఈనాడు నీవు చెప్పావు!

శవం :— మరి నన్ను మానాన్న దగ్గరికి చేర్చేమార్గం చూడండ్రా ! కొంచెం నన్నుగురించి మా నాన్నతో జాలిగా చెప్పండ్రా !

భవం :— మీనాన్న మా సలహాలు వింటాడా ! అందులో మాలాంటి కుర్రాళ్ళ సలహాలు ! నాకు నమ్మకం లేదు.

శవం :— మరి నా గతి యింతేరా ! చూడండ్రా ! బట్టలన్నీ మాసి పోయాయి. వారం రోజులనుంచి తిండి సరిగా లేదు. మానాన్న ఒక్క కానీకూడా యివ్వకుండా గెంటేశాడు. రైల్లో టిక్కట్టు కొనకుండా దొంగతనంగా వచ్చేశాను. నా పరిస్థితి చూస్తూంటే మీకు ఏమాత్రం జాలివేయటం లేదర్రా !

ఇహం :— వీడిని చూస్తూంటే నిజంగా జాలి వేస్తూందిరా ! ఏదైనా ఒక ఉపాయం ఆలోచించరా భవం !

భవం:— నాకూ జాలిగానేవుంది.... అయితే నిన్ను కొన్ని ప్రశ్నలు వెయ్యాలి.

శవం :— వెయ్యిరా ! అన్నిటికీ సరైన సమాధానాలు యిస్తాను. పరీక్షలో అంటే సరైన సమాధానాలు యివ్వండ కష్టం కానీ, యిక్కడ యివ్వడానికేం !

భవం :— మీ నాన్నకు కవిత్వం అంటే యిష్టమేనా ?

శవం :— ఆ. ఎప్పుడూ భాగవత రామాయణాలు చదువుతూ ఉంటాడు. కొంచెం కవిత్వం వ్రాసేవాడంటే, దగ్గరకి చేరుస్తాడు.

భవం :— పాటలంటే యిష్టమేనా ?

శవం :— కర్నాటక సంగీతమంటే యిష్టమే. అప్పుడప్పుడు పల్లెపదాలు కూడా పాడుతాడు.

భవం :— జ్యోతిషం పిచ్చి ఏమన్నా ఉందా ?

శవం :— కావలసినంత. ఇప్పటిదాకా నేనొక్కణ్ణే కొడుకునిగా. నామీద కోపంవచ్చినప్పుడల్లా నా పీడవదల్చుకుందామని 'యింకా పిల్లలు పుడతారా లేదా' అని జాతకం చూపించుకుంటూంటాడు. తనకు పుట్టే కొడుకు గొప్పవాడై సుపుత్రుడవ్వాలని ఆయన కోరిక.

భవం :— నీకు పెళ్ళి కాలేదుగా యింకా.

శవం :— లేదు. కాని ఒక మేనరికం ఉంది. వాళ్ళు నాకు యివ్వాలనుకుంటున్నారు.

భవం :— (యీలలు, చిటికలు వేస్తూ) మీ నాన్నను నీ కాళ్ళ దగ్గరికి తీసుకువచ్చే పూచి నాది. అలాచేస్తే, మాకు బహుమానం ఏం యిస్తావు?

శవం :— ఒకవేళ పరీక్ష ప్యాసయివుంటే ఎల్లాగ "ఒక టీ పార్టీ" యివ్వాలిగా మీకందరికి; దానికి పదిరెట్లు ఒక మంచి టీ పార్టీ యిస్తాను.

భవం :— మమ్మల్ని ఉత్తి టీ పార్టీలతో సంతోషపెట్టలేవు. మాకేమన్నా డబ్బు ముట్టచెబుతానంటే....

శవం :— ఒరే! నన్ను యింకా ఏడిపించండ్రా! కాలేజీలో ఉన్నప్పుడు మీ ఖర్చులన్నీ చాలావరకు నే భరించేవాణ్ణి కదుట్రా! యీమాత్రం సహాయం చేసి పెట్టండ్రా!

పవం :— భవం! యింకా వాడిని ఏడిపించకు. అసలే కష్టంలో ఉన్నాడు.

భవం :— నీకు తప్పకుండా సహాయం చేస్తాం శవం! ఇంక ఏడ్వడం మానేయి.... (అందరితో) మీ రంతాకూడా యీ విషయంలో సాయం చేయాలట్రా!

అందరు :— ఓ తప్పకుండా!

భవం :— సరే పదండర్రా! మీ కందరికి ఒక గోసాయిచిట్కా చెబుతాను మన శవం విషయంలో.

రెండో రంగం

(శివంగారి యిల్లు : వసారా. రెండు కుర్చీలు ఒక బెంచి ఉంటాయి.)

శివం:— ఒక్కగాని ఒక్క కొడుకు! ఎంతో కష్టపడి, ఎంతో డబ్బు ఖర్చుచేసి 'చదువుకోరా నాయనా' అని ముద్దుగా చెబితే వినక, పరీక్షలో ఠపీ మని తప్పి ఊరుకున్నాడు! ఇటువంటి వాళ్ళని ఒళ్ళు హూనంచేసి, ఇంట్లోంచి గెంటేస్తే గాని బుద్ధిరాదు. నాన్న అమ్మా బాగా డబ్బిచ్చి, ఎద్దుల్లా మేపుతుంటే. డబ్బు విలువ తెలియక, విరగబడి సినిమాలూ, నాటకాలు, టీపార్టీలు, ఎన్నికలు మరిగి, చదువులు తగలెట్టు కుంటూంటే వాళ్ళని దగ్గరికి చేరదీయ మని ఎవడు చెప్పాడు?.... చిన్నప్పటినుంచే ఎప్పుడూ మంద కొడి పీనుగే యీశివంగాడు! యిప్పుడు పరీక్ష ఒక్కసారి ప్యాసవమంటే ఎట్లా ప్యాసవుతాడు?.... *(విచారంగా)* మావాడు పరీక్ష ప్యాసయి, పెద్ద ఉద్యోగంచేసి నాకు కీర్తి తెస్తా డనుకొనే వాణ్ణి.... తండ్రికి కీర్తి సంపదలు తెచ్చే సుపుత్రులు యీ కలికాలంలో గాలిస్తే మాత్రం కనిపిస్తారా!.... చిలక్కి చెప్పినట్లు అనేక నీతులు చెప్పాను.... చెప్పినవన్నీ వింటున్నట్టే ముంగిలా ఉంటాడు!.... చేసేవన్నీ మరొకటి! మరొకటి!.... కొంతకాలం బుద్ధివస్తుంది! పోనీ పీధులమ్మట!.... భ్రష్టపు వెధవ!

(ఇహం జ్యోతిష పండితుడి వేషంలో ప్రవేశం)

ఇహం:— శివంగారూ!

శివం:— ఎవరు?

ఇహం:— నేను పరదేశీయుణ్ణండి. జ్యోతిషంలో బాగా పాండిత్యం ఉంది నాకు. మీ ప్రక్క ఊరు జమీందారుగా రింటికి సన్మానానికి పిలిస్తే వచ్చాను యీప్రాంతాలకు. ఆ జమీందారుగారి చెయ్యి చూసి, ఆయన భవిష్యత్తు గురించి చెబితే, చాలా సంతోషించి, నాకు

వెయ్యి నూటపదహారులు నాకు బహుమానం చేశారు. మిమ్మల్ని ఆయన బాగా ఎరుగునట. ఒకసారి మీ దర్శనం కూడా చేసుకోమని సెలవిచ్చారు.

శివం:— మీరు జ్యోతిష పండితులా ?.... రండి బాబు, లోపలికిరండి.... తమ పేరు ?

ఇహం:— నా పేరు ' ఇహం ' అంటారు.

శివం:— ఇదేం పేరండోయి !

ఇహం:— దీనిలోని అర్థం సూక్ష్మంగా మనవిచేస్తాను. నేను మనిషి యొక్క ' ఇహం ' అంటే, యీ లోకంలోని ప్రస్తుత జీవితం గురించి సర్వసంగతులు చెబుతాను. అందుచేత నన్ను ' ఇహం ' అంటారు.

శివం:— మహాచిత్రమైన పేరుపెట్టుకొన్నారండి..... అయితే నా చెయ్యి కూడా చూస్తారేమిటి ? (హో హో హో)

ఇహం:— అందుకే కదండీ వచ్చాను.... (చెయ్యి చూస్తూ) మీరు చాలా అదృష్టవంతులండి !

ఇహం:— మీకు రెండో పెళ్ళి అయింది. మీ మొదటి భార్యకు ఒక కొడుకు.

శివం:— (సంతోషంతో) నా సంసారం అంతా సరిగా చూచినట్టు చెబుతున్నారే !

ఇహం:— ఏమండోయి ! మీ మొదటి భార్య కొడుకు చాలా గొప్పవాడైపోతాడండి !

శివం:— వాడి మొహం ! ఇంటరు పరీక్షలో తప్పిపోయినవాడు ఏం గొప్పవాడౌతాడండి ! వీడికోసం బోలెడు డబ్బు ఖర్చుచేశాను. పరీక్ష తప్పినందుకు కోపం వచ్చి బయటికి గెంటేశాము కూడా !

ఇహం :— 'అంతా మనమేలుకొరకే' అన్నట్లు, మీరు అతన్ని బయటికి గెంటివేయడం కూడా అతని మంచికేనండి. మీ చేతిరేఖల మీదుగా పరిశీలిస్తే మీకు యిప్పుడు చాలా ఖ్యాతివస్తుంది. అది మీ పుత్రుడివల్ల !

శివం :— ఖ్యాతి ! ఖ్యాతి వస్తుందండి ! ఇంతకీ నాకు వచ్చే ఖ్యాతి వీడివల్ల ఐవుండదు. మీరు కొంచెం పొరబడుతున్నారేమో !.... చెయ్యి జాగ్రత్తగా చూడండి.... నాకు యింకో కొడుకు పుట్టి వాడిద్వారా కీర్తి సంపదలు వస్తాయని అందరూ చెబుతున్నారే !

ఇహం :— రెండవ భార్య ద్వారా మీకు పిల్లలు పుట్టరండి. ఇది నిజం. అందుచేత మీ ప్రథమ పుత్రుడి ద్వారానే మీకు కీర్తి సంపదలు వస్తాయి.

శివం :— (ఆశ్చర్యంతో) అలాగండి ! ... నాకు యింకా పిల్లలు పుడతా రనుకుంటున్నానే !

ఇహం :— మీకు ధన ధాన్యాదులకు లోటులేదు. జీవితం హాయిగా గడిచి పోతుంది.

శివం :— చిత్తం.

ఇహం :— మీచేతిలో ప్రత్యేక విషయం ఒక్కటే ఒక్కటి. మీ పుత్రుడు చాలా గొప్పవాడై పోతాడు. ఒక విధంగా గొప్ప కళారాధకుడని పేరువస్తుంది.

శివం :— కళారాధకుడా ? జడ్జి, కలెక్టరు అనే గొప్ప పదవుల్లోకి వెడితే గొప్పవాడంటారు కాని, కళారాధకుడైతే గొప్పవాడంటారా ?.... అయితే కళారాధకులకి కూడా అందరూ పూలదండలువేసి గొప్ప వాడంటారాండి ?

ఇహం :— యీకాలంలో కళారాధకుడిగా ప్రసిద్ధికి రావడమే చాలా గొప్ప. పట్నాల్లో చూడండి. ఎంతమంది ఎన్నిరకాల కళలకు సేవ చేస్తూంటారో ?

శివం :— అలాగాండి ?

ఇహం :— మరే.... అసలు నా జ్యోతిష పాండిత్యం యింతగొప్పదని చెప్పకూడదనుకోండి. లంకపురం జమీందారుగారు, పిష్టపురం రాజావారు, తాడిలంక కలెక్టరుగారు అందరూ నన్ను ప్రశంశించారండి !

శివం :— కాదు మరి ! మీరు చెప్పేవన్నీ సత్యాలని ఋజువవుతూంటే గౌరవించరు మరి !

ఇహం :— మీ పిల్లవాడు గొప్పవాడైనాక మళ్ళీ వచ్చి మిమ్మల్ని కలుసుకుంటాగా ! నేను యీనాడు చెప్పినమాట ఆనాడు నిజం అని మీరు అనక మానరు.

శివం :— నాకు కావలసింది అదే ! మీ చల్లని మాటప్రకారం మావాడు గొప్పవాడైతే నేను కోరేదేముంది యింక !

ఇహం :— తప్పకుండా. నామాట నమ్మండి.... నేను మళ్ళీ మిమ్మల్ని కలుసుకుంటాను. ఏదైనా సన్మానం చేయించి నన్ను పంపిస్తే....

శివం:— అయ్యో ! తప్పకుండా ... (యింట్లోకి వెళ్ళివచ్చి) యీ తృణం స్వీకరించి సంతోషించండి యిప్పటికి. మరోసారి మీకు విరివిగా యిచ్చుకుంటా.

ఇహం :— తమ దయ.

(నిష్క్రమణ)

శివం :— అయితే నాకు యింక పిల్లలు పుట్టరన్నమాట. ఉన్న ఒక్క కొడుకును యింటినుంచి గెంటేశానే ! పైగా వాడు చాలా గొప్పవాడౌతాడుట !.... యిప్పుడు పరీక్షలో తప్పడ మేమిటి ? త్వరలో గొప్పవాడవడ మేమిటి ?.... అంతా చిత్రంగా ఉందే !

(భారం, కర్నాటక సంగీత విద్వాంసుడి వేషంలో ప్రవేశం)

భారం :— శివంగారూ !

శివం :— ఆ. ఆ.

భారం :— నమస్కారం. నా పేరు 'భారం' అంటారు.

శివం :— (ఆశ్చర్యంగా) మీ పేరు 'భారం' అంటారా? ఇదెక్కడి పేరండోయి!

భారం :— అవునండి. నేను కర్నాటక సంగీతంలో కీర్తనలు పాడుతూంటే, అవి సరళమై మధుర నాదాలతో భారంగా ఉంటాయంటారు. అందుచేత నాకు 'భారం' అని బిరుదు యిచ్చారండి.

శివం :— అయితే.... మీరు వచ్చినపని!

భారం :— ఏమీ లేదండి!.... నేను ఏదో స్వంతపనిమీద యీవూరు వచ్చాను. యీమధ్య రచయితగా గొప్ప పేరు సంపాదించిన 'శవం' గారి తండ్రిగారు మీరని తెలిసి ఒకసారి మీదర్శనం చేసుకుపోదామని వచ్చాను.

శివం :— అలాగా.... ఏమిటీ! మావాడు గొప్ప రచయిత అయ్యాడంటున్నారా!

భారం :— మరేనండి! మీ కుమారులు కొన్ని గీతాలు వ్రాశారు. వాటికి శవగీతాలని పేరు. వాటికి యీమధ్య గొప్పగొప్ప పండితులు ప్రథమ బహుమానం యిచ్చారండి. ఆ గీతాల్లో ఉన్నసారం భగవద్గీతలోకూడా లేదని విమర్శకు లంటున్నారు.

శివం :— అలాగటండీ! మావాడు ఉత్తి మందకొడి అనుకుంటున్నాను యింతకాలం!.... పైగా పరీక్షలో తప్పిపోయాడండి వాడు!!

భారం :— రామ రామ! అంతమాట అనకండి. ఆయన చాలా గొప్పవారు. అందుకు నిదర్శనం, గొప్ప రచయితగా, ఆయన బంగారు పతకంకూడా పొందారు.....పరీక్షలకి గొప్పతనానికి ఏమీ సంబంధం లేదండి!

శివం :— అలాగటండీ ! (ఆనందంతో) మావాడు గొప్ప గ్రంథకర్త అయ్యాడన్నమాట !

భారం :— అన్నమాట ! మరేమిటనుకున్నారూ ! అటువంటి గొప్ప రచయితకు తండ్రులైన మీరు చాలా ధన్యులు,

శివం :— ఆఁ ఆ.... దానికేం లెండి.....అయితే మావాడి గ్రంథంకాని మీదగ్గర ఉందా !

భారం :— నేను తీసుకురాలేదు. కావాలంటే యీసారి తెస్తానులెండి.... అన్నట్టు మీకొడుకుగారు మీకే పుస్తకం చూపించలేదు ?

శివం :— చూపించలేదు. యీమధ్య పరీక్ష పోయిందని కోపంవచ్చి వాణ్ణి యింట్లోంచి తరిమేశానండి.

భారం :— ఎంత తప్పుపని చేశారు, అటువంటి గొప్పవాణ్ణి యింట్లోంచి గెంటేస్తారా ! యింటికి రప్పించండి పాపం !

శివం :— అదే చేయాలనుకుంటున్నాను.

భారం :— మరి నాకు సెలవిప్పించండి. మళ్ళీ కలుసుకుంటాగా.

(నిష్క్రమణ.)

శివం :— చిత్తం....అయితే మా 'శవం'గాడు పెద్ద గ్రంథం వ్రాశాడన్న మాట ! వీడు కవి అని యింతకాలం నాకు తెలియదే !

(వయసుమళ్ళిన పెద్ద గవర్నమెంటు ఆఫీసరులా వేషం వేసుకుని, శూన్యం రాక.)

శూన్యం :— శివంగారూ !

శివం :— ఎవరండి !

శూన్యం :— మీరేనా శివంగారు !

శివం :— అవునండి.

శూన్యం :— మీతో ఒక చిన్నవిషయం సంప్రదించుదామని వచ్చాను.

శివం :— చెప్పండి.

శూన్యం :— నేను పట్నంలో గవర్నమెంటు ఆఫీసరుగా ఒకచోట పని చేస్తున్నాను. నాకు ఒక కుమార్తె ఉందండి. 15, 16, ఏండ్లు ఉంటాయి. కొద్దో గొప్పో చదువుకుందికూడ. 'శవం' అనే అబ్బాయి మీవాడని తెలిసి మా అమ్మాయిని అతని కివ్వడానికి ఏమన్నా సావకాశం ఉందేమో అని యిలా వచ్చాను.

శివం :— అలాగటండీ! కాని మావాడు పరీక్షలో తప్పిపోయాడండి. ఏదో పరీక్ష ప్యాసు అయినాక పెళ్ళి చేయాలని ఉంది.

శూన్యం :— పరీక్షలకేమండి. యీసారి కాకపోతే మరోసారి ప్యాసు కావచ్చు. మీరు యీ వివాహానికి అంగీకరిస్తే చాలా సంతోషిస్తాను. నాకు గొప్ప రచయిత అల్లుడయ్యాడని గర్విస్తాను.

శివం :— మావాడు గొప్ప రచయిత అని మీ కెలా తెలిసిందండీ!

శూన్యం :— ఎలా తెలియడమేమిటండి! ఏ పేపరులో చూసినా అతని బొమ్మే! అతన్ని గురించి పొగడ్తలూ, వార్తలూను! అతను వ్రాసిన గీతాలే కనిపిస్తున్నాయి. అంత పేరు ప్రతిష్ఠలు సంపాదించిన వారిని తెలియకుండా ఎవరుండగలరండి!

శివం :— మీరంతా నాకంటే నయమండి! యిప్పటిదాకా మావాడు రచయిత అనైనా తెలియదు నాకు.

శూన్యం :— నిండుకుండ తొణకదు. అందుచేత గొప్పవాళ్లు వాళ్ళగురించి ఎప్పుడూ చెప్పుకోరు. అందుకే మీ కుమారుడు తాను కవి అని మీతో చెప్పి ఉండకపోవచ్చు.

శివం :— నిజమైన మాట సెలవిచ్చారు.

శూన్యం :— అందుచేత యీ వివాహం విషయంలో మీ ఉద్దేశ్యం చెబితే, కట్నం విషయంకూడా మాట్లాడుకోవచ్చును.

శివం :— కట్నానికేం లెండి !.... మావాడి కొక మేనరికం ఉంది. మేనరికం చేసుకోక పోతే మా చెల్లెలు పీకి చంపేస్తుంది. చాలా కాలంనుంచి పట్టుబడుతోంది తన పిల్లని మావాడికి చేసుకోమని.

శూన్యం :— అయితే మీ అబ్బాయికి మేనరికం ఉందన్నమాట ! మేనరికం ఉంటే మా పిల్లని యిస్తాననడం కూడ భావ్యం కాదు. యింతకీ ఆ పిల్లవాణ్ణి అల్లుడుగా చేసుకునేవాళ్ళు చాలా అదృష్ట వంతులు.

శివం :— ఏదో మీరు అభిమానంతో అంటున్నారు....కాని,

శూన్యం :— ఇది అభిమానంతోకూడిన సంగతి కాదండి. ఇటువంటి గొప్ప రచయిత అల్లుడైతే ఎవరికైనా గర్వం కదుటండీ !

శివం :— (హి. హి. హి.).... అన్నట్టు తమకు గవర్నమెంటు పని అన్నారు....ఏమాత్రం జీతమిస్తారేమిటి ?

శూన్యం :— 800 రూ. లు.

శివం :— (*ఆశ్చర్యంగా*) 800 రూ. లే ! బాగుందండి.... మా కుర్రాడి గురించి మీలాంటి పెద్దలు మా యింటికి వచ్చారు గాని, లేక పోతే మాకోసం రమ్మంటే మాత్రం వస్తారా !

శూన్యం :— మీ కుర్రాడి గొప్పతనం ముందు మా పెద్దరికం, గొప్పతనం వెలవెలబోతాయి. మా పేరు ఆఫీసుదాటి బైటికి వెళ్ళదు. మీవాడి పేరు దేశమంతా వ్యాపించేసింది.

శివం :— చాలా సంతోషమైందండి మిమ్మల్ని కలుసుకున్నందుకు.... కాని పరిస్థితులివి.

శూన్యం :— దానికేంలెండి.... మరి సెలవు తీసుకుంటా.... మళ్ళీ అవసరమైతే కలుసుకుందుకు ప్రయత్నం చేస్తానండి....
(*నిష్క్రమణ*)

శివం :— మంచిదండి. ఏమిటీ! మనవాడి గొప్పతనం దేశం అంతా వ్యాపించి పోయిందా!.... యింతంత ఉద్యోగస్తులు తమ పిల్ల నివ్వడానికి వస్తున్నారంటే తమాషా!

(ఒక పత్రికా విలేఖరి వేషం వేసుకుని కెమెరాతో ' పరం ' ప్రవేశం)

పరం :— *(హడావిడిగా)* శివంగారూ! శివంగారూ!

శివం :— ఎవరయ్యా అది!

పరం :— నేను పత్రికా విలేఖరినండి.... నా పేరు పరం!

శివం :— పరం! ' పరం ' ఏం పేరయ్యా!

పరం :— అంతేనండి. అంటే నేను మీవంటివాళ్ళ గొప్పతనం పోగుచేసి పత్రికలకు పంచిపెడతానండి. ఈ లోకంలో మీరు ఎంత గొప్ప దనం తెచ్చుకో గలిగితే అంత సుఖం మీరు స్వర్గంలో పొందు తారు. మీ గొప్పతనాన్ని గుర్తించి మీ ' పరం ' లోని సుఖం పొందడానికి ఉపయోగంచే వాడిని కనుక, నన్ను పరం అంటా రండి!

శివం :— బాగుంది.... అయితే మీరు ఎందుకువచ్చినట్లు యిక్కడికి?

పరం :— మీరు గొప్పవారయ్యారని తెలిసి.

శివం :— *(ఆశ్చర్యంగా)* నేను గొప్పవాణ్ణయ్యేనా!

పరం :— అవునండి. మీరే! మీ కొడుకు ' శవం ' అనే ఆయన దేశంలో గొప్ప రచయితగా ప్రసిద్ధి పొందారు. ఆయన దగ్గరకు వెళ్ళి, ఆయన ఫొటోలు, రచనలు తీసుకుని పత్రికల కిచ్చాను. మీరు ఆయన తండ్రిగారవడంవల్ల మీ ఫొటో కూడా తీసుకుందామని వచ్చాను.

శివం :— నా ఫొటో ఎందుకయ్యా!

పరం:— అల్లా అనకండి.... మీఫొటో యిచ్చెయ్యాలి.

శివం :— నే నెప్పుడూ ఫొటోలు తీయించుకున్న పాపాన పోలేదే !

పరం :— మీ కెందుకండి ఆ శ్రమ ! నే తీసేస్తాగా మీ ఫొటో యీ కెమేరాతో !

శివం :— తర్వాత నా ఫొటో ఏం చేస్తారు !

పరం :— పత్రికలలో వేస్తాం. 'శవం' గారి తండ్రి 'శివం' గారని మీరు అటువంటి కొడుకుని కన్నందుకు చాలా ధన్యులయ్యారని.

శివం :— (ఉబ్బిపోయి) నిజంగానే.... (ఉల్లాసంతో) తీసుకోండి. నా ఫొటో తప్పకుండా, త్వరగా తీసుకోండి.

పరం :— సరిగా కూర్చోండి.... ఒక చిరునవ్వునవ్వండి. (ఫొటో తీస్తాడు) యింక మీ కుమారులు గొప్ప రచయిత అయ్యారుగా ! యీ విషయం గురించి మీరు ఏమి చెప్పదలచుకున్నది సెలవి య్యండి. అది కూడా పత్రికల్లో వేయాలి.

శివం :— నేనేం చెప్పగలను ! అంతా సంతోషించామని పత్రికల్లో వ్రాయించండి.

పరం :— అలా వ్రాయమండి మేము. మీరు ఏమీ చెప్పకపోయినా మీరు చేసిన భావప్రకటన అనుసరించి యిలా వ్రాస్తాము :

"శవంగారి తండ్రియైన శివంగారు తమ కొడుకు గొప్ప రచయిత ఐనాడని తెలిసి, అమందానంద కందళిత హృదయారవిందులై నారని తెలియజేయుటకు మేము చాలా సంతోషించు చున్నాము."

శివం :— బాగుందండి. చాలా బాగుంది. అలా వ్రాయించేయండి.

పరం :— యింకా ఏమన్నా చెబుతారా !

శివం :— యింకేం చెప్పమంటారు! కాని (దుఃఖంతో) మావాడు పరీక్షలో తప్పిపోయాడని యింట్లోంచి గెంటేశాను. ఇంత గొప్ప వాడవుతాడని తెలిస్తే అలా చెయ్యకపోదును.

పరం :— మీరు యింట్లోంచి గెంటేశారా ఆయన్ని! ఎంత తప్పుచేశారు. ఏ తండ్రి ఐనా అటువంటి కొడుకును పొందినందుకు సంతోషిస్తాడు. కాని యింట్లోంచి గెంటేస్తాడా?

శివం :— మీకు పుణ్యముంటుంది. కొంపదీసి నేను యిలా చేశానని పేపర్లో మాత్రం వ్రాయకండేం! నాకు చాలా అప్రదిష్ట. పెద్ద కుటుంబీకుణ్ణి కూడ.

పరం :— ఎంతమాటన్నారు! ఒకసారి ఎవరైనా గొప్పవాళ్ళయిపోయాక, వాళ్ళు చేసే చెడుపనులు గురించి, ఎవరైనా వ్రాయమన్నప్పటికీ మేము పేపర్లలో వ్రాయమండి.

శివం :— మీరు చాలా మంచివారండి.... అయితే మావాడు ఎక్కడ ఉన్నాడండి యిప్పుడు.

పరం :— ఒకచోట ఎట్లా ఉంటాడు? యీ మధ్య దినం అంతా తిరిగి ఉపన్యాసాలు చాలాయిస్తున్నట్లు మాతోడి విలేఖరులు వ్రాస్తున్నారు.

శివం:— మా వాడు ఉపన్యాసాలు కూడా యిస్తున్నాడన్న మాట! యింకేం! ఎంత గొప్పవాడయ్యాడు!.... యింతకీ దేశంలో నలు మూలలకి వెళ్ళడానికి డబ్బెక్కడిదండీ! నేను ఒక్క పైసకూడా యివ్వకుండా గెంటేశానే!

పరం :— అటువంటి గొప్పవాళ్ళకు డబ్బు ఎవరైనా యిస్తారు. ఆయన ప్రజలకు విజ్ఞానం యిచ్చి సేవచేస్తున్నారు. అందుచేత ప్రజలే పోషిస్తూంటారు.

శివం :— ఆహాహా!.... ఈవేళ ఏం దినమండీ! మా వాడు ఎంతగొప్పే వాడై పోయాడు! నాకు పత్రికలు చూసే అలవాటు లేదండీ.

అందుచేత నాకీ విషయాలు అట్టే తెలియవు.... నా ఫొటో కొంచెం జాగ్రత్తగా వేయిస్తారు కదూ పత్రికల్లో.

వరం :— తప్పకుండా.

శివం :— నా బొమ్మపడిన పత్రికకూడా నాకు పంపించండీ!

వరం :— అవశ్యం.... మరి నే వెడతానండి.... నేను యింకా చాలా మందిని కలుసుకోవాలి. (నిష్క్రమణ)

శివం :— మంచిదిబాబూ! నేనుకూడా ఒక విధంగా గొప్పవాణ్ణవుతున్నా నన్నమాట. మా శవంగాడు ఎంత ఉత్తమ పుత్రుడు! యిట్టే గొప్పవాడై పోయి తండ్రికి కీర్తి తెచ్చాడు. పోనీ! వెధవపరీక్ష పోతే పోయింది.....పాపం. వాడెక్కడున్నా వెతికి యింటికి తీసుకురావాలి.

(పంచ, లాల్చి, సిల్కుకండువా, కళ్ళజోడు, పెట్టుకుని ఒక కవిలా 'భవం' ప్రవేశం)

భవం :— ఏమండోయి! శివంగారూ!

శివం :— ఏమిటి! యీవేళ యింతమంది వస్తున్నారు నాకోసం.... ఎవరండి?

భవం :— నన్ను 'భవం' అంటారు.

శివం :— యిదేంపేరయ్యా!....అందరూ యిటువంటి పేర్లు పెట్టుకుంటు న్నారేమండి?

భవం :— ఇది నా కలం పేరు. నా రచనలన్నీ యీ పేరుతో పత్రికలలో పడతాయండి.

శివం :— నీ పేరుచూసి ఎవరూ నవ్వరుటయ్యా!.... నాకుమాత్రం నవ్వు వస్తోంది....'భవం' ఏమిటి?

భవం :— నేను భావకవిని. భావకవి అంటే భావం ప్రధానంగా కవిత్వం చెప్పేవాడు. భావకవి పదంలో, కవివదం తీసివేస్తే పురాతన

కవుల్లా ఉండడం యిష్టంలేక. తరువాత 'భావం' అని మొదట నా పేరు పెట్టుకున్నాను. ఆపైన యింకా చిన్న పేరు కవులకు చాలా మంచిదని 'భవం' అని మార్చేసుకున్నాను.

శివం :— బాగుందండి.... యింతకీ మీరేమి పనిమీద వచ్చారో చెప్పారు కాదు.

భవం :— శవంగారు మీకుమారుడని తెలిసింది. ఆయన యాయుష్య గొప్ప కవిగా ప్రసిద్ధి కెక్కారు. ఆయన జీవిత చరిత్ర వ్రాయాలని కుతూహలం కలిగి, ఏమన్నా వివరాలు మీరు చెబుతారేమో అని వచ్చాను.

శివం :— ఆఁ.... మీరు కవులు గదా! ఏదైనా ఒక గ్రంథం వ్రాసుకోక జీవిత చరిత్ర వ్రాయడ మెందుకండీ?

భవం :— దానికి ఒక కారణం ఉందిగా. మీరు కాబట్టి చెబుతున్నాను. గొప్పవాళ్ళ జీవిత చరిత్రలు తెలుసుకోవాలని చాలా మందికి కుతూహలంగా ఉంటుంది. అందుచేత వాళ్ళ జీవిత చరిత్ర వ్రాస్తే దానిని చాలామంది చదువుతారు. నేను వ్రాసిన జీవితచరిత్ర చదవ పడంవల్ల ఒకవేళ నేను ఏ గ్రంథం వ్రాయలేక పోయినప్పటికీ, అందరూ నన్ను ఒక రచయితగా పరిగణించి నన్ను చాలా గొప్పగా చూస్తారు.

శివం :— బాగుంది.... మావాడికి పెద్ద జీవితచరిత్ర ఏముంది? కుర్రకుంక! 21 ఏండ్లయినా నిండలేదు. యీ పూళ్ళో పుట్టాడు 21 సంవత్సరాల క్రితం. పుట్టగానే ఏదో చాల రోగంతో పుట్టాడు. చాలా కాలందాకా క్షేమంగా కనిపించేది కాదు. వాడు బ్రతికి ఉన్నాడో చనిపోయినాడోకూడా తెలుకోలేక పోయేవాళ్ళం. పైకి మాత్రం పూర్తిగా శవంలా కనిపించేవాడు. ఏలినాటి శనిలో పుట్టడంవల్ల వాడిని రెండేళ్ళదాకా శని పీక్కుతుంది. రెండేళ్ళు 'శవం' లా ఉండి రోగంతో బాధ పడ్డాడు. ఆ రెండేళ్లు అందరూ వాణ్ణి శవం అని పిలిచేవారు, తరువాతకూడా అదే పేరు వాడుకలోకి వచ్చే

సింది. అందుచేత, ఇంక ఖర్చులుకూడా ఎందుకని, నామకరణమే చెయ్యలేదు మావాడికి.

భవం :— ఆయనపేరుకే పెద్ద చరిత్ర ఉందన్న మాట !

శివం :— మరేనండి. తరువాత ఏదో చదువుకుని పెద్దవాడై యింతవాడయాడు. వాడు ఎప్పుడు ఎక్కడ చదివింది మొదలైన విషయాలు తేదీలతో జ్ఞాపకం చేసుకుని యీసారి చెప్తానులెండి.

భవం :— అయితే నే మళ్ళీ రావాలన్నమాట !

శివం :— లేకపోయినా మీ చిరునామా యిస్తే, పోస్టులో పంపిస్తా....మీరు మావాడి గ్రంథం కాని చూశారా ?

భవం :— మీ అబ్బాయిగారి దగ్గరనుంచి శవగీతాల కాపీ ఒకటి తీసుకున్నాను. ఆ పుస్తకం యిదుగో నాదగ్గరే ఉంది. (పుస్తకంయిచ్చి) దీనిగురించి విమర్శకూడా వ్రాద్దామనుకుంటున్నాను. రచయిత పేరు ' శవం ' కనుక, యీ పుస్తకానికి శవగీతాలు అని పేరు పెట్టి ఉంటారు.

శివం :— (పుస్తకం చూసి) నాకు సరిగా అక్షరాలు కనిపించటం లేదు. రెండు గీతాలు మీరు చదివి వినిపిద్దురూ !

భవం :— (*గాలిలో గాలి....తంత్రులను*)

గొప్పతనం అంటే
చక్కటి ధప్పళం

మానవులంతా
ఆశలు కలిపి
మర్దించి
గుటకలువేస్తార్ !

ఆడదాని అందంలా
ఆకాశంలో వెలుగుల్లా
అనంత ప్రకృతిలా

ఆకర్షించును ! ఆకర్షించును !
గొప్పతనం ! గొప్పతనం !

విశ్వవ్యాప్తమయిన వాయువుగురించి, కనిపించని అనంతమైనటు వంటి గొప్పతనం గురించి, యింకా మెుదలైన వాటిని గురించి మెరుగు తీగల్లా తళుక్కుమనే భావాలతో శివంగారు గీతాలు రచించారు..... మీ అబ్బాయి అయితే యీ పుస్తకం మీకు చూపించనేలేదా ?

శివం :— ఆయోగం లేదు నాయనా నాకు. (దుఃఖంతో) పరీక్షలో తప్పిపోయాడని ఏదో కోపంవచ్చి యింట్లోంచి గెంటేశానువాణ్ణి. మావాడు యింత గొప్పవాడవుతాడని నాకేం తెలుసు ?

భవం :— అయ్యయ్యో ! ఎంత తప్పుపని చేశారు ?

శివం :— యిప్పుడు చాలా విచారిస్తున్నాను. మావాడిజాడ నీకేమైనా తెల్సునా బాబు !

భవం :— తెలియకేమండి ! గొప్ప రచయితలంతా కలిసి పట్నంలో 'విజ్ఞాన విజృంభణ సమాజం' అని ఒకటి తెరిచారు. దానికి మీ అబ్బాయిని అధ్యక్షుడుగా ఎన్నుకున్నారు. అది చాలా గొప్ప పదవి. ఎంతో గొప్ప రచయిత అయితేగాని ఆ పదవి అలంకరించడం కష్టం.

శివం :— అలాగాండి ! మరి మావాడికి జీతమేమైనా యిస్తారా ?

భవం :— దానికి జీతం ఏమీ ఉండదండి. అయినా డబ్బు కావాలంటే లక్షలాదిరూపాయలు ప్రజలే యిస్తారు అటువంటి గొప్పవాళ్లకు ; యిటువంటివన్నీ ప్రజాసేవచేసే సంఘాలు. గాంధీగారికి ఏంజీతం యిచ్చారని ఆయన ప్రజాసేవ చేశారు? అలాగే మీ అబ్బాయికూడ.

శివం :— (ఆశ్చర్యంతో) అలాగాండి ! ...బాగుంది....కాని ఒక్క సందేహం ఉందండి. పరీక్ష పోయినవాళ్లు గొప్పవాళ్ళవుతా రంటారా !

భవం :— అయ్యో ! ఎందుకవరండి ! అసలు పరీక్షలకి గొప్పతనానికి సంబంధం ఏముందండి ! నిజమైన గొప్పవాళ్లు ఏ పరీక్షలు ప్యాసు కాలేదండి ! నన్నయ్య తిక్కనాదులు ఏపరీక్షలు ప్యాసయి మహా భారతము వ్రాశారు. పోతన ఏపరీక్ష ప్యాసయి దేముణ్ణి చూశాడు ! వేదవ్యాసుడు ఏ పరీక్ష ప్యాసయి అంత మహాత్వమన్ను సంపాదించాడు ! భరతుడు ఏ పరీక్షప్యాసయి అంత గొప్ప చక్రవర్తి అయ్యాడు ! బుద్ధుడు ఏ పరీక్షలు ప్యాసయి అంత గొప్ప మత ప్రవక్త అయ్యాడు !.... అందుచేత యీ కాలేజీ పరీక్షలకు గొప్పతనానికి ఏమీ సంబంధం లేదండి. పుట్టగానే ' ఫలానావాడు గొప్పవాడు అని బ్రహ్మ వ్రాసేస్తాడు.

శివం :— మీరు బాగా చదువుకున్నవారు సుమండీ !

భవం :— కాదుటండి మరి !

శివం :— మీకు ఎంతో కృతజ్ఞుణ్ణైఉంటాను. మావాడి దగ్గరకు నన్ను తీసుకు వెళ్ళండి.... వాణ్ణి ఎందుకు యింట్లోంచి వెళ్ళగొట్టేనా అని పశ్చాత్తాప పడుతున్నాను.

భవం :— మీరు విచారించకండి. నాతోవస్తే మీ అబ్బాయిని మీరు చూడవచ్చు.

శివం :— పదండి,

మూడో రంగం

(విజ్ఞాన విజృంభణ సమాజం అని బోర్డు, చక్కటి బల్లలు, సోఫాలు, కుర్చీలు, చాలా అందంగా ఉంటుంది. Telephone, Calling Bell మొదలైన ఆఫీసు పరికరాలు ఉంటాయి. [illegible] చక్కటి సూటుతో

హడావిడిగా కాగితాలు చూస్తున్నట్లు ఫోనులో మాట్లాడుతున్నట్లు నటిస్తూంటాడు. అతని కోటుకు ఒక బంగారుపతకం తగిలించి వుంటుంది.)

(శివం, భవం రాక)

భవం :— రండి : మీ అబ్బాయి యిక్కడే వున్నారు !

శివం :— (ఆనంద దుఃఖాలతో) ఒరే శవం ! నాయనా ! ఎంత తప్పు చేశానురా ! యింత గొప్పవాడవై పోతావని తెలిస్తే యింట్లోంచి వెళ్ళగొట్ట నిచ్చేవాణ్ణా ! (అని కౌగలించుకుంటాడు)

శవం :— పోనీతెండి నాన్నగారు !.... అయిపోయిందేదో అయిపోయింది.

శివం :— యీ ఆఫీసంతా నీ దేరా ! యింత చక్కటి సూటు ఎక్కడిదిరా ! కుట్టించుకున్నావా !

శవం :— నేను కుట్టించుకునేదేమిటి ? ప్రజలే వద్దంటూంటే యిచ్చారు బహుమతి !

శివం :— చాలా సంతోషం.... భవంగారూ ! మీ సహాయం మరిచిపో లేనండి.... మళ్లీ మావాడి దగ్గరకు నన్ను చేర్చారు.

శవం :— నేను ఎప్పుడూ మీ వాణ్ణే నాన్నగారు. ఒకళ్ళు మనలిని విడ దీయలేరు, చేర్చలేరు.

శివం :— నాకు తెలియదూ ! నేనంటే నీకెప్పుడూ అభిమానమే. నేనే తెలివితక్కువగా నిన్ను గెంటేశాను యింట్లోంచి !

శవం :— దానికి విచారించకండి నాన్నగారు !

భవం :— ఏమండోయి ! మీవాడి కోటుమీద బంగారు పతకం చూశారా ! అది ఆయన శవగీతాలు వ్రాసినందుకు బహుమతి !

శవం :— (సంతోషంతో)ఆహాహా !ఏం బాగుంది ! బలే బాగుంది. తళ తళా మెరుస్తోంది యీ పతకం, తండ్రికి కీర్తిసంపదలు తెచ్చా

పురా నాయనా! పోతే పోయింది పెళవ పరీక్ష! మళ్ళీ జూలో వచ్చు! మా శవం ఆహాహా ఎంతమంచివాడు! ఎంత గొప్ప వాడు. సుపుత్రుడు అంటే వీడే!

(ఇహం, పరం, భవం, శూన్యం రాక)

శివం :— ఏమిటీ! మీరంతా యిలావచ్చారు!

ఇహం :— శవంగారికి జ్యోతిషం చెబుదామని వచ్చాసండి.

భవం :— వారిని కలుసుకొని వారి గీతాలు స్వయంగా వినదామని వచ్చాను.

పరం :— నాకు అప్పుడప్పుడు యీాయన్ని కలుసుకోవలసిన పనుంటుంది లెండి!

శూన్యం :— మీ అబ్బాయిని కూడా స్వయంగా కలుసుకుని వివాహ విషయం ప్రస్తావిద్దామని వచ్చాను.

శివం :— అయితే శవం! వీరి అమ్మాయిని నీకిస్తారుట చేసుకుంటా వేమిటి? ఆయన 800 రు. ల ఉద్యోగస్తుడురా!

శవం :— యిదెందుకు నాన్నగారు యిప్పుడు! అత్తయ్య ఏమన్నా అను కోదు!

శివం :— బుద్ధిమంతుడంటే యిలా వుండాలి! విన్నారా బాబూ!

శూన్యం :— సరే మీ యిష్టం.

శివం :— రా నాయనా! యింటికిపోయి కొన్నాళ్ళు అక్కడవుండి మళ్లీ నీ విషయాలు చూసుకుందువుగాని!

భవం :— (ఫోనులో) శవంగారా!.... యిప్పుడు చాలా పనిమీద ఉన్నారు.... తరువాత మాట్లాడండి. ఏమండోయి!.... చూశారా! మీ అబ్బాయితో మాట్లాడ్డానికి నిత్యమూ జనం యిలా హడావడి చేస్తూంటారు.

శివం :— (హాహాహా) మరి మావాడంటే ఏమనుకున్నారు !.... పోదాం రారా ! శవం !

శవం :— ఏమోయి ! భవం ! నేను మా వూరు వెళ్ళి రెండు రోజుల్లో వస్తాను. నా ఆఫీసు చూస్తూవుండు యీలోపుగా.

భవం :— తప్పకుండా. (శవం, శివం నిష్క్రమణ)

ఇహం :— ఏంరా భవం ! నీ గీతాల పుస్తకానికి వాడిని గ్రంథకర్తగా చేశావేమిటి ! ఏమదృష్టవంతుడురా శవం ! యిట్టే కవిగా పూసుకున్నాడు !

శూన్యం :— ఆ బంగారు పతకం, అసూటు పోయినట్టేనా యింక !

భవం :— వాటి ఖరీదు యిచ్చేస్తానని చెప్పాడుగా !

పరం :— మనకి కాలేజీలో పెట్టిన మారుపేర్లు యిన్నాళ్ళకు యిలా సరైన ఉపయోగానికి వస్తాయని ఎవరనుకున్నారు !

ఖారం :— దానికేం గాని మనకి టీ పార్టీ యివ్వకుండా పోయాడే యీ శవం గాడు !

భవం :— మళ్ళీవచ్చాక వడ్డీతోసహా పుచ్చుకుందాం !

పరం :— ఇహంగారూ, భవంగారూ, ఖారంగారూ, శూన్యంగారూ !.... మీరుచేసిన ఘనకార్యాలకు మీ ఫోటోలు తీసుకుని పత్రికల్లో వేయిస్తాను. ఫోటో లివ్వండి. (అంతా నిలుచుంటారు ఒక వరుసలో) చిరునవ్వు నవ్వండి.... (ఫోటో తీస్తాడు కెమేరాతో) పత్రికల్లో ఏమని వ్రాయించమన్నారు ? (నోటుబుక్కు పెన్సిలుపుచ్చుకు నిలబడుతాడు) చెప్పండి !

భవం :— పరంగాణ్ణి యింక యిటువంటి వెఱ్ఱి హేళనలు కట్టిపెట్ట మన్నామని పత్రికలలో వ్రాయించండి.

(నవ్వులు)

కనువిప్పు

రచయిత :

శ్రీ వట్టికోట ఆళ్వారుస్వామి

జననం : 1914

నివాసం : హైద్రాబాదు

కార్యకలాపాలు : దేశోద్ధారక గ్రంథమాల నిర్వహణ.

అభిరుచి : విషయసేకరణము, కథలు, నాటికలు, నవలలు.

రచనలు : ముద్రితం : జైలులోపల (కథానికలు)
ప్రజల మనిషి (నవల)
పత్రికలలో నాటికలు, కథలు.
అముద్రితం : గంగు (నవల) పరిసరాలు (కథానికలు)

అభిమానరచయితలు : మాక్జింగోర్కీ, ముల్క్‌రాజ్ ఆనంద్, కె. ఏ. అబ్బాస్, కొడవటిగంటి కుటుంబరావు, ఆచార్య ఆత్రేయ, మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ, కీ. శే. సురవరం ప్రతాపరెడ్డి.

పాత్రలు :

మల్లయ్య
గంగయ్య
కొమరయ్య
వీరయ్య
రంగయ్య
తిరుపతయ్య
రఘు

కనువిప్పు

ఒకటో రంగం

[మల్లయ్య. వయస్సు 40 సంవత్సరాలు. మంచముమీద, గొంగడి పట్టపై కూర్చొని ఉంటాడు. మంచానికి చేతికర్ర నిలువుగా పెట్టి ఉంటుంది. తెర ఎత్తేవరకు మల్లయ్య పొగాకుకాడలు తీస్తూ కూర్చుంటాడు. కొడుకు గంగయ్య విచారంతో ప్రవేశించి నెత్తి గోకుతూ మధ్య, మధ్య తండ్రిని భయంతో చూస్తుంటాడు.]

మల్లయ్య :— ఒరే గంగడు! ఏమైంది పోయిన పని? ఏమంటడు కొమురయబావ?

గంగయ్య :— (మాట్లాడడు.)

మల్లయ్య :— ఏం పెట్టుకున్నవుర నోట్లో?

గంగయ్య :— (మాట్లాడడు.)

మల్లయ్య :— ఏందిరా, దయ్యం పట్టిందిర, మాట్లాడవు?

గంగయ్య :— కొమురయ మాఁవ ...

మల్లయ్య :— ఆఁ కొమురయ మామ?

గంగయ్య :— మన పేరు తీస్తే మండిపోతుండు,

మల్లయ్య :— మండి మసికాకపోయిండు!

గంగయ్య :— యీరయబావ ఇంటికే రానని ఉత్తరం రాశిండట.

మల్లయ్య :— ఆఁ రాకేంజేస్తడు.

గంగయ్య :— మన పుల్లమ్మను ఒద్దనంగా పెండ్లి చేయబట్టె. యీరయ్య బావ మనిసిరిగింపవండు కొమురయమాఁవ..

మల్లయ్య :— మొగడు వద్దంటున్నా నా పాణం తీసెనే. ఇప్పుడేమంటది యెంకమ్మత్త ?

గంగయ్య :— యీరయ్యబావ ఉత్తరం వచ్చినకాడ్నించి యెంకమ్మత్త ఒకటే ఏడ్సుడు. యిగ కొమరయ్య మాఁవేమొ, బాగైంది. ఆత పెట్టినట్టయింది అంటున్నడు.

మల్లయ్య :— అది సంగతి. తనకిష్టంగాని సంబంధం చేసినంగద ! కొడుకు ఏమన్నా సూస్తున్నడు (ఆలోచించి) గంగడూ ! మీ బావ యీరేశం పెద్ద పెద్ద చదువులు చదువుతాండె, మరి యిదేం బుద్దిరా ?

గంగయ్య :— ఏమోనే.

మల్లయ్య :— (*దీర్ఘంగా ఆలోచించి*) బావ పతా నీకెరికేనారా ? నేడు ఓ వుత్తరం రాయిస్త. సొతాని పంతులు ఇంటికాడ ఉన్నదేమొ చూచిరాపో.

(*గంగయ్య వెళ్ళబోతాడు*)

మల్లయ్య :— గంగడూ ! ఓపని చేద్దాం. మన సొతాని పంతుల్ని మీబావ కాడికి పంపి, మీబావ మనుసేందో తెలుసుకోవాల్రా. సదువు కున్నోండ్లయిరి. మనిసిచ్చి మాట్లాడుకుంటరు. ఏమంటవు ?

గంగయ్య :— అవునయ్య.

మల్లయ్య :— గంగడూ ! దేనికైన మంచిది. నువుగూడ పంతులెమ్మటిపో.

గంగయ్య :— అమ్మనుగూడ అడుగుదాం ఏమంటదో.

మల్లయ్య :— ఒరేగంగడూ ! మీ అమ్మమాట నా ముందల తీయకు. మీఅమ్మ, ఆ యెంకమ్మత్త ఇద్దరు కల్సి పిల్లకుఉరి పోశిన్రు.

(*రంగయ్య ప్రవేశం.*)

రంగయ్య :— మల్లన్న కిప్పుడు తెలిసొస్తున్నయి అన్ని. నేనెప్పుడో చెప్పిన ఈ సంబంధం వద్దని.

మల్లయ్య :— దా, రంగయ్య, దా, కూసో. నా మనసంతా ఎట్లగో ఉంది. ఇంకా నాకు పొగేయకు.

రంగయ్య :— అప్పుడూ అదే అన్నవు, నేనేదన్నా నీకట్లగే అనిపిస్తది.

గంగయ్య :— అంటే, మరి అప్పుడు యీరయ్యబావంటే ఎంతమంచను కున్నం. సదువు కుంటాండె. ఇంతోఁ అంతో యగసాయం ఉండె. ఒక్కడే కొడుకాయె. పుల్లమ్మ నసీబ్ బాగుందను కున్నాం.

మల్లయ్య :— మనకు సదువులు అచ్చిరావురా! మన పనులు మనకు సక్కగుండాలెగాని, ఈ సదువులు, కొలువులు మనకు పనికిరావు. సరే, పో. అమ్మ నడుగు ఏమంటదో.

(గంగయ్య వెళ్ళి పోతాడు.)

రంగయ్య :— యీరయ్య సంగతేమన్న తెలిసిందా?

మల్లయ్య :— *(తల నేలకువేసి ఆలోచిస్తాడు.)*

రంగయ్య :— పాపం! పుల్లమ్మ, అందరు పోంగ మిగిలినబిడ్డ తొందర పడి బాయిలో వేశ్రను.

మల్లయ్య :— పోనీ రంగయ్య, ఆ సంగతెత్తకు.

రంగయ్య :— నేను పట్నంపోయి నిన్ననే వచ్చిన....సరే, మళ్ళా కల్సు కుంట, నీ మన్సు బాగలేదు. (వెళ్ళిపోతాడు.)

మల్లయ్య :— అఁ. పట్నం పోయొచ్చినవ. దా, రంగయ్య, దా, కూసో, ఏంసంగతి? మా అల్లుడు కనబడ్డడా?

రంగయ్య :— పట్నం పోయినాక, నీ అల్లుడిని చూడకుండ వస్తనా?

మల్లయ్య :— అట్టన! అయితె చెప్పవు? ఏమన్నడు? నీకెట్ల కలిసిండు? పట్నానికి దూరంగా ఎక్కడో పెద్ద బంగళాలో ఉంటడటగా! ఆడ పతా దొరకటమే సానా కష్టమంటరు. మా గంగడు ఏమేమొ చెప్పుతుంటడు. సరే పోనీగాని, మరి ఏంమాట్లాడినవు?

రంగయ్య :— నేనేం మాట్లాడలె. అసలు నీ అల్లుడు నన్ను గుర్తుపట్ట లేదులే. నేనే కనిపెట్టి క్రాంతదూరం వెనకాల నడ్సుకుంటు పోయిన.

మల్లయ్య :— కనబడ్డపుడు మాట్లాడకపోయినవు మరి ?

రంగయ్య :— నీ అల్లుడ్ని నేను గనుక గుర్తు పట్టినగాని, ఇంకోడికి కష్టం. అసలు యేషమే ఎట్టగో ఉంది.

మల్లయ్య :— అవును, పెద్ద పెద్ద సదువులు సదివెటోళ్లు అసుంటి బట్టలే యేసుకోవాల్నేమొ !

రంగయ్య :— యేషంతోటే. పోయిందనుకోకు. (*మల్లయ్యవైపు వంగి*) ఎవరో పడ్సుపిల్లగూడ యెంబడుంది మల్లయ్యా !

మల్లయ్య :— ఆఁ........నిజంగనా రంగయ్య ? నువు సూచింది నా అల్లుడ్నేనా ? బాగా గుర్తుపట్టే చెప్తున్నావా ?

రంగయ్య :— మల్లన్నా, నీమున్సు బాగలేరు. మళ్ళ కలుస్త. జర చేను కాడికి పోవాలె. (*వెళ్తాడు.*)

మల్లయ్య :— ఎంతపనాయె, అంత కలిసి నా బిడ్డకు యిసం పోశిన్రు. (*గద్గద స్వరంతో*) పుల్లమ్మా నీగతి యేమైతదో (*కండ్లు తుడుచుకుంటూ లోపలికి పోతుండగా తెరపడ్తుంది.*)

రెండో రంగం

[*వీరయ్య హాస్టల్ గదిలో టాయిలెట్ చేసుకుంటుంటాడు. మధ్యా మధ్యా గడియారం చూస్తుంటాడు.*]

(*తిరుపతయ్య ప్రవేశం.*)

తిరుపతయ్య :— ఏం వీరయ్యా ! బాగున్నవా ?

వీరయ్య :— అగో! ఎప్పుడొ_స్తివి ? ఇట్లనే వ_స్తివా ? బట్టలెక్క_డ పెట్టినవు ?

తిరుపతయ్య :— నేను....కొంచెం కచేరిపని ఉండి వచ్చిన్లే. బట్టలు, అవి వకీలుగారింట్లో పెట్టి, కలిసి పోదామని ఇట్లొచ్చిన.

వీరయ్య :— నాయన, అమ్మ బాగున్నారా ?

తిరుపతయ్య :— బాగుండకేంగాని, నీ ఫికరే వాండ్లకు పొద్దస్తమానం.

వీరయ్య :— నాకయ్యే ఖర్చు పెట్టలేకనా ?

తిరుపతయ్య :— యెహె! కడుపున పుట్టినోండ్లకు పెట్టుకోకపోతే ఇంకెవరికి పెట్టుకుంటరు ? కాని మీమామ ఆ మల్లయ్య ఉన్నడే బలే మోసం చేసిండు.

వీరయ్య :— మోసమా ! ఏమిటది ?

తిరుపతయ్య :— ఇది మోసంగాక ఇంకేంది చెప్పు ? నిన్ను చదివించి గొప్పవాడ్ని చెయ్యాలని మీ నాయినకు ఇంతా అంత ఫికరుకాదు. ఏదో యేడ్నీళ్ళకు చన్నీళ్ళు ఆసరున్నట్టు మీమామ మల్లయ్యను కూడా కొంత అడిగిండనుకో.

వీరయ్య :— నన్ను చదివించడానికి మా మామను డబ్బు అడిగిండన్న మాట మా నాయన.

తిరుపతయ్య :— దీంట్లో తప్పేం ఉంది ? పరాయివాండ్లమా ? అల్లుళ్ళను చదివించెటోం డ్లెందరు లేరు ?

వీరయ్య :— ఊహుఁ అదాసంగతి ? అందుకేనేం నేను డబ్బు కావా లన్నప్పుడల్ల మా నాయన రొసరొసలు, రుసరుసలు మొదలు పెడ్తుంటడు.

తిరుపతయ్య :— మువ్వే ఆలోచించరాదు ? నీ పెండ్లిలో మీమామ వరేవని తల ఊపి, ఇప్పుడు మాటతప్పటం ఎంత బాగుంది!

వీరయ్య :— మల్లయ్యమామ ఉత్తరాల్లోమాత్రం ప్రేమ ఒలకబోస్తుంటడే.

తిరుపతయ్య :— అదంతా మోసం. మీ మల్లయ్యమామకు దాగా బుద్ధి చెప్పాలని నేనో మంచి ఆలోచనచేసిన, మీ నాయనకూడా ఒప్పుకున్నట్టే.

వీరయ్య :— ఏమిటది ?

తిరుపతయ్య :— నువు గొప్ప గొప్ప సదువులు సదువుతుంటివిగద ! అడివిమనిషి ఆ పుల్లమ్మతో ఎల్ల కాపురం చేస్తవో ఆలోచించినవ ?

వీరయ్య :— అంటే ?

తిరుపతయ్య :— ఏం లేదు ? ఓ మంచి అమ్మాయిని పెండ్లి చేసుకుంటివా చిలుకా గోరెంకలోలె హాయిగా ఉండొచ్చు.

వీరయ్య :— నా సంగతేందో తెల్సుకొందామని మాట్లాడుతున్నవా ?

తిరుపతయ్య :— నిన్ను నేనట్లా అనుకుంటన ? నీతెలివి, నీఓపికచూసి, ఎంతమంది నోళ్ళల్లో నీళ్ళూరుతున్నయనుకుంటున్నవు ? బండపాలెం మర్రెడ్డోరు లేరు ? వాండ్లపిల్లలంతా ఆడ, మగ యిక్కడే సదువుకుంటున్రటగద.

వీరయ్య :— అవును. ఆడపిల్ల లెరుకలేరుగాని, మగవాండ్లుమాత్రం నాకు స్నేహితులే.

తిరుపతయ్య :— సరే ఇంకేం. యిక ఆడపిల్లలసంగతి ఊరికెనే తెలిసిపోతది.

వీరయ్య :— (ఆలోచించి) తిరుపతయ్య ! నువు పల్లెటూర్లో ఉంటున్నా ఆలోచనలుమాత్రం బస్తీకి తగ్గట్టున్నాయి. సరే కాని మరి మా నాయన దీని కొప్పుకుంటడంటవ ?

తిరుపతయ్య :— అదంత నీకెందుకు ? నువ్వు సరేనంటే అయిపాయె. ఆనిక్కడ నేను చూసుకుంటగా !

వీరయ్య :— నాయనతో కూడా ఆలోచించండే!

తిరుపతయ్య :— అయ్యో! ఆలోచించకుండనే అయిపోతద. అదంత నేన్ను చూసుకుంటానంటిగద. ఈ కొత్త సంబంధం అయిపోయిం దంటే మీమామ ఆ మల్లయ్య ఉన్నాడే, వాడి రోగం బాగా కుదురుతది. ముదనష్టపోడు.

వీరయ్య :— ఊఁ.... మొత్తానికి, అసాధ్యుడివి. భలే ఎత్తు వేసినవు.

తిరుపతయ్య :— ఇంకా నాసంగతి నీకు తెల్వదు. మనం పట్టిందే బంగారం, మన మనుకుంటే కానిపని లేదనుకో.

వీరయ్య :— ఎందుకో తిరుపతయ్య, పెండ్లి అయినప్పటినుంచి మన సులో ఒకటే మెరమెర మొదలు పెట్టింది. ఇవాళ నాకు తలకు పోసుకున్నట్టుంది.

తిరుపతయ్య :— అవును ఉండదు మరి, ఎవరికి తగ్గట్టు వాళ్లకు అన్ని ఉంటాంటే హాయిగా కాలం గడుస్తుంది, నిజం చెప్తున్న యీరయ్య! ఆ పుల్లమ్మఉండే, ఒట్టి పిచ్చి పుల్లమ్మ. మరి ఇక పోత, కచేరికి పొయ్యే యేళ్లైంది. (లేస్తాడు)

వీరయ్య :— ఇంటికి పోగానే ఏసంగతీ రాస్తావు కదు!

తిరుపతయ్య :— రాయటం ఏందీ, శుభపత్రికే వస్తుందనుకో. ఇంక యెల్తాను.

వీరయ్య :— మా నాయన్ను, అమ్మను అడిగిన్నని చెప్పు. రూపాయలు తొందరగా పంపమని చెప్పు. మరి చెప్పు.

తిరుపతయ్య :— ఆ, ఆ, అట్లనే చెప్త. యిక రూపాయలేం కరువు, పొయ్యొస్త. (వెళ్తాడు)

(వీరయ్య ఈలపాట పాడ్తూ, ఉత్సాహంతో దుస్తులు వేసుకుంటూండగా రఘు బెడ్డింగుతో ప్రవేశిస్తాడు)

వీరయ్య :— హల్లో రఘు. మంచి సమయానికి వచ్చినావు. ఒక శుభవార్త.

రఘు :— (కోటు విప్పుతూ) అందుకేనా వేషంవేసి బయలుదేరుతున్నావు. పట్నంమీద దాడికి.

వీరయ్య :— (బూట్ల దారాలు విగదీస్తూ) లేకుంటే మనస్శాంతిం ఉండదు. ఏంచేయాలె.

రఘు :— సరేగాని ఎట్లా గడుస్తున్నాయి రోజులు ?

వీరయ్య :— రోజులకేం, బాగానే నడుస్తున్నాయి.

రఘు :— ఎట్లైనా నీవు పెట్టి పుట్టిన వాడివి.

వీరయ్య :— మా మామ ఓ ఉత్తరం రాశిండు. వివరాలు చాలా ఉన్నాయి. కొడుకును, ఇంకెవరినో రాయబారం పంపుతాడట.

రఘు :— ఆఁ హాఁ మీ మామ ఎందుకింత తొందర పడ్తున్నట్టు ?

వీరయ్య :— అది వాళ్ళకున్న అలవాటే. పుట్టగానే పెండ్లి, పెండ్లి కాగానే పిల్లలు.

రఘు :— అయితే నీవేమంటవు ? నికరంగా ఇరపై అయిదు సంవత్సరాలు బ్రహ్మచర్యం గడిపి, తర్వాతగాని పెండ్లి చేసుకుంటే బాగుంటుందనా ?

వీరయ్య :— ఈ విషయంలో నాకో అభిప్రాయం లేదుగాని, ఈ పెండ్లిండ్లు, ఈ బొమ్మలాంటి జీవితం నాకేమీ బాగనిపించడం లేదు.

రఘు :— మరి ఎట్లా బాగుంటుందో చెప్పు. అది బాగలేదు, ఇది బాగ లేదు అంటే ఎట్లా ?

వీరయ్య :— మంచేమిటో చెప్పలేనివాడు చెడ్డను, చెడ్డ అనకూడదా ?

రఘు :— అదికాదు. నన్నొక బాధ వేధిస్తున్నది: నీ బాధలు నీవు చెప్పుకుంటున్నావు. నేను చెప్పుకోవడంలేదు. అంతే నీకు, నాకు తేడా.

వీరయ్య :— నీకు నావంటి బాధేనా ? అయితే ఇద్దరం ఒకటే అర్రలో బాగానే చేరుకున్నాం.

రఘు :— నీబాధ నీవు తీర్చుకుంటే తీరిపోతుంది. కాని నా బాధటు వంటిది కాదు. గడ్డు సమస్య. దాని పరిష్కారం కోసం ఒక నిర్ణయానికి రాలేక పోతున్నాను.

వీరయ్య :— సరేగాని బయటకు వెళ్దాం వస్తావా రావా ?

రఘు :— వెళ్దాంగాని, కొద్దిసేపు కూర్చో. *(విచారంగా తల క్రిందికి వేస్తాడు)*

వీరయ్య :— ఏమిటి రఘు ! విచారంగా ఉన్నావు ?

రఘు :— చెప్తాను.

వీరయ్య :— ఖులాసాగా కాలం గడిపే విద్యార్థి దశలో ఏమిటోయ్ నీ గంభీరం. ఎట్లా అయ్యేది అట్లా అవుతుంది, నీవేమి అధైర్య పడకు.

రఘు :— ఊఁ చాలా ధైర్యంగా మాట్లాడుతున్నావు, సంతోషం, అయితే విను. నాకో తమ్ముడున్నాడు. వాడికి చాలా చిన్నప్పుడే పెండ్లైంది. ఇప్పుడు తన భార్యకు కూడా చదువు చెప్పించాలని వాడి పట్టుదల.

వీరయ్య :— అది అసంభవమని నా అభిప్రాయం.

రఘు :— కాని అత్త మామలు ఒప్పుకోవడంలేదు. దాంతో వాడికి మనసు విరిగి పోయింది. ఆ పెండ్లాం అక్కరలేదట. చదువుకున్నదాన్ని పెండ్లి చేసుకుంటాడట.

వీరయ్య :— అది అసలైన పని.

రఘు :— నేను చెబుతున్నదేమిటో సరిగా వింటున్నావా ?

వీరయ్య :— అయ్యో ! వినకేం, అదే చదువుకున్నదాన్ని పెండ్లి చేసు కుంటా నంటున్నాడు మీ తమ్ముడు.

రఘు :— రెండో పెండ్లి ఏ విధంగా నీకు బాగనిపించింది ?

వీరయ్య :— పాతకాలంలోవాళ్ళు లోగడ [illegible]

రఘు :— తల్లిదండ్రులు చేసే తప్పులకు శిక్ష అనుభవించేది పెండ్లైన పిల్లలా ?

వీరయ్య :— మరి తల్లి దండ్రులకు తమ పిల్లల విషయం ఆలోచన లేక పోయినప్పుడు మనమేం చేస్తాం ?

రఘు :— అదే ఆలోచిస్తున్న. నా తమ్ముడు బాగానే ఆలోచించాడు భార్యను చదివించాలని, కాని అది సాగక పోయేవరకు మూర్ఖుడుగా ఆలోచిస్తున్నాడు.

వీరయ్య :— చదివించడానికి తలిదండ్రులు ఒప్పుకోనప్పుడు ఎవరు మాత్రం ఏం చేస్తారు ?

రఘు :— అదేమరి, కష్టమనిపించిన వాటన్నిటితో దూరంగా ఉంటే వాటంతట అవే పరిష్కార మవుతయా ?

వీరయ్య :— కావనుకో, కాని అవస్థలు ఉన్నవాళ్ళు అనుభవిస్తుంటే లేని అవస్థలు నెత్తిన వేసుకోవడం ఎందుకు చెప్పు ?

రఘు :— తప్పో, ఒప్పో, ఏదో జరిగి పోయింది. దాన్ని ఓ మార్గంలో పెడ్తే బాగుంటుంది కద !

వీరయ్య :— ఈ గుదిబండలను మెళ్ళో వేసుకొని అవస్థ పడ్డదానికంటె చదువుకున్న ఒక అమ్మాయిని పెండ్లిచేసుకుంటే హాయిగా కాలం గడిచి పోతుంది.

రఘు :— నీవు ఊహించే ఆ హాయి ఎన్నాళ్ళుంటుందో నేను చెప్పలేను కాని మరి పెండ్లాడిన ఆ అమ్మాయి గతేమంటావు ?

వీరయ్య :— ఎవరి హాయిని వారు చూచుకుంటారు అంతే.

రఘు :— అయితే ఈ విధంగా నీవు, నా తమ్ముడు ఒకే విధంగా ఆలోచిస్తున్నారు.

వీరయ్య :— నీ తమ్ముడు ఆ అమ్మాయిని చదివించాలనే ఆశ ఒకటి పెట్టుకున్నాడు. నేనటువంటి అమాయ్యకుడిని కాను ...

రఘు :— అయితే మిమ్మ పెండ్లి చేసుకున్నవారి గతి ?

వీరయ్య :— ఏమైనా కావచ్చు. కాని నాకుమాత్రం వాళ్ళ విషయంలో సానుభూతి లేదు...

రఘు :— బాగుంది. కేవలం వేడుకకోసం బాల్యవివాహాలు చేస్తే తలిదండ్రులను మనం అజ్ఞానులంటున్నాము కదు !

వీరయ్య :— అనట మేమిటి ? అజ్ఞానులే.

రఘు :— మనమంతా జ్ఞానులం, అవునా ?

వీరయ్య :— వాళ్ళకంటే వేయిరెట్లు.

రఘు :— మన జ్ఞానం, ఆ అజ్ఞానుల కేమైన దోవ చూపిస్తున్నట్టా ?

వీరయ్య :— (మాట్లాడడు)

రఘు :— అజ్ఞానులైన తల్లిదండ్రులవల్ల వారి సంతానం, వాండ్లతోపాటు జ్ఞానులమైన మనం అవస్థలకు గురి అవుతామనికదా మన వాదం ? అయితే మన జ్ఞానంతో ఆసంతానం ఏవిధంగా సుఖపడుతున్నట్లు ?

వీరయ్య :— నీవు ఆ పల్లెటూరి వాళ్ళవలె వాదిస్తునావు.

రఘు :— చదువుకున్నా, చదువుకోక పోయినా మంచి, చెడ్డల విచక్షణ మాత్రం ఒకే విధంగా జరుగుతుంది.

వీరయ్య :— రఘు ! నీ తమ్ముని సమస్యతెచ్చి నన్ను అనవసరంగా వేధిస్తున్నావు.

రఘు :— మీరిద్దరు చేస్తున్నపని ఒకటే కాబట్టి.

వీరయ్య :— అయితే ఏమంటావు ?

రఘు :— తలిదండ్రుల అజ్ఞానానికి బలియైన సంతానం గురించి కొంచెం ఆలోచించ మంటున్నాను.

వీరయ్య :— ఆలోచించి ఏంచేయ మంటావు ?

రఘు :— ఇంకా ఏం చెప్పను ?

వీరయ్య :— (గడియారం చూచి) రఘు ! నేను తొందరగా వెళ్ళాల్సి ఉంది.

రఘు :— ఆ తొందర పనులు నాకు తెలుసు. నీ మనసును వంచించి, బయట పడ్డామని చూస్తున్నావు.

వీరయ్య :— రఘు ! ఇన్నాళ్ళనుండి నాతో కలసి మెలసి ఉన్నందుకా నా స్వంత విషయాల్లో జోక్యం కలిగించు కుంటున్నావు ?

రఘు :— నీ స్వంత విషయమే. నేను కాదనను, కాని నీవు నా స్వంత తమ్ముడివని భావించి మాట్లాడుతున్నాను.

వీరయ్య :— (పరీక్షగా రఘుని చూచి) మొదట నీ తమ్ముడి విషయం ఆలోచించుకో. దాన్ని నీవు సాధించితే, తర్వాత నా సంగతి చూస్తుకుందాం.

రఘు :— (వీరయ్యా చేతులు పట్టుకొని) నిజం చెప్తున్నా. నాకు నీవు తప్ప వేరే తమ్ము లెవరూ లేరు. నా బాధంతా నీ కొరకే.

వీరయ్య :— రఘు ! ఏమిటిది, నాటక మాడుతున్నావా ?

రఘు :— ఏమైనా అనుకో ! నేను మీ మామ ఊరినుంచే వస్తున్నది. మీ మామ స్థితి, మీ అత్త ఆవేదన చూచి నా మనసు నీరై పోయింది. అమాయకుడు గంగయ్య ఆడదానివలె కుమిలి కుమిలి ఏడుస్తున్నాడు.

వీరయ్య :— ఆఁ. మా అత్తవారి ఊరు వెళ్ళినావా ?

రఘు :— పోగా మిగిలిన ఒక్క బిడ్డను నీవు బుద్ధిమంతుడవని, చదువు కుంటున్నావని నీకిచ్చి పెండ్లి చేసినాడు. కాని నీవు మూర్ఖుడివై ఆ పిల్లగొంతు కోయ చూస్తున్నావు. చదువుకున్న మనం పాత కాలం వాండ్లు కండ్లు తెరిచేటట్లు ప్రవర్తించాలి. లేకుంటే చదువు లంటే గౌరవం లేకుండా పోతుంది.

వీరయ్య :— (సందిగ్ధావస్థలో అటు, ఇటు తిరుగుతాడు. చేతి గడియారం విప్పుతాడు. ముఖం చీదరించుకొని కుర్చీపై ఆలోచిస్తూ కూర్చుంటాడు.)

రఘు :— నేను వచ్చేవరకు ఉండు! స్నానంచేసి వస్తా. బయటి కెళ్దాం.

(వెళ్తాడు. తెర పడుతుంది.)

మూడో రంగం

(తెర ఎత్తేవరకు మల్లయ్యా చుట్టను చుట్టుకుంటాడు, ఇంతలో రంగయ్యా వస్తాడు.)

రంగయ్య :— ఏం మల్లన్న! ఎటో బయలుదేరినవు!

మల్లయ్య :— ఏం చెప్పాలె రంగయ్య. ఇంటికాడ కూసుంటే చికాకేస్తుంది. ఉండలేక ఇటొచ్చాను.

రంగయ్య :— మీ వియ్యంకుడు కొమురయ్యా వస్తడంటివి, మరి యింకా రాలేదే?

మల్లయ్య :—అవును రంగయ్యా! వస్తాడట. ఆయన ఏం గంద్రగోళం చేస్తాడో ఏమొ!

రంగయ్య :— నేనున్నాలే. నీవేం భయపడకు. నిలదీసి గట్టిగాఅడుగుతాలె.

మల్లయ్య :— కాని ఆ తిరుపతయ్యలేడు, వాడితో వచ్చింది తిప్పలు రంగయ్య. మా కొమరయ్య బావ వాడేదంటే అదే పట్టుకుంటాడు. కొడుకు పట్నంగాలి తగిలి పట్టపగ్గాల్లేకుండ ఎగ[illegible]తుంటుంటే తండ్రికైన బుద్ధి ఉండొద్దు. ఏంకాల [illegible] రంగయ్య! కొమరయబావ తల్సుకుంటే కొడుక్కు [illegible] డంటావా?

రంగయ్య :— ఇయ్యాల రేపు పోరగాండ్లు [illegible] పడ[illegible]ంత్ర పోళ్ళు మల్లన్న. ఎటుపడితె అటె.

మల్లయ్య :— రంగయ్యా ! మనలోమాట, పెండ్లి చేసుకున్నాడు వద్దంటే వదలి పోతదా ? ఏంరోజు లొచ్చినయే.

రంగయ్య :— కొమరయ్యకు ఓ బిడ్డ ఉంటే తెలిసొచ్చు నీ తిప్పలు.

మల్లయ్య :— యీరయ్య సదువుకున్నాడుగద ! యీకొద్ది తెలిసుండొద్దు.

రంగయ్య :— కొమరయ్య వస్తడుగద, రంగేందో తెల్సుకుందాం.

మల్లయ్య :— రంగయ్యా ! నీకు దండం పెడ్త. యీవారం మాత్రం బెడసకుండ సూడాలె మరి. ఏన్లేదుగాని మనం రోశాలుపడ్తే, పుల్లమ్మ బతుకు బండలై పోతది.

రంగయ్య :— కాని మల్లన్నా ! మనం మెత్తబడితె కొమరయ్య రొమ్మెక్కి కూసుంటడు.

మల్లయ్య :— అవును, పిల్లగానోళ్ళంటే అంతేగద మరి.

రంగయ్య :— చూడు ! నేనొకమాట చెప్త. కాదు పోరంటే పదిమంది పెద్దమనుషుల ముందర నచ్చచెప్పమని నిలదీసి అడుగుత.

మల్లయ్య :— అట్ల బాగుండదు రంగయ్యా ! మనం, మనమే రచ్చకెక్కితే ఏం బాగుంటది చెప్పు ? రంగయ్యా ! ఓసంగతి చెప్పమరిచిన, మొన్న మా అల్లుడి దోస్తు ఒకడొచ్చిండె. ఇద్దరూ ఒకటే అర్రలో ఉంటరట.

రంగయ్య :— వాడెవడో నీ అల్లుడిజుట్టోంచి వెళ్ళినోడుంటడు.

మల్లయ్య :— కాదు రంగయ్యా ! బలే నెమ్మదిమనిషి అనిపించిండు. నేను చెప్పిందంతా మన్సుపెట్టి యిన్నడు.

రంగయ్య :— మరి నీ అల్లుడి తైతక్క యేశాల సంగతి అడగలే.

మల్లయ్య :— అడిగిన్ననుకో. నేన్ చెప్పుతుంటే యిన్నదేకాని ఎంత కుచ్చి కుచ్చి అడిగినా ఒక్కమాటన్న చెప్పిండనుకున్నవా !

రంగయ్య :— నేం చెప్పలేమరి ? వాండ్లంతా ఒకటే, నీపిచ్చిగాని.

మల్లయ్య :— కాని రంగయ్య,- పోయేటప్పుడుండే, నీవేం భయపడ కన్నదే: అనే నాకు జర ధైర్యంగుంది.

రంగయ్య :— నీమర్మం తెలుస్కుంటాడని నీ అల్లుడే పంపుంటడని నా అనుమానం.

మల్లయ్య :— అంతేనంటవా, ఏమన్యాయం అయిపోయిందే రాగ, రాగ. కల్జుగం, గల్జుగమంటే ఇదేగాబోలు.

రంగయ్య :— అట్ల గుండెపగిలితే బ్రతకటం కష్టం మల్లన్నా, అయిన కాడికి నిలదొక్కొని ఉండాలె.

మల్లయ్య :— నువు బలెగ మాట్లాడతవుగాని నాకివన్ని చూస్తుంటే ఈ జీవుడు యెల్లిపోతే బాగనిపిస్తది.

రంగయ్య :— (లోపలికి చూస్తు) అగో ! కొమరయ్య, తిరుపతయ్య వస్తునే ఉన్నరు.

మల్లయ్య :— నిజంగంటున్నవ, తిరుపతయ్యకూడా వస్తున్నడ ? (లోప లికి చూస్తాడు.)

(కొమరయ్యా, తిరుపతయ్యా ప్రవేశం)

మల్లయ్య :— బావా, బావ, దా. దా తిరుపతయ్య, దా, అంతా బాగున్న ట్టేనా, యీరయ్య పట్నంలో బాగున్నాడా ?

తిరుపతయ్య :— నీవు మాటలకు మాటలు పంపుతుంటే ఎందుకు బాగుండడు ?

కొమరయ్య :— నీవీడ కూసున్నవు. బావ ! మంచిదైంది. కట్టపొంటె పోతే నువు తలవక పోదువు. ఈనంగొచ్చిందే బాగైంది.

రంగయ్య :— కొమరయ్యను చూడక చానా రోజులాయె. పాపం ! మనిషి గుర్తుపట్టకుండైందు.

తిరుపతయ్య :— సుఖ మెక్కువవుతావుంటె ఎట్లుంటడు మర్రి ?

మల్లయ్య :— నిలబడితివి బావా, కూచో. నువు వస్తవనే యెదిరి చూస్తున్నం, అప్పటాలనించి నీసంగతే మాట్లాడుకుంటున్నం.

రంగయ్య :— కొమరయ్యా ! మీరేమనుకోకపోతే నేనొకటి అడుగుత.

తిరుపతయ్య :— ఒకటేమిటి, ఇష్టమొచ్చినన్ని అడుగు.

మల్లయ్య :— (కొమరయ్యా, తిరుపతయ్యా ముందర పొగాకు వేసి) జరి దమ్ము తీసుకోనీయి రంగయ! నడిసి నడిసి వచ్చిన్రు. చుట్టకాల్చురి.

కొమరయ్య :— (చుట్ట కాడలు తీస్తూ) బావ ! నేనెందుకొచ్చిన్నో నీకెరికే గద ! నేను జరిగిన యన్ని తోవ్వాని చెడ్డనిపించు కొనట మెందుకు ?

రంగయ్య :— మీరిద్దరు అనుకోంగనే అయిపోదు. ఊళ్ళో మంచి, చెడ్డ తెలిసినాళ్ళు ఉన్నరు.

తిరుపతయ్య :— మేము మంచి చెడ్డ మంచిగ ఆలోచించుకొనే వచ్చినం.

కొమరయ్య :— నా మంచి చెడ్డలు నాకు తెలుసును. సంసారం చేసే మొగుడికే ఇష్టం లేనపుడు నేనేం జేస్త ? నీ బిడ్డను తీసకపోయి వాడి కాలుకు కట్టేయ మంటరా పెద్దలు ?

రంగయ్య :— లోకంమీద ఎక్కడ పెండ్లిండు పేరంటాలు జరగనట్లే చెప్ప బడ్తివి.

తిరుపతయ్య :— ఇసుంటి పెండ్లిమాత్రం కాలేదు.

మల్లయ్య :— బావ ! మన పిల్లలకు మనం బుద్ధి చెప్పుకోకపోతే ఇంకె వరు చెప్తారు ? నువు చెప్తే వీరయ్య యినడా చెప్పు ?

కొమరయ్య :— (రంగయ్యాను చూవుతు) ఆ సంగతి ఆ మనిషికి చెప్పు, ఎవరో పెద్ద మనుషులున్నారట పంచాయితీలు చెప్పడానికి.

మల్లయ్య :— దీంట్ల కోపమెందుకు బావ, ఆయన మన మంచికే అన్నడు. గిట్లకంటున్నవ ?

తిరుపతయ్య :— ఆఁ. ఇందాక జరిగిన మంచి చాలు.

కొమరయ్య :— మల్లియబావ, సాఫ్‌గచెప్తున్న. మా యీరయ్య ఉన్నదే ఓండ్ల మాటలు యినేటోడు కాడు. వాడన్నట్టల్లా సాగించుకుంటడు. నీ కోసమని, నా కడుపున పుట్టిన కొడుకుతో కంటుబెట్టుకో మంటవా ?

తిరుపతయ్య :— నీవేంది కొమరయ్యా, ఎవరైనా అదే చూసుకుంటరు. ఎడ్డిపిల్లను పెండ్లిచేసి అందరిని దగా చేస్తిమని అనుకుంటున్న వేమొ !

మల్లయ్య :— ఎవరు ? నాబిడ్డ మల్లమ్మ ఎడ్డిదా ?

కొమరయ్య :— అదంతెందుకు ? ఎడ్డిదిగాని గుడ్డిదిగాని. పెండ్లి అయిందో లేదో, పట్నం పోయిందుగద మా యీరయ్యా, అప్పట్నుంచే వాడెందుకో మన్సు మార్చుకున్నడు. అగేందోకాని పెండ్లాం మాటెత్తితే మండిపోతున్నడు.

రంగయ్య :— ఎందుకు మండడు, పట్నం....

మల్లయ్య :— (*రంగయ్యను వారించి*) ఎత్తు ఒంపులు తెలియని పిల్లలు బావ, వాండ్లు. వాండ్లను దోవకు తెచ్చుకోవాలె బావ.

తిరుపతయ్య :— అయితే నీ కోసమని సదువుకుంటున్న బంగారంవంటి పిల్లగాడిని చెడగొట్టు కుంటామా ?

రంగయ్య :— అయితే ఇంతకు మీ మన్సులో మాటేంది ? సంబంధం వదులుకుంటనంటావు. అంతేనా ?

కొమరయ్య :— పెండ్లి చేసుకున్న మొగుడు వద్దంటుంటే నన్నేం చేయ మంటరు ?

రంగయ్య :— రేపు నీకొడుకు పట్నంనించి ఓ బజారుముండనుతెచ్చి నా పెండ్లాం అంటడు, ఒప్పుకుంటవా ?

తిరుపతయ్య :— బలే తెలిసినోడోలె మాట్లాడబట్టివి. సరే, మా యీరయ్య చెడ్డోడె. అసుంటోడితో మీకేం పని? మీదారిమీది, మాదారిమాది.

మల్లయ్య :— నా అల్లుణ్ని ఎవరు ఏమన్నా, నా అల్లుడు. ఏమైనా యీరయ్య నా అల్లుడు, ఇది మాత్రం అబద్ధం కాదుగద బావా!

కొమరయ్య :— నువ్వు నేను అనుకోంగనే అయిపోతదా? మరి అసలోడి సంగతి?

మల్లయ్య :— జర నిదానించి మాట్లాడు బావా! నాకు పిచ్చి లేచేటట్టుంది.

తిరుపతయ్య :— మాటకు, మాటపెరుగుతుంటే ఎవరికైనా అట్లనే ఉంటది మరి, అందుకోసం మాటలొద్దు, పోట్లాటలొద్దు. పెండ్లప్పుడు పెట్టిన సొమ్ము లీవల పారెయ్యి. మాదోవన మేము పోతం.

మల్లయ్య :—అవునా బావ, అంతేనంటవ. ఇందుకేనా బావ ఇంతమాట మొచ్చింది? నా గొంతుపిసికి చంపేయరాదు బావ.

రంగయ్య :— కొమరయ్య! బాగావిను. ఇది మీఊరనుకోకు, అనుకున్నట్లా సాగిరావడానికి. నువు చేస్తున్నది తప్పువని, పదిమందితో చెప్పి మెప్పిస్త, ఏమనుకున్నవో.

కొమరయ్య :— వినేవాడుంటే చెప్పి మెప్పిచ్చు.

రంగయ్య :— అన్నిటికి కొడుకును అడ్డమేసుకొస్తున్నవుగద, ఆ కొడుకుతో మాట్లాడి ఆ సంగతేంటో తెల్సుకుంటాం పోండి, మీతో మాకేం పనిలేదు.

తిరుపతయ్య :— అడుగొచ్చు, మాకేం భయం లేదు.

కొమరయ్య :— నన్నుకాదని నాకొడుకు ఒక్క అడుగేయడు ఎరికేనా?

మల్లయ్య :— (ఆవేదనతో) అయినప్పుడు కొడుకుకు నచ్చచెప్పితే అయిపోతదికద బావ?

రంగయ్య :— మల్లయ్య, ఇంకేం తేలిపోయింది. ఇదంతా కొమరయ్య చేస్తున్నదే.

తిరుపతయ్య :— అవును. ఎవరినుంచి వాళ్ళు చూసుకుంటరు. ఎవరివాండ్లకు వాళ్ళు చెప్పుకుంటరు.

కొమరయ్య :— ఏమన్న అనుకోంది. నాకు మాత్రం మీ సంబంధం అక్కరలేదు.

మల్లయ్య :— ఎప్పటిదో పగ యెళ్ళతీస్కుంటన్నవు బావ.

కొమరయ్య :— ఇప్పుడు యాది కొచ్చింది, నువు మరిచినవనుకున్న.

రంగయ్య :— ఏంవది ?

మల్లయ్య :— కొమురయ్యబావకు చచ్చిపోయిన మా రామక్కను ఇచ్చి పెంచ్లిచేసినపుడు చెరువుకింది బొత్తలపొలం మాఅయ్య అరణం ఇస్తనన్నడు. ఏమైందో ఏమో భూమి ఇయ్యలేదనుకో. ఇంతట్లకే మా రామక్క చచ్చిపాయె. అంతా గందరగోళమైంది,

రంగయ్య :— ఆ పొలం కరణమోరిదేమొ !

మల్లయ్య :— అసలు మొదట మాదే, ఆనిక్కె కరణమాయన గుంజుకున్నడు.

తిరుపతయ్య :— ఎంగిలి తింటి తరుగుతాది మరి ?

రంగయ్య :— మీబావ తెలివితక్కువోడేంగాదు.

తిరుపతయ్య :— తెలివితక్కువోడని కదు, ఎడ్డి పిల్లను అంటగట్టి ఎగిరి గంతులేస్తున్నడు ?

కొమురయ్య :— బావా ! ఇంతకూ ఏమంటవు ? నగ, నట్ర ఈవల పారేస్తవా లేదా ?

(*వీరయ్యా, రఘు ప్రవేశిస్తారు.*)

మల్లయ్య :— వచ్చినావు కొడుక (*కౌగలించుకుంటాడు. రఘు కాళ్ళకు దండం పెడ్తాడు.*)

రంగయ్య :— ఏమయ్యోయ్ ! బాగున్నవా, గుర్తున్నమా ?

తిరుపతయ్య :— యీాపయ్య మాత్రం సరిగ ఊడి పడ్డడు.

కొామరయ్య :— సదువుం సత్రం వదలిపెట్టి పుట్టి మునిగిపోయినట్టు ఉరికొాచ్చినవు ?

వీరయ్య :— అవునయ్యా ! మునిగిపోతున్నదనే వచ్చిన (రఘును చూపుతు) ఈయన నా స్నేహితుడు. నా కండ్లు తెరిపించిండు.

కొామరయ్య :— అయితే ఏందంట ఆ మునిగి పోతున్నది?

తిరుపతయ్య :— నీవేం భయపడకు కొామరయ్యా !

మల్లయ్య :— ఎందుకు తొందర పడ్తావు బావ ! ఏం చెప్తాదో విందాం.

కొామరయ్య :— యీారన్న ! మనసులో ఉన్నదున్నట్టు కక్కేయి ! యింకా దాపరిక మెందుకు ?

తిరుపతయ్య :— ఏం భయపడకు.

వీరయ్య :— అవునయ్యా ! అందుకే వచ్చింది. నే నిన్నాళ్ల నీకు వ్రాసిన ఉత్తరాలు, చెప్పిన మాటలు మరచిపో అయ్యా.

కొామరయ్య :— అంటే ?

తిరుపతయ్య :— యీారయ్యా ! ఏందిది ?

వీరయ్య :— నేను పుల్లమ్మను పెండ్లి చేసుకున్నా. నేను ఆమెకు భర్తను. అంతే. వేరే ఏమీలేదు.

కొామరయ్య :— వీరన్న ! నీదోస్తు నీకేదో మాయ చేశిండురా.

తిరుపతయ్య :— మాయనా, మాయనా, (రఘుతో) ఎవరయ్యా నువ్వు ?

రంగయ్య :— పెండ్లి చేస్కున్న పిల్లను పెండ్లాం అంటుంటే మాయ అనిపిస్తున్నదా మీకు, మీరు మనుషులేనా ?

తిరుపతయ్య :— మాట సరిగారాని, పెద్దమనిషివైతె అయినవు గాని.

(గంగయ్య ప్రవేశించి బావా అని వీరయ్యను కౌగలించుకుంటాడు)

వీరయ్య :— మధ్యన నీకెందుకొచ్చిన తగాదా, పుల్లమ్మ నా పెండ్లాం అని చెప్పుతుంటే !

కొమరయ్య }
తిరుపతయ్య } :— ఆఁ

మల్లయ్య : — మనం అంతా ఇంటికి పోదాం. ఆడోళ్ళకు తెలిస్తేపండగ చేసుకుంటరు. రా బావా ! యింటికి పోదాం.

కొమరయ్య :— నేను నీ వాకిలి తొక్కను.

తిరుపతయ్య :— ఎంత మోసమాయె కొమురయ్య ?

(కోపంతో ఇద్దరు వెళ్ళిపోతారు. వాండ్లవైపు మల్లయ్య దీనంగా చూస్తుంటగా తెరపడ్తుంది)

మాయరోగం

రచయిత :

శ్రీ పల్లా దుర్గయ్య

జననం : 1916

నివాసం : హైద్రాబాదు

అభిరుచి : ప్రాచీన, ఆధునిక కవిత్వం.

రచనలు : అముద్రితం : తెలుగు నిఘంటువు, సాహిత్య విమర్శనలు, పద్యాలు, గేయాలు.

అభిమానరచయితలు : శ్రీనాథ, పెద్దనార్యులు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, రాయప్రోలు సుబ్బారావు.

చాదర్ఘాట్ కళాశాల తెలుగు ఉపన్యాసకులుగా పనిచేస్తున్నారు.

పాత్రలు :

సిద్ధాంతి
మల్లడు
పంతులు
మురళి
మోహన్
శ్యామసుందర్

మాయరోగం

ఒకటో రంగం

ప్రదేశము : పంతులుగారి గృహము

[చావడి మధ్యగా ఒక కుర్చీ, దానిముందు ఒక టేబుల్ - దాని మీద కొన్ని కాగితములు, సిరాబుడ్డి, కలము....అమర్చబడి ఉండును. టేబుల్ కు కుడి. ఎడమ ప్రక్కల ఒక్కొక్క కుర్చీ వేయబడి వుండును. సేవకుడు టేబుల్ ప్రక్కన క్రిందపడివున్న ఉత్తరము (కవరును) తీసి జాగ్రత్తగా టేబుల్ మీద వుంచి, ఓ ప్రక్కకు వెళ్ళి దారపు గిలక ఆడిస్తూ వుంటాడు——

ఇంతలో——

ఎడమ భుజంమీద శాలువ మడత - కుడిభుజంమీద తొల్లాయిపంచ - కుడిచేతిలో పంచాంగం - రొండికి పొడుంకాయ (వెండి వుచ్చెలది పెద్దది) జుట్టు వెనుకకు జారుగా వదలి చివర ముడివేసి వుండును - వెనక ముందు పింజలు పోసిన ధోవతి కట్టి - చేతులకు రొమ్ములకు విభూతి రేఖలు - నుదిటిమీద అర్ధరూపాయి వెడల్పు కుంకుమబొట్టుతో సిద్ధాంతిగారు - (ఆ - చ్ఛి) అని పెద్దగా తుమ్ముతూ ప్రవేశిస్తాడు.]

సేవకుడు:- (*ఉలికిపడి గిర్రున తిరిగి చూచి - చేతులు జోడించి - తల వంచి*) దణ్ణాలండీ - బాబయ్యా - దణ్ణాలు.

సిద్ధాంతి :- దీర్ఘాయుష్యమస్తు - పంతులుగారింట్లో వున్నారా ?

సేవకుడు :- (*వినిపించుకోకుండా*) దీవించండి బాబూ ! బాగా దీవించండి. చచ్చిపోతున్నా !

సిద్ధాంతి :- ఆరోగ్యమస్తు - గృహే పుత్ర పౌత్రాభి వృద్ధిరస్తు ! !

సేవకుడు :- ఆఁ ఆఁ - ఆగండి, ఆగండి. బాబూ - అలా అనవద్దు ! సరిగ్గా దజనుమందున్నారు మీ బాంచోళ్లు. మొదట్నుంచే పిల్లలి

కోడిని - మీ పాదాల్తోడు. అట్లా దీవిస్తే తలారి రావణ్ణయిపోతే - కూడులేక చస్తాం. వద్దు బాబూ వద్దు, కంట్రోలు కాలంకదా బాబయ్యా ఇవి. అందుకని అన్నీ కంట్రోలులోనే ఉండాలె.

సిద్ధాంతి :- అయితే పేరు చెప్పు.

(ఓ ప్రక్క కుర్చీమీద కూర్చుంటాడు)

సేవకుడు :- మల్లిగాడు. బాంచెను, మా యింటిది ఈనడుమ ఊకె కట కట పెడుతోంది. ఉన్నదానికీ - లేనిదానికీ - ఒక్కటే పోరు - చప్పరించేస్తున్నది - గొంతుక. *(కింద కూచుండి)* అదృష్టం కూడా గిరగిరా గిరగిరా తిరుగుతోంది గిరకోలె.

సిద్ధాంతి :- ఒరే - మల్లడూ ! మా - మీ - మూ - మే - మఖ. మఖ పుబ్బ ఉత్తరా౩పాదం సింహం - అంటే, నీది సింహరాశి. *(పంచాంగం తెరచి)* ఇప్పుడు కన్యలో శని - అంటే ఏలినాటి శని - దానికి తోడు కేతుపు కూడ -

సేవకుడు :- అబ్బో - సనే - తోడు కేతు కూడానా సామీ !

సిద్ధాంతి :- ఉండూ - చూడనీ - కుంభంలో బృహస్పతి - మీనంలో రాహువు. అంటే - సింహం - కన్య - తుల - వృశ్చికం - ధనస్సు - మకరం - కుంభం - మీనం - సరిగ్గా ఎన్మిది - అష్టమ రాహువు - *(నిదానించి చూస్తూ)* ఎన్మిదిట్లో రాహువు - రెండిట్లో శని - కేతువులు. *(తొందరతో)* ఐతే మల్లడూ ! ఎలాగురా ! బతి కున్నా వింకా !

సేవకుడు :- *(భయం నటిస్తూ దిగ్గున లేచిపోయి సిద్ధాంతిని కుర్చీతో పట్టుకొని కళ్ళు మూసుకొని)* ఆఁ ఆఁ బతికున్నానా ? బాబూ *(ఏడ్పుగొంతుతో వణుకుతూ)* ఇంకా బతికున్నానా ? - బతి కున్నానా, చస్తున్నానా ? ఎల్లా బతికున్నాను సామీ !

సిద్ధాంతి :- ఛీ - ఛీ - వదులు వదులు - కూచో చెప్తా - ఆఁ *(చిటికె వేసి)* తెలిసింది.

సేవకుడు :- (ఆశతో) చెప్పు సామీ చెప్పు. (చేతులు జోడించును)

సిద్ధాంతి :- గురు, రద్రి, ద్వినవ, పంచమే, శుభ ఫలదః - అంటే (నీకు కుంభం అంటే) ఏడిట్లో గురువు. ఒరే - నీకు గురుబలం బాగున్నది. బృహస్పతి బలం చాలుండబట్టే బతికున్నావు. లేకుంటేనా ఈపాటికి జానెడు గరిక....

సేవకుడు :- మొలిచేదా! సామి! ఆఁ - ఐతే (చేతులు జోడించి పైకెత్తి) సల్లగ బతుకు - నా తంఢ్రీ - బురస్పతీ - నీకు దణ్ణాలు - సామీ!

సిద్ధాంతి :- ఐతే మల్లడూ! ఈ శని రాహువులు నిన్ను ఊరికే పోనీరు. తిననీరు - తాగనీరు - పండనీరు - ఉండనీరు.

సేవకుడు :- ఆఁ, ఆఁ, ఆగు సామి, ఆగు, బయమేత్తాంది.

సిద్ధాంతి :- విను, మల్లడూ! మరేం భయంలేదు— వచ్చేశనివారం - సేరు నువ్వులు - సేరు మినుములు - సేరు పప్పు - రూపాయి పావలానగదు. స్నానంజేసి భక్తితో దానం చేశావంటే, నీ శని పీడ వదలి - నీ భార్య నువ్వు ఏ పోరులేకుండ వుంటారు సుఖంగా.

సేవకుడు :- తప్పకుండా! బాబు - మీరు చెప్పినాంకానా! ఐతే ఆ మాత్రం పుణ్యం - మీరే కట్టుకోవద్దూ? నన్ను రచ్చించాలె - ఎట్లాగో అట్లా.

సిద్ధాంతి :- మంచిది. భయపడకు. మరేం ఫరవాలేదు - వచ్చి పిలుమకపో.

సేవకుడు :- చిత్తం - సామి (అని సంతోషమును ప్రకటిస్తు) నీకట్టం వుంచుకోను. బతికించాలె నన్ను.

(సిద్ధాంతి పొడుంకాయ తీసి పొడుం పీలుస్తుంటాడు. ఇంతలో లోపలి నుండి పంతులుగారు ప్రవేశిస్తారు.)

పంతులు :- సిద్ధాంతిగారికి నమస్కారాలు!

సిద్ధాంతి :- ఆఁ ఛీ. (లావుగ ఒక తుమ్ము తుమ్మి కొల్లాయిపంచతో ముక్కు తుడుచుకుంటు) మనోవాంఛా ఫలసిద్ధి రస్తు! ఆయుష్యమస్తు! (తుమ్మి) ఆరోగ్యమస్తు! పుత్రపౌత్రాభి వృద్ధిరస్తు! ధనకనక వస్తువాహన ప్రాప్తిరస్తు!! గృహే కల్యాణమస్తు!!! (తుమ్మి ముక్కు తుడుచుకుంటు వుంటాడు.)

పంతులు :- బాగున్నది సిద్ధాంతిగారు! ఆశీర్వచనాలు! ఆగకుండా తుమ్ములు! వేళాపాళా అంటు వుండవద్దా తుమ్ములకు.

సిద్ధాంతి :- మరే మనుకోకండి! పంతులుగారు! నశ్యములో సున్నం పాళా కొంచెం ఎక్కువయింది. ఘాటు సూటిగా కపాళానికి తగిలింది. అంతే!!

పద్యము :- జలుబుచేత, పడిసెముచేత, జబ్బుచేత,
ముక్కులో ధోతి కొనలు త్రిప్పుటముచేత,
మిరపపొడిచేత, నస్యంపు చురుకుచేత,
వచ్చుతుమ్ములు శుభఫల మిచ్చు నిజము!

అన్నారు శకునవేత్తలు. ఇంతేకాక!
తుమ్మిన తుమ్మిన శుభమగు,

అను వాక్యము అందరికి తెలిసిందే కదా! కాబట్టి అనుమానం అణుమాత్రం కూడదు. విన్నారా! పంతులుగారు! పుచ్చుకోండి మీరుకూడ మంచి ఘాటైన పొడుం. కమ్మని పరిమళం, కళాయి చేస్తుంది కపాళాన్ని! ఊఁ పట్టండి. (అని తాను బిమ్మతో తీసికొని పొడుంబుఱ్ఱ పంతులు ముందుంచును. పంతులు పొడుం ఎక్కించి) సిద్ధాంతిగారూ! ఈవుత్తరము చూడండి (అని లేఖ ఇచ్చును.)

సిద్ధాంతి :- (బిమ్మలోని పొడుం, ఎడమచేతిలో వేసికొని చేతిని ముక్కు ముందరుంచుకొని ఈ ముక్కుతో ఆముక్కుతో, కట్టం వచ్చేట్టు రెండుమార్లుపీల్చి అటుచెయ్యి తొడకు రాచుకొని కుడిచేత్తో ఉత్తరం అందుకొని గొణుగుతు లోలోన చదువుకొని తలవూపుతు) భేష్!

భేష్! బలే సంతోషం. శుభముహూర్తమే? ఏమండి! మన అబ్బాయిగారికేనా వివాహం? పరమసంతోషం, కానీయండి, త్వరగా. 'శుభస్య శీఘ్రం' అన్నారు పెద్దలు! కాని ఇంతదాకా వచ్చేవరకు మాకే తెలియకుండా దాచారేం, పంతులుగారు!

పంతులు :- ఏం చెప్పేది! అంగట్లో అన్నీ ఉన్నై, అల్లునోట్లో శని న్నది. ఎన్నాళ్ళనుంచో, వాణ్ణో ఇంటివాణ్ణి చేద్దామని విశ్వప్రయత్నము చేస్తున్నాను, ఏంలాభం! వాడి కీసంగతే పట్టదు! గిట్టదు! ఇదేమి విపరీతకాలమో! ఎవణ్ణిచూచినా పెండ్లి పట్టదో అంటే పట్టదో — అని ఒకటే రోకటిపాట! చదువుకు పెండ్లికి లంకెట! చదువుకాంది పెండ్లి చేసుకోరట! విచిత్రం! మన రోజుల్లోనా? "వివాహో విద్యనాశాయ" అని ఉన్నా పెద్ద బాలశిక్ష చదివామో లేదో, అంతే! పెండ్లి అయిపోవలసిందే! ఎదురుచెప్పే దమ్ముండేదా మనకు? ఇప్పుడు వీళ్ళని కదిపితేచాలు. 'మా పెండ్లి మాయిష్టము' అంటారు. కష్టం నష్టం తెలియని వీళ్ళకో ఇష్టమట, ఇష్టం! ఏదో మనమున్నాము కనుక, ఆరాటము చేస్తామంటే పట్టదో అంటారు. తమకు తెలియదు, మనము చెప్పితే వినరు — తర్వాతనా! కావాలో అని అరిస్తేమాత్రం ఎవరిస్తారు వీళ్ళకు పిల్లను?

సిద్ధాంతి :- ఔను! పంతులూ! అక్షరాల నిజం.

పంతులు :- మంచి సంబంధం, జమీందారింటిపిల్ల, గొప్ప వరదక్షిణ! ఎన్ని రకాలచెప్పినా, సరే అనడు కదా వెధవ! ఇంతవరకు నయాన చెప్పిచూచిన. ఫలితము శూన్యం. ఈసారి భయాన్నైనా సరే ఒప్పించి రెండు కొంగులు ముడివేసి తీరుతా.

సిద్ధాంతి :- చేయాల్సిందే, తప్పకుండా! అలా చేయాల్సిందే! ఉట్టి మాటలతో వింటారా వీళ్ళు. ఇంతలేరు! అన్నీ మాకే తెలుసు అంటారు! సర్వజ్ఞత్వం! సంగీతానికి చింతకాయలు రాలుతాయా యెక్కడైనా?

పంతులు :- అంతేనంటారా ! సిద్ధాంతిగారు ! మీ అభిప్రాయము కూడ అంతే కదండీ ! భేష్.

సిద్ధాంతి :- ఏం చెప్పేది ! విసిగిపోయాను తిరిగి తిరిగి నడుం విరిగి - కాళ్ళరిగి - కంఠ కరిగి - మనస్సు మరిగి పోయింది. ఒక్క క్షణంతైనా వింటేనా ! నూరబద్ధాలాడైనా ఒక్క పెళ్ళి చెయ్య మన్నారని నలుగురైదుగురి విషయంలో జోక్యం కలిపించుకొని సంబంధాలకని తిరిగితే, అంతా ఒకటె మాట, అంతా ఒక్కటె ! వీళ్ళ చదువులేమో - వీళ్ళేమో ! వినండి !

"చక్కని అమ్మాయి, చదువుకున్న అమ్మాయి,
పాటలు పద్యాలు పాడగల అమ్మాయి,
వేదికపై కెక్కి వాదింప అమ్మాయి,
'ఫేసు' (Face) పై పౌడర్లు వేసుకొను అమ్మాయి,
వ్యాసులెన్ స్నో లన్ని వాడగల అమ్మాయి,
ఆడగల అమ్మాయి, పాడగల అమ్మాయి.

ఇంకా ఏమిటేమిటోనట —

అట్లాంటి అమ్మాయి కావాలట ప్రతి వాడికి ! పైగా ఏమో Love అట ! Marriage అట! వాడి మొహమట ! పిండా కూడట ! ఏడిపించారు నన్ను. హేళనచేసి పంపించారు. విన్నారా ! పంతులూ !

పంతులు :- (పెద్దగ నవ్వుతూ) బలే బలే పాటలు నేర్చారే సిద్ధాంతి గారు ఏదీ ! మళ్ళీ !

సిద్ధాంతి :- కాదండి, ప్రతివాడి పల్లవి వినీ వినీ నోటిపాటైపోయింది. అంతేకాని వీళ్ళ మూలాన ఎదిగిన అమ్మాయిలు యెందరు పెండ్లి - పెడాకులు లేక ఏడుస్తున్నారు? చదువు రానంత మాత్రం చేత వాళ్ళలా పెళ్లిలేక ఉండవలసిందేనా, జన్మంతా !

పంతులు :- బాగా చెప్పారు సిద్ధాంతిగారు. వీళ్ళు పెళ్ళిచేసుకొనేదే నమ్మకంలేదు. అథవా ! చేసుకున్నా ! కొనదాక సంసారం చేసేది అంతకంటే నమ్మకంలేదు. కాపురం చేస్తే పిల్లల కంటా రనీ వంశం నిలుపుతారని మరీ నమ్మకంలేదు. కాలం తలక్రిందు లైంది. పూర్వం మగవాళ్ళకు పెళ్ళిగాక ఎందరో ఉండిపోయే వాళ్ళు. ఇప్పుడో ఆడవాళ్ళకు ఆగతి పట్టింది ఆడవాళ్ళకు! గడ్డిగరుస్తున్నాడు బిడ్డలగన్న తండ్రి ! వీళ్ళ గుణాలు చూచే నేమో ప్రభుత్వం కూడ, నేడు ఆడపిల్లలకు కూడ తండ్రి ఆస్తిలో భాగం యివ్వాలని, విడాకులు ఉండాలని శాసనం చేయ బోతున్నది. ఏంచేస్తారు లేకుంటే !

సిద్ధాంతి :- అవును పంతులుగారు. మను ధర్మశాస్త్రం, మనధర్మశాస్త్రంగా మారిపోతోంది ఈ కుట్టుకుంకల మూలాన్న.

పంతులు :- పోనీండి మనకెందుకు ఆ గొడవలన్ని. ఈసారి ఎల్లా వినడో చూస్తాను. మీరైతే వీలైనంత దగ్గర్లో ఓ మంచి ముహూర్తం చూచి పెట్టండి. ఈపెళ్ళి చేసే తీరుతాను.

సిద్ధాంతి :- మంచిది. శలవు ప్రకారం చేస్తాను. (*పంచాంగం చూచి*) వచ్చేనెల మొదటి తేది సరిగ్గా 9 గంటలకు మంచి సుమూ హూర్తం వున్నది. బంగారువంటి ముహూర్తం.

పంతులు :- మంచిది మళ్ళీ కలుసుకుందాం.

సిద్ధాంతి :- చిత్తం వెళ్ళి వస్తాను. అనుగ్రహం వుంచాలె.

పంతులు :- (*దక్షిణ తాంబూలము చేతికిచ్చి నమస్కారము అనిలేచును. చెరోదారిగుండా ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు.*)

[తెరవాలును.]

రెండో రంగం

[తలపట్టుక కూర్చొని విచారంతో ఆలోచిస్తుంటాడు పంతులుగారు.]

పంతులు :- (*తనలో*) నాకంతా శని చుట్టుకున్నట్టున్నది చూడబోతె. లేకుంటే అంతా సిద్ధమైన తర్వాత ఈ గ్రహచారమేమిటి ? ఒక్కగాను ఒక్క కొడుకు. మహావైభవంగా వివాహము చెయ్యాలి. మంచి సంబంధం సాధించి, తీరా ముహూర్తం పెట్టుకున్నాక ఖర్మం యీలా కాలాలా ? అదేం మాయరోగమో ! రాచవైద్యుడికీ, భూతవైద్యుడికీ, డాక్టరుకీ, ఎవడిచేతికి చిక్కన, పిచ్చి పిప్పి చేస్తున్నది పిల్లవాణ్ణి. సరీ మూడు రోజుల్నించి నిద్రాహారాలు సుతరాం లేవుకదా. ఒక్కటే పలవరింతలు. పాటలూ, పరధ్యానం _ మన ఊసేలేదు బొత్తిగా. పిలిస్తే చూడడు. చూసినా పలకడు. పలికినా అంతా అపస్మారమే ! భయం వేస్తూంది. అన్నీ దోష లక్షణాలే ! ఏం తోచకుండా ఉంది. ఏమని వివాహం తలపెట్టినానో అన్నీ విఘ్నాలే. పిల్లవాణ్ణి వొప్పించేవరకు తలప్రాణం తోకకు వచ్చింది. తుమ్మల సిద్ధాంతిగారి ముహూర్తం - అబ్బాయి జబ్బు ! అంతా అయోమయంగా ఉంది ! ఈ ముహూర్తానికే తప్పకుండా లగ్నం చేస్తానని మాట ఇచ్చాను వాళ్ళకు. వివాహంమాట యెట్లావున్నా అబ్బాయి బ్రతికి బాగుంటే చాలు ! అదే పదివేలు ! వాడేమున్నా ఐతే నాగతి యేం కావాలె ! ! (*దుఃఖము నటించును.*)

(*క్యాం, క్యాం అని బయట పిలుపు.*)

పంతులు :- ఎవరునాయనా ! లోపలికిరండి ——

(*మురళి, మోహన్ అను ఇద్దరు కాలేజి విద్యార్థులు ప్రవేశింతురు.*)

మురళి :- నమస్కారం పంతులుగారు !

మోహన్ :- Good morning Sir.

పంతులు :- రాండి, మీరా, కూర్చోండి.

ఇద్దరు :- మూడురోజుల్నించి శ్యాం కాలేజికి రావటంలేదేమిటి ? ఓ మారు కలిసి పోదామని వచ్చాం, ఉన్నారా ఇంట్లో ?

పంతులు :- అయ్యో నాయనా ! ఏం చెప్పేది. మీ శ్యాం ఆరోగ్యం బొత్తిగా బాగులేదు.

మురళి :- (అదుర్దాతో) ఆఁ ఆఁ ఏమన్నారు ? How is it possible!

మోహన్ :- మొన్న బాగున్నాడు కదండీ !

పంతులు :- ఔను, నాయనా ! కాని ఇప్పుడు గదిలోంచే బయటరావటం లేదు.

మురళి :- Really ! We are very sorry, Sir. మాకు చాలా విచారంగా వుంది.

మోహన్ :- జబ్బేమిటి ఇంతకూ !

పంతులు :- అది తెలిస్తేనా ? ఈపాటికి మంచి మందువిప్పించి నయం చేయించనూ ! అసల్ రోగ నిదానమే కాలే ! డాక్టరుకే తెలియ దాయెను ఏంచేసేది ?

మురళి :- I s it so We pity him.

మోహన్ :- Wonderful ! I t is very strange !

పంతులు :- వింత జబ్బు ! మాయరోగం ! మా ఖర్మం బాగులేదు నాయనా ఇంతకీ ! అబ్బాయికి వివాహం చేతామనుకున్నా. ముహూర్తం కూడ పెట్టుకున్నా ఫస్టుకి. ఈసంగతి 'శ్యాం'తో చెప్పితే ఒప్పుకోలేదు. నేను కొంచెం గట్టిగా చెప్పాను. తప్ప కుండా ఈపెండ్లి చేసుకోవాలనీ, లేకుంటే నా ఆస్తిమీద తనకెట్టి అధికారం ఉండబోదని, చివరకి నాయింట్లో ఉండటానికి కూడ వీలుండదని నిర్మొగమాటంగా చెప్పా ! అంతే !

ఇద్దరు :- అతనేమన్నాడు ?

పంతులు :- ఏమంటాడు ? ఆదెబ్బతో మెదలకుండా ఊఁ అన్నాడు. కాని తెల్లవారేనించి జబ్బు బయలుదేరింది.

ఇద్దరు :- (ఒకరి ముఖ మొకరు చూచుకుందురు.)

మురళి :- ఐతే జబ్బెందుకు రావాలి ?

మోహన్ :- నేను అదే ఆలోచిస్తున్నా !

మురళి :- పెళ్ళికి జబ్బుకి ఏం సంబంధం అంటా ?

మోహన్ :- There should be some link between the two.

మురళి :- It's really strange. Any how, well, let us see our friend.

మోహన్ :- Let us go.

ఇద్దరు :- సరే పంతులుగారు. శ్యాంను చూచి మరీ పోతాం.

పంతులు :- అవశ్యంగా ! రాండి చూపెడ్తా.

(తెర వాలును)

మూడో రంగం

[ప్రవేశం శ్యాంసుందర్. చదువుగది - అందో ఓ ప్రక్క మడత మంచము, ఒక పడకకుర్చీ (Easychair), రెండు సాధారణ కుర్చీలు వేసియుండును. ఒక Stool మీద మందుసీసా మొద లగునవి పెట్టి ఉండును]

శ్యాం :- (పడక కుర్చీలో తేలగిలి పడి కూచుండి, పరధ్యానంలో....)

పాట— చెలియా ! కనరావా !

నిరాశచేసి పోయితివా ! ఓ చెలియా కనరావా !

ఓ చెలియా ! ప్రియురాలా ! అపజిత విద్యున్మాలా!

నా కలలోపలతోచి నను క్రీగంటను చూచి

నవ్వుల వెన్నెల కాచి నా హృదయము దోచిదోచి॥ చెలియా॥

(పాడుచుండును. మురళి, మోహన్, పంతులుగారు ప్రవేశించి)

పంతులు:- (వాళితో) చూచారా! వానిస్థితి. ఇవే పాటలు, ఇదేపరధ్యానము. ఎప్పుడు ఎదుటలేని ఎవరితోనో మాట్లాడు తుంటాడు. (ప్రకాశముగా) శ్యాం! శ్యాం! (పలకడు) శ్యాం! ఇదో నీ స్నేహితులు మురళి, మోహన్‌లు నిన్ను చూడటానికి వచ్చారు. యిటుచూచి - మాట్లాడు.

శ్యాం:- (పలకకుండా) హా - ప్రియా - స్వప్నసుందరీ! నీవు నిజంగా సుందరివే. సుందరీ రత్నంబవు. ఇతరులకు నీకు హస్తి మశకాంతరం - వాస్తవం చెప్పాలంటే వీరేకాదు - స్వర్గంలో ఉండే ఊర్వశీ - గీర్వశీ, రంభా - గింభా, తిలోత్తమ - గిలోత్తమ, మేనక - గీనక, నీముందు బలాదూరు; నీముందు దిగదుడుపు.

పంతులు:- విన్నారా వీడికథ! ఖర్మం! (అని తలకొట్టుకొని) ఏం చేసేది. సరే మీరు కూర్చోండి నాకు బయట పనున్నది. (వెళ్ళిపోవును.)

ఇద్దరు:- మంచిది. (అని కూర్చుంటే) శ్యాం, శ్యాం, (పిలుతురు.)

శ్యాం:- (వాళ్ళవైపుచూస్తు) చూపులు సూనశరాలు. రూపులు కోటి వరాలు.

మురళి:- శ్యాం, శ్యాం, పలకవేం ఇదేమిటి? (వెళ్ళి దగ్గరగా కూచుంటాడు.)

శ్యాం:- (పరధ్యానంలో) మనోహరీ, నిన్ను చూడకుండ గడియైనా ఉండలేను. చూతామంటే నీవు కనబడవు. వెతుక్కుంటూ వత్తామంటే నీ వెవరో, ఎక్కడ ఉంటావో నాకు తెలియదాయె! పోనీ! కలలోనైనా చూతామనుకుంటే, నిద్ర నన్ను విడచి మూడు నాళ్ళాయె! తీరని ఈ గుండెబరువు ఎట్లా సహించేది? ఏం చేసేది?

ఏదీ! గతి నాకు, రంగా - రంగా ॥ఏది॥
కరుణా భరణా కావగరావా ॥ఏది॥

మోహన్ :- మురళీ! ఏంరా వీడు మనమాట వినేటట్టు లేదు. ఎంచేతో అంతా అయోమయంగా వున్నది. ఎవరీ స్వప్నసుందరి!

మోహన్ :- ఏమిరా! This is simply love-sickness.

మురళి :- శ్యాం, శ్యాం (అని ఊపును.)

శ్యాం :- (*మురళిచేయి గట్టిగా పట్టుకొని*)

పున్నమ వెన్నెల రేయి, నిను
కన్నది నా కనుదోయి, చెలి ॥పు॥

చెలి నీ ప్రేమమిఠాయి
కలిగించెను మనసుకు హాయి ॥పు॥

వేయవు మెడలో చేయి
మనసెందుల కాయెను రాయి ॥పు॥

మురళి :- వీడిముందు మన పప్పులుడికేటట్టు లేవు. మన పాండిత్యం పనికి వచ్చేటట్టు లేదు.

మోహన్ :- నాకంతా మనసు దిగులుగా వుంది. ఇది నిజంగా రోగమే ఐతే వీడి గతేం కావాలి ముందు?

మురళి :- నువ్వుండు మోహన్ - (*శ్యాంవైపు తిరిగి గట్టిగా*) శ్యాం, శ్యాం - ఇట్లా మేం బొమ్మలవలె చూచోలేం. నిజంగా మాకు భయం వేస్తున్నది. నీస్థితిచూస్తే జాలివేస్తున్నది కూడాను. సంగతేంటో త్వరగా చెప్పు. లేకుంటే మేం వెళ్ళిపోతాం చూడు. (మోహన్‌తో) లే! మోహన్! లే! పోదాం పద. వీడు మనని ools కింద కట్టేస్తున్నాడు. (*లేచి ఇద్దరు కొన్ని అడుగులు నడుతురు.*)

శ్యాం :- అహ్హా హా హ్హాహా - అహ్హా హా హ్హాహా - అహ్హా హా హ్హాహా (*చప్పట్లు చరుస్తూ*) You idiots. ఇంతేనా మీ తెలివితేటలు? బియ్యే చదువుతున్నారు బియ్యే. ఏడ్చినట్టే ఉంది మీ బతుకు.

ఇద్దరు :- (ఆశ్చర్యంతో వెనకకు వెళ్ళి) You hypocrite idiot. Dunce and this and that. (అని వీపుమీద వడావడా కొడుతూ పర్చులోంచి లాగి మంచంమీద కూలవేతురు.)

శ్యాం :- అరే ! కొట్టకండ్రా కొట్టకండ్రా. ఉండండ్రా ఉండండ్రా.

మురళి } :- కొత్తామూ తంతామూ వెధవ ! ఎప్పుడురా నేర్చావు
మోహన్ } నాటక మాడటం? (అని కొట్టబోదురు.)

శ్యాం :- (చేయి అడ్డం పెట్టి) ఊఁ ఊఁ, చంపకండ్రా పుణ్యముంటుంది. కూడులేక ఏడుస్తున్నాను మూడు రోజుల్నించి.

మురళి :- నిట్టుపవాసమే !

మోహన్ :- నిరశన వ్రతమే !

మురళి :- ఐతే " లీడర్ "వి కావాలనా ఈ నటనంతా ?

మోహన్ :- ఏ Field లోరా నీవు లీడరయ్యేది ?

మురళి :- నీకు తెలియదేం ? Next year శ్యాం Law join చేస్తున్నాడు.

మోహన్ :- అయితే ఇప్పట్నుంచే ఏమిట్రా ఈ అడావుడి ?

మురళి :- Preparatory methods . ' రిహార్సల్ 'రా యిది.

మోహన్ :- ఐతే ! రాజకీయరంగంలోనే లీడర్ కాబోతున్నాడన్నమాట.

శ్యాం :- You set of idiots. Law కాదురా love field రా నాది.

మురళి :- ఓ అదా ! ఉశ్, ప్రేమ రంగంలో కూడ 'నిరశనవ్రతం' కావాలట్రా ?

శ్యాం :- నేడు దేనికైన ఇది 'రామబాణం'లా పనిచేస్తుందిరా.

మురళి :- 'రామబాణం' ఏమిటో నీమొహం ! ఎప్పుడో పాతబడి పోయిందది. ఆటం బాంబువలె అని కొత్త Example చెప్పరా.

శ్యాం :- ఓ. "హైడ్రోజన్ బాంబు" అన్నా అనవచ్చు. అమోఘమైంది. మా నాన్నకు ఇప్పటికే తప్పకుండా హృదయ పరివర్తనం కలిగి తీరాలి ? అన్నట్టు మీతో ఏమేం చెప్పాడ్రా నా పెండ్లివిషయంలో ?

ఇద్దరు :- ఓ అంతా చెప్పేశాడు. మాకు విందట కవరా ఫస్టుకీ ? నువ్వు కూడ ఒప్పుకున్నావట పెళ్ళికి.

శ్యాం :- ఒప్పుకుంటే ఈ "మాయరోగం" దేనికిరా ? అసలు నాకా పెళ్లి సుతరాం ఇష్టంలేదంటే నమ్ము.

మురళి :- మరి నీ స్వప్నసుందరి ఎవర్రా ?

శ్యాం :- Well, do you remember that girl in our class with rosy cheeks and splendid looks ?

మోహన్ :- Who is she ?

మురళి :- Do you mean that young widow who always sits in the front row ?

శ్యాం :- Yes ! exactly the same. అవిడేరా అంజలి.

మోహన్ :- ఏమంజలిరా ? తిలాంజలా, బాష్పాంజలా.

శ్యాం :- కాదురా ప్రేమాంజలిరా. ఆవిడను వివాహ మాడ్తానని మాట యిచ్చాన్రా.

మురళి :- ఓ ఇదా నీ మాయరోగం ! ఐతే Widow marriage చేసుకుంటావన్న మాట.

మోహన్ :- ఏంరా ? వెధవ పెళ్ళిటరా !

శ్యాం :- వెధవ పెళ్ళి కాదురా. 'విధవావివాహం' 'సంస్కారవివాహం' అనాలి.

మోహన్ :- అదే - ఆపెళ్ళే చేసుకుంటావన్నమాట.

శ్యాం :- అప్రస్తా - కత స్పిద్ధాంతంగా - మనం గాకుంటే మరెవ్వరా ముందుకు వస్తారు ? ఏపెళ్ళయితేంరా ? అసలు 'Love' గదరా పెళ్లికి ప్రధానం. ఆ లెక్కన చూస్తే "Widow marriage" లోనే Love కు stability ఎక్కువ అని చెప్పాలి. మీరిద్దరు కూడా తప్పకుండా చెలో Widow ని చేసుకోండి.

ఇద్దరు :- Well ! Well ! We appreciate your spirit and grant your plea.

మురళి :- నేడు మనకు కావలసింది సంఘ సంస్కారం. భావి కార్య కర్తలు కాబోయే విద్యార్థి బృందమే ఇందుకై నడుంకట్టాలి.

మోహన్ :- తప్పనిసరిగా అది మన కర్తవ్యం.

శ్యాం :- I thank you both. కాని, మా నాయనగారి సంగతో ?

మురళి :- ఓ భయపడకు, ఆభారం నాదిరా. మేము ఇందాక మాట్లాడామే అప్పటికే ఆయన ముక్కాలు మువ్వీసం మూడుబొట్లు మెత్త పడ్డాడు. ఇప్పుడు మళ్ళి ఆయన్ని చూచి నీ రోగానికి మందే విటో చెప్పి, వల్లకాదంటే వాదించి ఒప్పిస్తాం. నీవు నిర్వి చారంగా ఉండు. కాని మీ నాన్నతో మాట్లాడి ఒప్పించి నీకు చీటి పంపిస్తాం. అంతదాక నీ ధోరణి మాత్రం మారనీయకు జాగ్రత్త! మంచిది వెళ్ళొస్తాం. Good-bye.

శ్యాం :- Thank you in anticipation.

ఇద్దరు :-Don't worry. God is great! Good-bye. *(అంటూ చేతులు కలిపి వెళ్ళుదురు.)*

శ్యాం :- *(పూర్వంవలె పాడును)*

అంజలీ ! ప్రేమాంజలీ ! ప్రణయాంజలీ గైకోచెలీ ॥ అం ॥
గైకోచెలీ ! గైకోచెలీ ! నీకైకదా ఈ నెంజలి ॥ అం ॥
నీవేకదా నా భావము, నీవేకదా నా జీవము ॥ అం ॥

నా ప్రణయమే నీకై చెలీ ! నా ప్రాణమే నీకోచెలీ
నా జీవితం నీకోచెలీ ! ఈనాటకం నీకై చెలీ ! ॥ అం ॥

(సేవకుడు చిట్టీతో వచ్చి) చిన్నపంతులూ - ఇదోనండీ ! పెద్ద అయ్య చీటి మీకిమ్మన్నారు. (బిల్లపైనుంచి నిల్చుండును)

శ్యాం :- (ఆతురతతో చిట్టీ చూచుకొని) Thank God ! మురళీ మోహన్‌ల కెంతో కృతజ్ఞుణ్ణి. ఇప్పుడు మానాన్న చాలా మంచి వాడు. వెళ్లి నమస్కరిస్తాను. ఓరే మల్లయా ! ఎక్కడున్నార్రా నాన్న ?

మల్లడు :- నన్నిక్కడ పంపి, అయ్య బజారు కెళ్ళారు.

శ్యాం :- అయితే నేనూవెళ్లి అంజలికీ శుభవార్త తెలుపుతాను. (వెళ్లును)

మల్లడు :- (సభవైపు చూచి) సెలవు బాబులు (గిలక క్రిందికి మీదికి ఆడిస్తూ)అంతా ఇంతే ! ఒకప్పుడు క్రిందికి; ఒకప్పుడు మీదికి; క్రిందికీ మీదికీ ; క్రిం - ది - కీ - మీ - ది - కీ. దణ్ణాలు - సాములు దయయుంచండి.

(తెరవాలును)

మధ్యవర్తి

రచయిత :

శ్రీ కనుమతరెడ్డి నారాయణరెడ్డి

జననం : రాక్షసనామ సంవత్సరం

నివాసం : నామవరం

కార్యకలాపాలు : ప్రజాసేవ (సూర్యాపేటతాలూకా)

అభిరుచి : ప్రజాసమస్యలను, వాటి పరిష్కార మార్గాలను చిత్రించే రచనలు.

రచనలు : కథలు, గేయాలు పత్రికల్లో ప్రచురింపబడ్డాయి.

"పట్టుదల" నాటిక అముద్రితం.

అభిమానరచయితలు : ఇల్యా ఎహరన్‌బర్గ్, శ్రీ శ్రీ, దాశరథి, సి. నారాయణరెడ్డి, కొడవటిగంటి కుటుంబరావు, విద్వాన్ విశ్వం.

పాత్రలు :

కోటిరెడ్డి
వెంకయ్య
అచ్చయ్య
చంద్రయ్య
రంగడు
సీతయ్య
సోమయ్య
లక్ష్మిపతి

మధ్యవర్తి

ఒకటో రంగం

[స్థలం కోటిరెడ్డి యింటి వరండాలో చాపపరచి వుంటుంది. కోటిరెడ్డి దానిపై కూర్చుని వుంటాడు. గోడనున్న చిల్ల కొయ్యకు బండిమోకులు వేసివుంటాయి. కోటిరెడ్డి చుట్ట కాల్చుకొని పక్కకుపెట్టిన నిప్పుగంటె ఆయన కుడి వైపున వుంటుంది.]

కోటి :- (నోటిలోనిచుట్టను చేతతీసికొని) రంగా! (బిగ్గరగా పిలుస్తాడు.)

(లోపలినుంచి)

అయ్యా!

కోటి :- (యెడమచేత్తో గడ్డం నిమురుతూ) తొందరగా వెళ్ళి మంగలి రాముణ్ణి పిలుచుకొని రా. క్షౌరం చేయించుకొని భోజనంచేసి కిష్టాపురం వెళ్ళాలి.

(లోపలినుంచి)

చిన్నదొరకు స్నానం చేయిస్తున్నా. అటెనుక పొయ్యొస్తా.

(బయటినుంచి వెంకయ్యా అచ్చయ్యా వచ్చి నమస్కారం చేస్తారు.)

కోటి :- (బదులుసూచకంగా చెయ్యాడించి) కూర్చోండి.

(యిద్దరూ దగ్గరగా కూర్చుంటారు.)

కోటి :- (ప్రశ్నార్థకంగా చూస్తూ) ఏమో పనిగలిగి వచ్చారు?

అ :- ఆఁ ఆదేనండి. మొన్న మీతో మనవి చేయలే నా చేను సంగతి. అదే పరిష్కారం చేసుకుందామని వచ్చాం. యీయాల చేస్తానని మొన్న మీరే రమ్మన్నారు గదా.

కోటి :- (చేతిలోచుట్ట కిందపెట్టి) ఓసే అదాసంగతి! నాకు జ్ఞాపకమేలేదు. ఒకటా రెండా, వందల పనులు. యెన్నని జ్ఞాపకముంది యేడు స్తయ్! అయితే మీ చంద్రయ్య రాలేదే ?

వెం :- వస్తాడు గామాలు. యియాల రావాలని ఆయనకూ తెలుసు గదా!

కోటి :- మీ జొన్నచేనుకో దంతెలు తోలినారూ! అసలు మా చేను మొన గటమే లేదటనయా. బాగా బిగుసుక పోయింది.

వెం :- పైపెట్టయి మాది మాత్రం మెదిగి నచ్చినాదీ? యేదో వకతీరు తోలితే బాగని ఆరాస్తవని తీర్పుకున్నాం.

కోటి :- యిప్పట్లో సుమారయిన వాన కురిస్తే చేలు బాగా మెదిగి పోను.

(*చంద్రయ్యా వచ్చి నమస్కారం చేస్తాడు.*)

కోటి :- (*బదులు సూచకంగా తల ఆడించి*) రా చంద్రయ్యా, రారా. యిప్పుడు నీసంగతే మాట్లాడుకుంటున్నాం.

చం :- (*చెప్పులు విడిచి వెంకయ్యాకు కొంచెం వెడంగా కూర్చుంటాడు.*

కోటి :- (*అచ్చయ్యనుద్దేశించి*) యేమిటి అచ్చయ్యా! మీ వ్యవహారం.

అ :- అదేనండి. నిరుడు మా భూములు పంచుకొనేటప్పుడు మంగచెట్టు చలక నా పాలుకు వచ్చిందని మీకు తెల్సుగదా. ఆ చలకలో యేసిన పైరు దక్కకుండ మా చంద్రయ్యబావ పశువులు తొక్క టమూ, జీతగాండ్లు గడ్డి కోసుక పోవటమూ, రోజూ యేదో వకటి జరుగుతావుంది. యిదేంటి బావా, చేను పాడై పోతుంది అని వకటి రెండుసార్లు చెప్పినప్పటికీ యేమీ బందోబస్తు చెయ్య డాయె.

కోటి :- యేం చంద్రయ్యా, నిజమేనంటావా ?

చం :- ఛా ఛా ఛా! వట్టి అబద్దమండి. ఆయన చేను నా పశువులు మెయ్యడ మెందుకూ, నాకు బీదు లేకన్నా ?

వెం :- రామ రామ ! యింత అన్యాయమైతేమాత్రం యెట్టా కాలబడుద్ది ? అచ్చంగా పశువుల తొక్కుడు కనుపిస్తుంటే అసలే రాలేదనటం భలే వాగుందిలే.

చం :- నీ వాయనకు తోడు పలక్కపోతే నాకు పల్కుతావా ? బాగా కూడారు యిద్దరు బావ మరదులూ.

వెం :- తోడు పలికి అబద్ధాలాడుతున్నామనా నీవనేది ? కావాలంటే రుజువు చూసుకో. చేలో వదిలి పెట్టిన నీజీతగాండ్ల చెప్పులూ, కఱ్ఱలూ నీమెడ్ల అడుగులూ అన్నీ వున్నాయి. వూర్కెనే గాలికి మాట్లాట్టంలేదు తెలుసా ?

అ :- మీమెడ్లకాసే పచ్చిపాల లింగని చెకుముకికూడా దొరికింది బావా !

చం :- దొరికినవన్నీ నా జీతగాండ్లవేనని వాటిమీద (*యెడమ అరచేతిలో కుడిచేతి తర్జనితో వ్రాస్తూ*) రాసివుందా ? వక వస్తువు తీరుగా యింకోటి వుండదన్నమాట ! పశువుల అడుగులుంటే అవి యే మంది పశువులో, యెప్పుడొచ్చి తొక్కినయ్యో. భలే ఆనవాళ్ళు పట్టారయ్యా తెలివికల మొగోళ్ళు !!

వెం :- తెలివికల్లోడివి కాబట్టే చమత్కారంగా మాట్లాడుతున్నావుకాని, చుట్టూవున్న నీభూమిలోనుంచి మంది పశువులు వచ్చి మేసి పోయినయ్యంటే బుద్ధివున్న మనిషెవడైనా నమ్ముతాడా ? మాట్లాడితే కాస్త వెనకాముందు ఆలోచన వుండాలి.

కోటి :- ఆయన పశువులేనని నమ్మకమే నంటావా ?

చం :- రాత్రిపూట యే దొంగముండాకొడుకైనా వచ్చి మేపుకపోగూడదా ? యెవడైనా కావలివుండి సచ్చాడు గనుకనా. ఘుంఘూ వెనుకలు ఆలోచించేవాళ్ళు కనుకనే అన్నీ కల్పించుకొని వచ్చారు గమా.

అ :- (*విస్మయంగా*) హా!. చేనంతా పాడుపాడుగా తొక్కించి లేనివి కల్పించారనటానికి నోరెట్లా వచ్చిందీ అంట !

వెం :- కల్పించారనకుంటే ధైర్యంకల మొగోడివి నాయెడ్ల తొందరపడుటకాదని రుజువు చెయ్యరాదూ.

చం :- (*కుడిచేయి వెల్లకిలా చాచి పైకి ఎగురవేసి*) పెద్దోడిపైతే తర్వాత చూచుకుందాంగాని, మాటలు కాస్త జాగర్తగా రానీ. ఇలాంటి రుజువులకేంలే, నేనూ బోలెడు చేయగలను.

కోటి :- కాస్త నెమ్మదిగా మాట్లాడండి. తొందరెందుకు చంద్రయ్యా !

అ :- యీ మాటలకేం, యెన్నైనా చెప్పొచ్చు. యేదోపక తీరుగా నన్ను యిబ్బంది పెట్టి యిచ్చిన భూమికాస్తా కాజేద్దామనే యెత్తు యిదంతా,

చం :- యెవడికొ్కావాలి నీభూమి; అది కావాలనేవాడు వేరే వున్నాడు. యేదో బిలిబుచ్చికాలు చేసి దాన్ని లాగేయాలని యెత్తులు వేస్తున్నాడు.

వెం :- (*యెగతాళిగా నవ్వుతూ*) భలే బాగా చెప్పావు. "నా చేనుకు అచ్చయ్యచేను కలిసుంది. దాన్ని కూడా తీసుకొని మా బొంతు గుట్ట బాడువలో కుంటకట్ట వేయిస్తే ఆ కుంటకింద బంగారం లాంటిది అయిదెకరాల పొలం తేలుద్ది. మిగిలిన బాడువంతా బీడు వదిలితే వుగాది వెళ్ళిందాకా పశువులకు పచ్చిదుంప దొరుకుద్ది. ఆ భూమిఅంతా కలిసుంటే పశువులకు మంచి వసతి కుదురుద్ది" అని యెన్నెన్ని విధాల అలోచించడంలేదు నీవు ?

చం :- అవన్నీ ఆలోచించేది నీవా నేనా ! అచ్చయ్యకు యిచ్చిన చలకను మా భూమిలో కలుపుకుంటే ఆరెచెట్లు చలకతో కలసి యేభయ్యెకరాలు వక్క ఖండంగా వుంటదనీ, యేనెకు రాయి తీయించి చలకచుట్టు గోడ పెట్టిస్తే పరాయి గొడ్ల బాధే వుండదనీ, బాడువంతటా తుమ్మచెట్లు పెంచితే కావలసినన్ని గొర్రె మందలు తోలించుకో వచ్చనీ యింకా యెన్నెన్ని కలలు కంటున్నావు. నీమాటే సాగితే (*కుడిచేతి తర్జని పైకెత్తి వలయంగా తిప్పుతూ*) యీదేశమంతా యేలాలని తేచూ!

వెం :- యెవడెన్ని కలలు కంటున్నదీ వాడి చేష్టలే చెబుతున్నాయి. రచ్చకెక్కి నీతులు చెప్పగానే సరా, చెప్పినట్లు చేసి చూపాలి.

కోటి :- అట్లా యెత్తిపొడుపుమాట లనుకుంటే యేంలాభం వెంకయ్యా!

చం :- (*వెంకయ్యను చుర చుర చూస్తూ*) నీవేమొ మహాలావు మీద వేసుకొని వస్తావు? తన సంగతేదో తను చెప్పుకోలేడూ.

అ :- నన్ను చెప్పుకోని నిరవాకం కానిచ్చావూ. పశువులు మేస్తున్నాయి, జీతగాళ్ళు చేను పాడుచేస్తున్నారు బావా అని బతిమాలుకున్నట్లు తిరిగినా చెవిని పెట్టావూ! కాళ్ళరిగిందాకా తిరిగి విధిలేక చెప్పుకున్నా.

వెం :- అవును, కాస్త నోరు వచ్చిన వాడని వాణ్ణి నానా యిబ్బందులు పెడుతుంటే యేదో అండ చూచుకోక యేం చేస్తాడు?

చం :- (*వెటకారంగా*) అండట దండ! ఆయన చెప్పుకోవడం యీయన ఆదరించడం, భలేగా కూడారు యిద్దరూ, విరగిన కట్టెకు పుచ్చినది తోడని (*ఎత్తిపొడుపుగా*) యెవడి అక్కరను బట్టి వాడు మందిని అండ చేసుకుంటాడు. మొన్నటిదాకా మంది చంకకిందచేరి వాళ్ళు చెప్పినట్లల్లా గంతులేసి మూడారు తీర్లు చేశావు. యిప్పుడేమో గడచిన మాటలు మాట్లాడుతావు. యెవడి వీపు వాడికి కనబడుద్దా?

కోటి :- (*కొంచెం విసుగ్గా*) యిప్పటి సంగతేదో మాట్లాడక పుట్టుకను చెప్పమంటే పూర్వోత్తరాలు చెప్పేవని పాతగొడవెందు వెంకయ్యా.

చం :- (*వెంకయ్యకేసి చుర చుర చూస్తూ*) భలే చెప్పావు. పాళ్ళు పంచుకొని వేరుండా మన్నపుడు పంచియిస్తే మందితో చెప్పుకొనడ మెందుకు, వారు కలుగ చేసుకొనట మెందుకు? జ్యేష్ఠపాలని కొంత, నా అరణపు సొమ్ముపెట్టి కొన్నదని కొంత కాజేద్దామని చూస్తే నీవన్నట్లల్లా సాగనివ్వటానికి యిక్కడెవడూ పిచ్చిపాలు తాగడంలేదు.

వెం :- నీపాలు కాజేయాలని యెవడి సంవంటావు ? న్యాయంగా రావల సిందిగాక, ఆశకుపోయి దానిలో పాలు దీనిలో పాలు కావాలని గొంతెమ్మ కోర్కెలు నీవు కోరావుగాని, నీభాగం యెవడు తినా అని చూచాడు ?

చం :- న్యాయంగా పంచియిచ్చే ఘనుడివి కనుకనే మధ్యవర్తులు చేత పదేసిసార్లు చెప్పాలిసి వచ్చింది.

వెం :- పడుగులమ్ముకున్న వాడిలాగా పదేపదే తిరిగితే పదికాదు యిరవైసార్లు చెబుతారు. మసంపోయి చెప్పుకున్నాక వారేదో చెప్పక యేం చేస్తారు ?

కోటి :- (విసుగుతో) ఆవులు పోట్లాడి లేగల కాళ్ళు విరుగ తొక్కినట్లు మీరు మీరు తగవులాడి మధ్యవర్తుల దాకా తెచ్చారూ ! యే పెద్ద మనిషైనా తగవు తీర్చమని వెళ్ళితేనే చెబుతాడు కాని, తానేవచ్చి కలుగ చేసుకుంటాడా ? అవసరం కొద్దీ తిరగటమూ, యేదో తోచింది చెప్పమని బలవంత పెట్టటమూ, తీరా అక్కర తీరిన తర్వాత వాడు నలుపూ వీడు తెలుపూ. యిదేనా లోకం మర్యాద ! హుఁ అసలు వకళ్ళసంగతి అంటించు కొనటమే బుద్ధితక్కువ.

వెం :- అబ్బెబ్బె, కావండి. మిమ్మల్ని అనలేమ. మేము మంచివాళ్ళమైతే మధ్యవర్తు లేమి చెరుపు చేస్తారండి. యేదో మాటవరుసకు అలా అంటున్నానే కాని, మేము తిరగనిదే వకరెందుకు కలుగచేసు కొని చెపుతారండీ !

చం :- వకరు కలుగ చేసుకొని పంచిస్తేమాత్రం దాన్ని రానికీ రంగాని. ధానిచ్చావూ ? రోజూ యేదో వక గొడవ. రావణాసురుడి కాష్టం ఒకనాటికి చల్లారుదా ?

వెం :- యెవడికి చెబుతావోయ్ నీ నంగనాచి మాటలు. అస్తమానం యెద్దాలె కష్టంచేసిన కూలోడికి సరిగా కూలివ్వావు. కాని నాకు భూమి యెక్కువుంటే వూరుకున్నావూ ?

చం :- కూలి సరిగ్గా యివ్వనివాణ్ణి నేనా నీవా ? పొలమంతా నాటు వేయిం చుకొని తీరా నాటు అయ్యాక ఆనాటు వత్తుగా వుంది యిది పల చగా వుందని కూలి దిగ్గోసి పైగా నాతప్పు లెన్నుతున్నావూ ?

వెం :- వుద్ధరించినవులే. వూరంతా వకరేటు యిస్తే నీవొక రేటుకి పొలం నాటేయించుకొని నాకు నీతులు చెప్పొచ్చావూ ?

అ :- అయితె వెంకయ బావా ! నా చేను సంగతేమైనా చెప్పటానికి కొచ్చారా, మీ పాతకయ్యాలు తవ్వుకోటానికా ?

కోటి :- ఆ యన్న దమ్ములకు మొదణ్ణుంచీ వుందేగా, యివాళ కొత్తే ముంది.

వెం :- యేదో మాటవట్టింపుకు తానొకటంటే నేనొకటి అనాలిసొచ్చింది గాని, గడిచిన దాని కనుకుంటే యేం లాభం ?

అ :- మరి యింతకూ నాచేను గతి యేమయ్యేటట్లు ?

వెం :- యేదో కట్టుదిట్టం చేసుకొని గాని యిక్కడినుంచి కదలం.

చం :- యిదివరకు కట్టనిదేంటి యిప్పుడు కట్టేదేంటి ?

అ :- యేకట్టూ లేకుండా అది అట్లా పాడైపోతుంటే వూరుకోవాల సిందేనా ?

కోటి :- యీ గొడవంతా యెందుకు చంద్రయ్యా. అచ్చయ్య ఛలకను నీవు తీసుకొని, నీ పాముబండ చలక యివ్వరాదూ, యే తగాదా లేకుండా పోతుంది.

చం :- ఆభూమి నాకెందుకండీ. నాకున్నది చాలదూ. మొదట యిచ్చి తరువాత వత్తిడిచేసి తీసుకున్నారని నాకిదో నామాంకితమా ?

కోటి :- పోనీ వెంకయ్యా. నీవైనా తీసుకొని డొంక తూర్పు చలక యివ్వరాదూ !

వెం :- రామరామ ! నాకెందుకండీ ఆయన భూమి ? యెవరిది వారికుంటే అదే పదివేలు. నా అదృష్టం బాగుండాలె కాని, కష్టపడి దున్నితే నాభూమి బంగారం పండదూ.

కోటి:- యిద్దరూ వద్దంటే యిక తగాదా యేముంది ? పోండి యెవరిచోట వారుండండి.

అ :- అట్లా వుండేటట్లయితే యింతదాకా యెందుకొస్తాముండీ. వేసిన కాస్తపైరు పశువులు తొక్కినాక నేనేమి తినేది పిండాకూడు.

చం :- షళ్ళీ అదేమాట ! నీ చేను నలుపో తెలుపో నా పశువులేమైనా యెరుగునా ? నాకే కావలసినంత బీడుంటే నీచేనుకు పశువులొచ్చి నయ్యానడం మూలకున్నవాణ్ణి ముంగిటేయాలనా ! పాపమురదూ లిద్దరూ యిదో పన్నాగం పన్నారూ ?

వెం :- కాస్త నోరుచేసుకుంటే యెంత లావాటివాడినైనా కట్టిపెట్టొచ్చు. అచ్చంగా పశువుల తొక్కుడు కనుపిస్తుంటే నాపశువులు రాలే దనడం తెలివైన మాటనుకున్నానా ? (*కోటిరెడ్డి నుద్దేశించి*) యీ మాటలకేం గాని మీరు చేనుదాకావచ్చి చూడండి అప్పుడు కాని తెలియదు యీాయన మాటలపస.

చం :- సరే రాండి మీరే చూద్దురు గాని.

కోటి :- ఆఁ. అక్కడికి రావటానికి నాకు మాత్రం తీరిచావద్దూ. నాకు బోలెడు పనులు. ఆ దావులూరు సీతయ్యనో, చిలువేరు సోమయ్యనో, ముడుసు కోటప్పనో తీసుకెళ్ళి చూపెట్టుకరాండి, వాళ్ళు చూచి వచ్చినతరువాత యిక్కడేదో ఆలోచిద్దాం.

చం :- సరే. మీరామాటన్నప్పుడు నేను కాదంటానా ?

కోటి :- నీవేమంటావు వెంకయ్యా !

వెం :- ఆయన సరే నన్నాక మేంమాత్రం కాదంటామా.

కోటి :- క్షౌరం చేయించుకొని, స్నానంచేసి, భోంచేసినాక కిష్టాపురంవెళ్ళి రేపు తిరిగొస్తాను. నేను చెప్పినట్లు వారి నెవరినైనా తీసుకెళ్ళి ఆ ప్రదేశమంతా చూపెట్టుకొని రాండి.

వెం :- సరే వెళ్ళొస్తాము.

చం :- మాపటిపూట చేను దంతెతోలడ మైపోద్ది. పొద్దున్నే వెళ్ళొస్తాము లెండి.

(ముగ్గురూ లేస్తారు.)

[తెర]

రెండో రంగం

[స్థలం : మొదటి రంగంలోని కోటిరెడ్డి వరండా. కోటిరెడ్డి దస్తరం విప్పి ముందు పెట్టుకొని అందులోంచి పత్రాలు తీసి తిరగవేస్తూ వేళ్లు లెక్కిస్తూ ఖాతాపుస్తకంతీసి చూచుకొని బొమ్మలుయెగరవేస్తూ కాయిదాలు తిరగేస్తుంటాడు.]

రంగడు :- *(బయటినుంచి లోపలికివచ్చి)* మంగలి రాముడు బాపనోరి యింటికాడ సగరం చేయబోయిండట. వచ్చినంక దొరోరింటికి రమ్మన్నరని పెండ్లం చెపుతానంది. ముడుసు కోటయ్య బిడ్డను తీసుకరాను నిన్ననే గోకారం పోయిండట. దావులూరు సీతయ చిల్వేరు సోమయ యిప్పుడే వస్తున్నంపద అన్నారు. *(ముగించి తొందరగా లోపలికి వెళ్ళుతాడు.)*

కోటి :- *(ఖాతాపుస్తకం తిరగేస్తూ బేరీజులు చూస్తుంటాడు.)*

(బయటినుంచి యిద్దరువచ్చి నమస్కారాలు చేస్తారు.)

కోటి :- *(వికసించినముఖంతో తల ఆడించి)* రాండి రాండి కూర్చోండి.

సీత :- కృష్ణా, పరంధామా ! యెక్కడున్నావురా నా తండ్రీ ! *(కష్టంగా కూర్చుని చేతికర్ర పక్కకు పెట్టుకుంటాడు)*

సోమ :- (ఆయన పక్కనే కూర్చుంటాడు)

సీత :- యేమో వొరివారి అజ్ఞ!

కోటి :- కాస్త పనుంటేనే గదా పిలిచేది.

సోమ :- యేపనీ లేంది పూర్కేనే పిలిపిస్తారయ్యా.

కోటి :- అదేనయ్యా గోగుల అచ్చయ్య చలక తగాదా.

సీత :- ఆ చంద్రయ్యగాడు బాగానే రాజపెట్టేండట లేండి.

సోమ :- తల్లిముండ మొయ్య, ఫలేయెత్తు కుదిరిందిలే.

కోటి :- అసలు మొదటి ఆలోచనే బాగుండాలిరాని, తర్వాతకథ యెట్లంటే అట్లా నడవదూ.

సీత :- మనం మంత్రమేస్తే యెన్నడైనా పారకుండా పోయిందా అని.

సోమ :- తల్లిముండమొయ్య, అన్ని దినుసులూ సరిగ్గా పడితే మందు బాగుండక పోద్దా?

సీత :- యీపాటికి అచ్చయ్య మీ దగ్గరికి వచ్చే వుండాలి.

సోమ :- (ఆమాట పూర్తికాకముందే) రాకింకెక్కడికి పోతాడు?

కోటి :- రావడమేకాదు, అన్ని యేర్పాట్లు చేశాను. మీరు ఆచేను దగ్గరికి వెళ్ళి చూచిరాండి. తరువాత కథంతా యిక్కడ.

సీత :- మీదయవల్ల ఆమాత్రం మాకు తెలియదంటారా?

కోటి :- కాస్త చంద్రయ్యను కనిపెట్టిచూస్తుండాలి. అక్కరకొచ్చే మనిషి.

సోమ :- తల్లిముండమొయ్య, పాలిచ్చే బర్రెనే మరచి పోతామండీ.

కోటి :- పిండుతుంటే పాలిచ్చే టట్లుండాలి. కాని పొదుగు కోస్తే బాగుంటదా?

సీత :- యేదో భగవంతుని దయవల్ల అంతమాత్రం తెలివుంచనుకోండి.. లేందే అరవమ్యేండ్లు యెట్లా యీడ్చుకొచ్చామని.

కోటి :- ఫోంచేసి కిష్టాపురంవెళ్ళి రేపొస్తాను. అచ్చయ్యా, చంద్రయ్యా పొద్దున్నే మిమ్మల్ని పిలుస్తామన్నారు. అందరు కలిసివెళ్ళి చేను చూచిరాండి.

సీత :- ఇంకా వెనుక ముందాడుతావూ ?

[తెర]

మూడో రంగం

[స్థలం : చంద్రయ్యా యిల్లు. అరుగు మీద మూలకు రెండు గంపలు ఒక దానిపైన ఒకటి పెట్టబడి వుంటాయి. ఒక మూలకు చుట్టిపెట్టిన ఈత చాప వుంటుంది. బయటినుంచి లక్ష్మీపతి వెంకయ్యాను అచ్చయ్యాను వెంటబెట్టుకొని వస్తాడు. వచ్చేవరకు వాకిట్లో యెవరూ వుండరు]

లక్ష్మి :- చంద్రయ్యగారూ !

చం :- ఆఁ వస్తున్నా. (*లోపలినుంచి వచ్చి*) ఓహో నీవా లక్షింపతి గారూ ! చాప పరుస్తాను వుండండి. (*మూలనున్న చాపతీసి పరచి*) కూర్చోండి.

[వెంకయ్యా అచ్చయ్యా దగ్గరగా కూర్చుంటారు. వారిపక్కన లక్ష్మి పతి కూర్చుంటాడు. ఆయన కుడివైపున చంద్రయ్యా కూర్చుంటాడు]

లక్ష్మి :- పశువులు చేలుమేస్తే పరిష్కారానికి మధ్యవర్తిదగ్గర కెళ్ళారా ?

చం :- అంతా అబద్ధం. నా పశువులకు బీడు లేకనా చేలు మేపడం.

అ :- యెప్పుడు పాడినా అదేపాట. యిక్కడుండి మాట్లాడితే యేం తెలుసుద్ది. చేను కెళితేగాని రాముడో రాకాసో కనబడదు.

లక్ష్మి :- తొందర పడకండి. నెమ్మదిగా ఆలోచింతాము. యిలాంటి తగవులుంటే మనం చూసుకోవాలి కాని కోటిరెడ్డి దగ్గరికెళ్ళి ప్రాధేయపడ్డ మెందుకూ ?

అ :- చేతగానపుడు చెప్పుకోక యేం చేయాలి. ఒకనాటితో తీరిపోయే దైతే యెట్లాగో యేడుస్తాం. రోజూ వకటే గొడవాయె.

చం :- తగవుం టేకదూ తీరడానికి.

అ :- యే తగావా లేనిదే పొద్దుపోక చెప్పుకున్నామనా నీవనేది. యెంత సేపు అదేమాట.

చం :- నిజమైన మాటైతే యెన్నిసార్లయినా అనొచ్చు.

అ :- నీవు నిజం మాట్లాడుతున్నావు, మేము పనిపాటు లేక అబద్ధాలకు ఆయన చుట్టూ తిరుగుతున్నా మన్నమాట !

చం :- అబద్ధాలకో నిజానికో తిరుగుతూనే వున్నారు గదా.

వెం :- తప్పుపనులు చేస్తే తిరక్కేం చేస్తారు ?

చం :- యెవరు చేశారంటావు తప్పు. తప్పలోవుంది కుయ్యెత్తు అన్నట్లు చేసేవంతా నీవు, పైగా నన్ననవచ్చావూ!

లక్ష్మి :- తప్పో పొరపాటో యెవరివల్లనైనా జరుగుతుం దనుకోండి. ఆ మాత్రానికే మనం కోటిరెడ్డి దగ్గరికి పరుగెత్తు కెళ్ళాలా ? ఆలోచించటానికి మనకు తెలివితేటలున్నాయి గదా, మన వ్యవహారాలు మనం ఆలోచించుకోలేమా ?

వెం :- యేదో పేరుపడిన వాడనీ, మొవట్నుంచీ నలుగురూ యెల్తున్నారనీ మేమూ యెళ్ళాం అంతే.

లక్ష్మి :- యేమిటి ఆయనకున్న పేరు ? లోపాయకారిగా వారికి వీరికి తగవులు పెట్టడమూ తరువాత మధ్యవర్తిగా తయారై కూర్చోవడము, అందినంత వరకు రెండు చేతులా సంపాదించడమూ, అంతేనా ?

వెం :- (సాలోచనగా) ఆయన మంచిని మోసంచేసి సంపాదిస్తా డంటే నేను నమ్మనండి.

లక్ష్మి :- మోసమని తెలియనిస్తే కదూ నమ్మడానికి. యెక్కడైనా ఒక నొక్కితే నాటకమంతా అదే జరుగుతుంది గదూ.

వెం :- ఆయన ఒక్కడు అన్యాయంచేస్తే తక్కిన పెద్దమనుషులంతా కూరికే విషం తాగుతారా !

లక్ష్మి :- వారా ! వారంతా పుత్త వేపుముక్కల రకం. యిచ్చకాలు మాట్లాడుతూ కోటిరెడ్డి దగ్గరికి చేరడం, ఆయన చెప్పిన దాని కల్లా తలలూపడం, యెవరైనా తగవులాడి వస్తే మసిపూసి మారేడుకాయ చేయడం, కోటిరెడ్డి నంచి నిండే ప్రపాయం చూడడం, ఆయన నాలుగు డబ్బులు చేతిలో వేస్తే కళ్ళ కద్దుకొని చక్కాపోవడం, యివేగా వారి పెద్దమనిషితరహా ?

వెం :- మేదో పెద్దమనిషి కాబట్టి యెవరైనా యిస్తే తీసుకుంటాడు గాని ఆయన అలాంటి మనిషి కాడనుకుంటా.

లక్ష్మి :- అవును. వారు చేసిన న్యాయమేదో చెప్పండి. వుసులూరి తిమ్మయ్య తమ్ముడితో తగాదా పెట్టుకుంటే దాన్ని యేడాదివరకు పెలిపేసి చివరకు " యేమిరా కాటా అంటే యెప్పటి ఆశే " అన్నట్లు చేశారు. మూలగాని వెంకటయ్య బావ మరదలు తగవు లాడితే ఒకరిపై ఒకరికి చాడీలు చెప్పి యిద్దరి [illegible] కూల్చారు. సురభి పుల్లయ్య కోడలు తగవులో రెం[illegible] నుంచి చేయి తడిచేసుకొని చివరకు ఆలుమగలకు యె[illegible] యిలాంటివి కోకొల్లలున్నాయి. మీరు మరిస్తే అందరు మ[illegible]

అ:- అవునుపాపం ! సిలకాగోరెంకల్లాంటి ఆలుమగలు నం[illegible] యెడబాసిపొయ్యారు.

వెం :- (ఇంటికప్పువైపు ఓరగా చూస్తూ) వారలాంటి వారవు[illegible] కాని కోటిరెడ్డికూడా అన్యాయపు మనిషేనంటావా ?

లక్ష్మి :- ఒకటి కాదు, వందసార్లంటాను. అన్యాయపు మనిషి కాక న్యాయంగా నడిచే వాడైతే యిరవయ్యేండ్ల కింద అరిపయ్యెకరాల భూమిగల వాడికి యివాళ రెండు వందల యకరాలభూమి యెలా వచ్చింది? తానేమైనా పోడుకొట్టి సాగుచేశాడా?

వెం :- ఒకళ్ళు అమ్మితే కొన్నాడే కాని, మందిభూమి అన్యాయంగా లాక్కున్నట్టు లేదే.

లక్ష్మి :- అమ్ముతా కొనమని ఆయనదగ్గరి కెవరు నెత్తినేసు కెళ్లారు? లేని తగవులు కల్పించి మందిని యిబ్బందిపెట్టడం, ఆ యదును కని పెట్టి మధ్యవర్తులు కల్పించుకొనడం, వున్నభూమి అమ్ముకొని మరోచోట కొనుక్కోండని కొంటె సలహాలు చెప్పడం, విధిలేక వారు అమ్మడం ఆయన కొనడం, అంతేకాని, అమ్మేవారు యిష్టమై అమ్మితే కొనేవా రెంతమంది లేరు. యీయనొక్కడే కొనాలా!

వెం :- అందరికీ అన్యాయమే చేశాడంటావా?

లక్ష్మి :- చెయ్యనిదెవరికీ అంట? ఒకరిదాకా యెందుకూ, మీ సంగతే చూడరాదూ, గోరంతను కొండంత చేసుకొని మీరు ఆయన దగ్గరి కెళ్ళడము, ఒక్కనాటికీ తెగనివిధంగా ఆయన పరిష్కారం చేయడం, కాకపోతే నీ కలిమెల దుబ్బచలకలోనుంచి చంద్రయ్య పశువులను వెళ్ళనివ్వాలని, మీ చాకెరబండ పొలానికి చంద్రయ్య వంగతోటపంపు మధ్యనుంచి కాలువవుండాలని, మీ వీరుణీబావి కొట్టం ముందునుంచి చంద్రయ్య పశువులకు డొంకవుండాలనీ షరతులు పెట్టడం కలిసివుండటానికా, కయ్యాలుపెంచటానికా?

చం :- ఆ షరతుల్ని మాత్రం సాగనిస్తున్నాడూ? కొట్టంముందునుంచి డొంక వుండాలంటే దానికి రెండువైపులా కంపపాతి తగని యిరుకుగా చేశాడు. పశువులు కాస్త అటుయిటు కదిలితే కంపనీడ్చుకొని తోళ్ళు రకతం చిమ్ముతాయి. రోజూ యెన్నో యిబ్బందులు పడి తోలుక పోతున్నాం.

వెం :- (వెటకారంగా) మహబాగా చెప్పావు. చేనుదున్నుకోడానికి పశువుల తోలుక పోతున్నామని పైరంతా తొక్కించడమూ, కాలువ కిందనేఉంటే పొలంపాడై పోతుందని దాన్ని పూడిపించడమూ యివన్నీ చేసేది నేనా నీవా ?

లక్ష్మి :- సరేపోనీండి. పెంట కుళ్ళగిస్తే పెంకులు బయటపడుతాయి ? జరిగిపోయినదాన్ని మరచి ముందుబాగు చూచుకోవాలి.

వెం :- బాగు చూచుకోవాలనే కోటిరెడ్డి దగ్గరి కెళ్లాము గదా ?

అ :- ఆయనయితేనే యేదోకాస్త కట్టుబాటు చేస్తాడని.

లక్ష్మి :- దొరికాడు మీకో ఘనుడు. ఆయన చేసిన దానివల్లనే యిదంతా జరుగుతుంటే మళ్ళీ ఆయన దగ్గర కెళ్ళడ మెందుకు ? మురికి నీళ్ళలో బట్టలుతికినట్లు ?

వెం :- అయితే మరి యెవరి దగ్గరి కెళ్ళాలి ?

లక్ష్మి :- కొంచెం వెనుకముందు ఆలోచిస్తే మస్తుగదొరుకుతరు. మంచి చెడ్డలు ఆలోచించి సరియైన పరిష్కారం చేసేవా రున్నారనుకోండి, అలాంటి వారిమీద యెన్ని అభాండాలు! పెద్దోరి రామయ్య సంగతే చూడరాదూ. ఒకటి రెండు తగవుల పరిష్కారం చేసే వరకు కోటిరెడ్డి మురా ఆయన్నేమన్నదీ మనకు తెలియదూ "మంది బాకీలు యెగవేయిస్తున్నాడు. భూములకు సరియైన కవులు యివ్వొద్దంటున్నాడు. కొంటె సలహాలు చెప్పి మందిని తప్పుతోవ పట్టిస్తున్నాడు. మొండిచేతుల వాడికి నువ్వులు తిన నేర్పే రకం" అని అంటున్నారుకదా! యివన్నీ నిజమేనంటారా ?

వెం :- (*ఊగిసలాటగా*) కాదనుకో. కాని మొదట కోటిరెడ్డి దగ్గరి కెళ్లి చెప్పుకొని మళ్ళీ వస్తామన్నాంగదా, ఆయన దగ్గరి కెళ్ళక పోతే యేమనుకుంటాడో!

లక్ష్మి :- యేమిటి ఆయ ననుకునేది. పూర్వంనుంచి చేసిన పొరపాట్లే తిరిగి చేయాలని వుందా ? ఆనాడు తెలియక వెళ్ళాము. యిప్పుడు

ఆయన పత్రికలు చదువుతున్నాం. కనుక మన తగాదాలను మనమే పరిష్కరించుకోవాలి కాని. యింకా ఆయన దగ్గిర కెళ్ళడ మెందుకూ?

వెం :- కాస్త కలిగినవాడు. అక్కడికి నాయుడు డబ్బులు అప్పిస్తాడని. నదిచే వారికే కంటకొట్టుకోవడ మెందుకా అని ఆలోచన.

లక్ష్మి :- అప్పిచ్చిన డబ్బు పారిరేస్తారా? వడ్డీ లేకుండా అప్పిస్తాడు కాని తగవుల పరిష్కారానికి రాలేదని యిష్టపడం మానేస్తారా? అయినా అప్పిస్తున్నాడుగదా అని ఆయన వచ్చినపుడే కేమలాడుకుం టామా? ఆయన రాకపోతే మర్యాదగా మనకోసం తెప్పించుకుంటాం.

చం :- మొదట్నుంచీ అనుభవమున్నవాడుగదా. యిల్లాంటి వాటిని తేల్చా లంటే ఆలోచన వుంటాట్టా?

లక్ష్మి :- అయితే ఆయనమాత్రం తెలిసి మనకు చేసినా, మించేది? యీ మధ్య పెద్దోరి రాముయ్య. పొన్నం సూరయ్య కలిసిచెప్పిన తీర్పులు మీకు తెలిసే వుంటాయిగదా. వాటిలో యేమైనా పొర పాట్లున్నాయా. కోటశెట్టి మఠావారి తీర్పులవల చిక్కులేమైనా వున్నాయా?

చం :- తెలుసు. చెప్పిన తీర్పులు బాగానే వున్నాయి.

అ :- పేరయ పుల్లయ్య కొడుకులైతే తగవు తీరినందుకు మురిసి పోతు న్నారు.

లక్ష్మి :- అదొక్కటేనా? తెల్లాకుల నారయ్య తీర్పెలావుంది?

చం :- అదికూడా బాగానే వుందని చెప్పుకుంటున్నారు.

వెం:- వారు చెప్పిన తీర్పులు బాగానే వున్నా యనుకుంటున్నారు. అయితే యిప్పు డేంచేద్దామంటారు?

లక్ష్మి :- జరిగిన పొరపాట్లను సరిదిద్దుకొని-ఒకరిపక్కను ఒకరు సుఖంగా వుండాలంటాను. యేమంటావు చంద్రయ్యగారు?

చం :- సరే మంచిది.

అ :- మీరంవరు చెప్పేది బాగానే వుంది. కాని, నాచేనుసంగ తేమన్నట్లు?

లక్ష్మి :- అసలు నీచేనుగురించేకదా యీ చర్చ అంతా. నీ యిబ్బందులు తొలగే మార్గమేమిటో మొదట నీవే చెప్పుకో.

అ :- మా బావలు నాకిచ్చిన భూమి నాకే వుండనివ్వాలి. దానిలో యే మరామతులు చేసినా నేను చేసుకోవాలి కాని ఒకర్ని పిలవనిదే వచ్చి యిది యిలా చెయ్యి, అది అలా చెయ్యి అని అనవసరంగా కలుగ చేసుకోవద్దు. అంతేకాదు, నాచేనుకు వీరి పశువులుకాని, జీతగాండ్లుకాని రాకూడదు.

లక్ష్మి :- (వెం, చం నుద్దేశించి) యీ మాటకు మీరేమంటారు?

వెం :- అచ్చయ్య చెప్పినదంతా నా కిష్టమే.

చం :- నాకు మాత్రం యిష్టం లేక, నేనాయన తెరువుకేమైనా పొయ్యానా?

అ :- నీవు నాతెరువు రానిదే యీ గొడవంతా యెందుకూ అంట? యింతపని జరిగినా నేనేమి యెరగనంటావు. సరే కాని, ఇన్నాళ్ల నుంచి మేసినందుకు నష్టం?

చం :- యెవర్ని అడుగుతున్నావు నష్టం! యెప్పుడైనా ఒకటి అర మేస్తే యింతగొడవచేసి పైగా నష్టం కట్టివ్వమంటున్నావా?

అ :- యెవరినో యెందుకడుగుతాను? మేసినవి నీయెడ్లు, అడిగేది నిన్ను.

చం :- నేను నష్టం కట్టివ్వడం నీవు తీసుకోవడం! ముల్లె కట్టుకుందువు గాని, కొత్త కందువ తెచ్చుకో. లోకంలో తప్పిజారి పశువులు చేనుమేస్తే నష్టం కట్టిస్తారేంటి?

లక్ష్మి :- తొందరపడకండి. ఒకదారినపడ్డ వ్యవహారాన్ని మళ్ళీ చిక్కుల్లోకి లాగకండి. పైరు వేసినదల్లా పండించుకొని తినడానికేగదా! అలాంటిదాన్ని పశువులు మేస్తే చేనుచేసినవా దేమి తింటాడు?

యెప్పుడో ఒకటిమేస్తే ఊరుకోవచ్చుగాని, అదేపనిగా రోజూ మేస్తే యెవరికైనా నష్టం కట్టివ్వాల్సిందే.

అ :- యెన్ని పశువులు మేసిందీ యెంతనష్టమయిందీ మీరేచూతురుగాని, చేను దగ్గరికి పోదాం రాండి.

వెం :- సరే మనమే వెళ్ళి చూదాం పదండి.

లక్ష్మి :- నేనొక్కడినే కాదు, ఆ పెద్దోరి రామయ్యనుకూడా తీసుకొని పోదాం. యేమంటావు చంద్రయ్యా ?

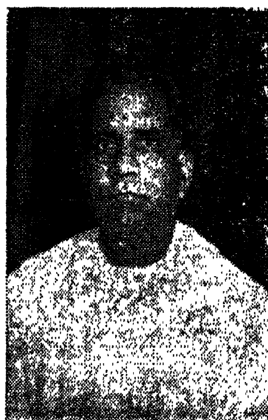
చం :- నేనుమాత్రం వద్దంటానా ? చూచివద్దాం పదండి.

లక్ష్మి :- అయితే లేవండి వెళ్ళివద్దాం.

(అచ్చయ్యలేచి రెండడుగులు నడిచి కుడికాలు చెప్పులో పెడుతుంటాడు. వెంకయ్యలేచి నిలుచుంటాడు. చంద్రయ్య, లక్ష్మిపతి లేవబోతుండగా)

[తెర]

అనుమానము

రచయిత :

శ్రీ దివాకర్ల వేంకటావధాని

జననం : 1913

నివాసం : హైద్రాబాదు

అభిరుచి : సాహిత్య విమర్శ.

రచనలు : ముద్రితం : కావ్యాలు : రాజసందర్శనం, పరివర్తన.

నాటకాలు : కౌముదీమహోత్సవము, నాగానందం.

వచనగ్రంథాలు : ప్రకృతి విజయం, గురుశిష్యులు, కవిత్రయము, కిరాతార్జునీయము.

వ్యాసాలు : సాహిత్య విమర్శనలు మొదలగునవి.

అభిమానరచయితలు : శ్రీనాథాదులు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ.

"ఇంగ్లీషు, సంస్కృత, ఆంధ్ర నాటకముల సమన్వయము" అను విషయముపై పరిశోధన గ్రంథరచనమునకు, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమువారు **1936** లో ఎం. ఏ., (ఆనర్స్) డిగ్రీని ప్రదానము చేశారు. ప్రస్తుతం ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయములో తెలుగు ఉపన్యాసకులుగా నున్నారు.

పాత్రలు :

రంగన్న
భీమన్న
నీలకంఠశాస్త్రి
ప్రతాపుడు
యమున
రుద్రాంబిక
సేవకుడు

అనుమానం

ఒకటో రంగం

[మొగిలిచెర్ల ప్రాంత మందలి అడవి. రంగన్న భీమన్న అనే ఇద్దరు దొంగలు ప్రవేశిస్తారు]

భీమన్న :- రంగా ! రెండేళ్ళనుంచి మన వ్యాపారం ఏమీ బాగుండ లేదురా. కడుపునిండా తిండైనా లేక పిల్లలూ మనమూ మలమలా మాడి పోతున్నాము.

రంగన్న :- నే నెఱుగున్నాక ఇంత దరిద్రం ఎప్పుడూ పట్టలేదురా. చేసేది దొంగతనమైనా దొరల్లాగు ఉండేవాళ్ళం.

భీమన్న :- అవున్రా. ఆరోజులన్నీ గడచి పోయాయి. కడుపు కూటికై కూలో నాలో చేసుకోవలసిన గతి పట్టేటట్లుంది, ఇంట్లో వ్యవహారం చూస్తే గుండె నీరై పోతోంది.

రంగన్న :- డబ్బు చేతినిండా దొరికినప్పుడు క్రిందా మీదా చూడకుండా విచ్చలవిడిగా ఖర్చు పెట్టేశాం. ఇప్పుడు విచారిస్తే ఏంలాభం ? కల్లునీళ్ళు రుచిమూచి రెణ్ణెల్లయిందంటే నమ్ము.

భీమన్న :- అసలు తిండే లేకపోతూ ఉంటే కల్లుమాట చెపుతావు నువ్వు. ఏదైనా పనిచేసుకొందామంటే అదీ అలవాటు లేదాయె. ఏం చేయాలో తెలియకుండా ఉంది.

రంగన్న :- రాజుల్లా బతికిన వాళ్ళం రాయీ రప్పా మోయగలమా ? మళ్ళీ మన వ్యాపారం సాగాలి; మన ఇళ్ళు నగలు నాణేలతో కలకల్లాడాలి.

భీమన్న :- ఇంక మన వ్యాపారం సాగడం కల్లోమాట. ఈ కొత్తరాణి ఉన్నంతకాలం మనం ఈ వ్యాపారానికి నీళ్ళు వదలుకోవలసిందే.

రంగన్న :- ఒక్క వ్యాపారానికే కాదు ప్రాణాలకు కూడా. గజదొంగలు కూడా గడగడా వణికి పోతున్నారు.

భీమన్న :- ఈవేళ నాగన్నగార్ని కూడా మనతో రావలసిందని బ్రతిమాలాను. వాడు బ్రతికుంటే బలుసాకు తినవచ్చు. నేను దొంగతనానికి మాత్రం రానని ఖండితంగా చెప్పేశాడు.

రంగన్న :- అందులో ఏంతేముంది ? ఇంట్లో కుండలు డింకీలు కొడుతూ ఉంటే చూడలేక తెగించి ఇలా వచ్చాంగాని మనకీమాత్రం ప్రాణాలు ప్రాణాల్లో ఉన్నాయా ?

భీమన్న :- ఆడది రాజ్యం చేయడం. ఆమెకు తామంతా వంగి వంగి నమస్కారాలు చేయడం, ఇష్టంలేక మొన్న కొందరు సామంతరాజులు తిరుగుబాటు చేశారు. ఆ దెబ్బతో ఈమె పీడ వదిలిపోతుం దనుకున్నాను, కాని మన రోజులు బాగుంటేగా.

రంగన్న :- ఏం జరిగింది ?

భీమన్న :- రాణి స్వయంగా సేనలు నడిపి వాళ్ళందరినీ ఓడించి పాదాక్రాంతుల్ని చేసింది.

రంగన్న :- ఈవిడ ఈవిద్యంతా యెప్పుడు నేర్చుకుందో. ఆడదాన్ని కదా అని అంతఃపురంలో కూచోకుండా ఆహవ రంగాల్లోకి దూకి వస్తుంది.

భీమన్న :- గణపతిదేవ మహారాజు తనకు కొడుకులు లేకపోవడంచేత, ఈమె చిన్నతనంలోనే వైధవ్యం పొందడంచేత, పురుషులు నేర్వవలసిన విద్దెలన్నీ నేర్పించి ఈమెను తన తర్వాత రాజ్యం పరిపాలించడానికి అర్హురాలినిగా చేశాడు.

రంగన్న :- పురుషులను పురుషులనడమే కాని ఎందుకు పనికివస్తారు ఈమె ముందు ? గుఱ్ఱమెక్కి విల్లమ్ములు పుచ్చుకుందంటే వీరులు గీరులు వెన్నుచూపి పరుగెత్తాల్సిందే.

భీమన్న :- నెల్లాళ్ళ క్రింద ఒకసారి ఆమె ప్రతాపం రుచి చూశాను. నాగన్నగారు కూడా ఆరోజున మాతోనే ఉన్నారు. దైవ కృప వల్ల ఏలాగో మేమిద్దరం ప్రాణాల్తో బయట పడ్డాం. మిగిలిన వాళ్ళు ముగ్గురూ ఆమె కత్తి కెరై పోయారు. అది చూచి నప్పట్నుంచే నాగన్నకు ఆమె పేరు చెబితే హడలు.

రంగన్న :- మరి మీరేం ఆమె నెదిరించ లేవట్రా ! ఆమె ఆడది, మీరు మగవాళ్ళు, ఆమె ఒక్కతె, మీరైదుగురు; బెదిరి పారిపోయా రంటే నాకాశ్చర్యం వేస్తోంది.

భీమన్న :- నీవు స్వయంగా చూడలేదు కాబట్టి ఆమె సంగతి ఏమేమో అనుకొంటున్నావు. ఆడదన్న మాటేకాని ఆమెముందు మన మెందుకు పనికొస్తాం ?

రంగన్న :- ఆమెకూడా మగవేషంతోనే గుఱ్ఱంమీద తిరుగుతుంటుందిటగా.

భీమన్న :- సరిగా మగవాడు లాగానే ఉంటుంది. చెబితేనేకాని ఆడదని తెలియనే తెలియదు. అదిగో ఆదారినేదో విన వస్తోంది. కొంప తీసి ఆమె రావడంలేదు గదా.

రంగన్న :- ఇప్పుడెక్కడనుంచి వస్తుందివా. ఎక్కడ వరంగల్లు, ఎక్కడ మొగిలిచెర్ల.

భీమన్న :- అట్లా అనకు. ఆమె అనుకొంటూ ఉంటేనే ప్రత్యక్ష మౌతుం దిరా వెనుకటి కార్తవీర్యార్జునుడిల్లాగ. ఏమూలనుంచి వస్తుందో ఏలా తెలుసుకుంటుందో చెప్పలేము. పైగా మూడురోజుల క్రింద మొగిలిచెర్ల ఏకవీరాదేవి ఉత్సవాలు చూడటానికి వచ్చిందని విన్నాం గదా !

రంగన్న :- ఔను : ఉత్సవాల్లో ఉన్నది కనుకనే యిప్పుడేలా వస్తుం దంటున్నాను.

భీమన్న :- ఆమెకు దుష్టశిక్షణం, ప్రజారక్షణం ఈరెండే ఉత్సవాలు. వీటి కోసం ఆమె ప్రాణాలు కూడ లెక్కచేయదు. పైగా విన్నటి తోటి ఉత్సవాలు అయిపోయాయి అని విన్నాను.

రంగన్న :- అందుకోసమే కాబోలు రోజువేళ పదయంనుంచి చాలామంది ఈ దారిని పోతూ ఉన్నారు. ఈ సంపదిలోనే మనకేమైనా కొంత వ్యాపారం సాగాలి. లేకపోతే మూడి చావవలసి వస్తుంది.

భీమన్న :- నేనూ అందుకే తెగించాను. అన్నంలేక మాడి చావడం కంటె ఆమె చేతుల్లో చావడమే మంచిదని.

రంగన్న :- ఎందుకోరా ముందరే అపశకునాలు. అదిగో ప్రొద్దు గుంక పోతూ ఉంది. ఇప్పుడే మనం కొంచెం జాగ్రత్తగా పనిచేయాలి.

భీమన్న :- దూరాన ఏవో మాటలు వినిపిస్తున్నాయి. ఎవరో వస్తూ ఉన్నట్లున్నారు.

రంగన్న :- రావడం కాదురా! దారిప్రక్క ఆ మఱ్ఱిచెట్టుక్రింద ఎవరో యిద్దరు కూర్చుని మాటాడు తున్నారు. ఒకామె ఆడది, ఒకా యన మగవాడు. బహుశః యాత్రికులే ఐ ఉండాలి.

భీమన్న :- (చూచి) ఔరా! ఎవరో చిన్నది చక్కని చుక్కలా ఉన్నది. మెడలో ఏవో నగలు కూడా ఉన్నాయి. అస్తమిస్తూ ఉన్న సూర్యుడి కిరణాల్లో తళతళ లాడుతున్నాయి.

రంగన్న :- రెండోవ్యక్తి చాలావృద్ధు. ఆ గంధం, పెద్ద బొట్టూ, మెడలో జందెం, చూస్తే బ్రాహ్మణులాగా కనబడుతున్నాడు.

భీమన్న :- ముసలి బాపనయ్య ఐతే మనకి మరీ మంచిది. అసలు ఎవ రైతేనేం మనముందు నిలుస్తారా ఏమిటి?

రంగన్న :- పద. చెట్లచాటునుండి దగ్గఱకు పోదాం. (ముందుకు నడుస్తారు)

భీమన్న :- ఒరే రంగా! ఎన్నాళ్ళయిందిరా ఈలాంటి మంచి అవకాశం దొరకి మనకి. ఒక క్షణం ఆగి మీద పడదాం. ఇంతలో సూర్యుడు కూడా అస్తమిస్తాడు.

రంగన్న :- మీళ్ళు మొగిలిచెర్లనుంచే వస్తున్నారనుకుంటా. చీకటి పడ బోతోంది కదా ! ఇంతపెందు కెందుకు కూర్చున్నారో.

భీమన్న :- ఎవరికోసమో ఎదురు చూస్తూ ఉన్నట్లున్నారు.

రంగన్న :- ఇంకా ఎవరికోసం ? ఒక్క క్షణం ఉంటే మనకోసమే.

భీమన్న :- నీవు ఆ బాపనయ్య ఓదపటి నోరు నొక్కు. నేనామె నోరు మూసి నగలన్నీ ఒలిచేస్తాను.

రంగన్న :- సూర్యుడు పూర్తిగా వాలిపోయేదాకా వీ మాటలు విని తర్వాత ఆపని చేద్దాం రా. *(ఇంకా కొంత ముందుకు నడుస్తారు)*

రెండో రంగం

(యమున, నీలకంఠశాస్త్రి ప్రవేశిస్తారు.)

యమున :- శాస్త్రులుగారూ ! మొగిలిచెర్లకు వెళ్ళినాయన ఇంకా రాలేదు. సూర్యుడస్తమించ బోతున్నాడు. నాకేమో దిగులుగా ఉంది.

నీల :- భయపడకమ్మా ! వెళ్ళి రావాలికదా మరి. ఇంకెంత. మన ఊరి దగ్గరికి రానే వచ్చాం. ఆయన వచ్చాడంటే రెండు గడియల్లో మన ఊరు చేరుకుంటాం.

యమున :- మొగిలిచెర్ల ఇక్కడి కెంత దూర ముంటుందండి ?

నీల :- ఎంతో దూరమా ! మహా ఉంటే రెండుక్రోసు లుంటుంది. మన ఊరికి మొగిలిచెర్ల మూడు క్రోసులు.

యము :- సూర్యుడప్పుడే పడమటికి పూర్తిగా వాలిపోయాడు. నాకేమో చాలా భయం వేస్తోంది. ఈప్రాంతం దొంగలికి పెట్టింది పేరు.

నీల :- నే నుండగా నీకేం భయమమ్మా ! ఇదివరకేమో దొంగలూ గింగలూ ఉంటూవచ్చారు. క్రొత్తరాణిగారు గద్దె ఎక్కినతరువాత

పొంగలమాటే వినబడటంలేదు. ఆమె పేరువింటే పొంగలను గుండెలో దడదడ.

యమున :- చల్లనితల్లి. ఏమి సౌభాగ్యం! ఏమి సత్తె! ఇరవైనాలుగు గంటలు రెండురోజులూ ఏకాదిరాదేవి విగ్రహంలాగే ప్రకాశించిపోయింది. వచ్చిన వారినందరినీ కన్నతల్లిలాగా ఆదరించింది.

నీల :- ఆమెవంటి ఇల్లాలు మహాలక్ష్మి. ప్రజలందరూ ఆ తల్లి దయవల్ల కడుపులో చల్ల కదలకుండా సుఖంగా కాలక్షేపం చేస్తున్నారు.

యమున :- ఆమె కొడుకులు కూడా ఆమె ప్రకృతినే పుణికిపుచ్చుకొని ఉన్నారు. వారూ తల్లిగారిలాగే వచ్చినవారిమీద బహుమానాలు వర్షించారు.

నీల :- తులసికడుపున గంజాయి పుట్టదంటారు అమ్మా! ఆమె రాజ్యపాలనం ఆంధ్రుల అదృష్టం. ఈ చల్లనితల్లి ఇలాగే శతవర్షాలు పరిపాలించాలని ప్రజలందరూ వేయిమంది దేవుళ్ళను మ్రొక్కు-కుంటున్నారు.

యమున :- ఆఖరిరోజున రాణిగారు బ్రాహ్మణ దంపతులకి దోసెడు ముత్యాలూ రత్నాలు పంచిపెట్టించారని విన్నాను. నీకు కేమైనా లభించాయా?

నీల :- లభించకపోవడ మేమిటి? ఆనాడు సంతోషించకుండా పోయిన బ్రాహ్మ డొక్కడులేడు. అందరూ ఆనందంలో ఆశీర్వాదాలు కురిపించి వెళ్లారు. నాకు రెండు రత్నాలు, పదివరహాల బంగారం లభించింది.

యమున :- మీ బ్రాహ్మణోత్తముల ఆశీర్వచనాల ఫలితంగా ఆమె కోడళ్ల కడుపున ఒక్క మగ మొలక ఉదయిస్తే బాగుండును.

నీల :- ఎందుకు ఉదయించదు తల్లీ! ఉత్తమ ద్విజులు హృదయపూర్వకంగా కావించిన వేదోక్తమైన ఆశీర్వాదాలు ఊరకే పోతాయా?

యమున :- శాస్త్రులుగారూ! నాకేమో భయం ఎక్కువౌతోంది. ఆయన యింకా రాలేదు. మనం కూడా ఆయనతో కూడా వెనక్కి వెళ్ళనైనా వెళ్ళాంకాదు.

నీల :- ఆయన యెందుకు వెళ్ళినట్లు? నాతో ఏం చెప్పకుండా "శాస్త్రులుగారూ! ఇప్పుడే తిరిగి వస్తాను మీ కోడలితో ఆ చెట్టుక్రింద కూర్చోండి" అని మాత్రం చెప్పి వెళ్ళినాడు.

యమున :- ఏమీ లేదండి! మొగిలిచెర్లలో ఏకవీరాదేవి గుడిలో ఎవరో చిత్రకారుడు దేవి చిత్రాలు అమ్మకానికి తెచ్చాడు. నేను ముక్కువతో ఒకటి కొనుక్కున్నాను. వచ్చేటప్పుడు తొందర్లో దాన్ని కిటికిలో పెట్టి మఱచి వచ్చాను.

నీల :- ఆ చిత్రం తీసుకురావడానికి వెళ్ళాడా? అయితే అక్కడ ఆలస్యమేముంది? వెళ్ళడం ఆ చిత్రం తీసుకొని రావడమే కదా!

యమున :- ఏదో చప్పుడవుతోంది ఆయన వస్తున్నారనుకుంటా.

నీల :- (*లేచి నిలబడి మొగలిచెర్లవైపు చూస్తాడు*)

రంగన్న :- భీమన్నా! ఇదే సమయంరా. మళ్ళీ ఆ వెళ్ళినాయన తిరిగి వచ్చేస్తాడో ఏమిటో.

రంగన్న :- (*నీలకంఠశాస్త్రిల మీదపడి నోరు నొక్కుతాడు*)

భీమన్న :- (*యమున కంఠం పట్టుకొని నోట్లో గుడ్డలు కుక్కుతాడు*)

నీల :- (*అస్పష్ట కంఠంతో*) దొంగలు. బాబోయి, దొంగలు.

రంగన్న :- నోరుముయ్యి. బాపనయ్యా! ఆ రత్నాలూ బంగారం ఈలా పెట్టు ముందర.

నీల :- (*అంగవస్త్రపు మూట చేతితో చూపుతాడు*)

[*ఇంతలో అశ్వారూఢుడు, ఖడ్గపాణి ఐన పురుషుడు ప్రవేశించి*]

పురు :- ఓరీ! చోరాధములారా! ఈనాటితో మీ ప్రాణాలు మీవి కావు. కాచుకోండి.

రంగన్న }
భీమన్న } :- (యమునా నీలకంఠులను విడచి పాఱిపోతారు)

పుర :- (గుఱ్ఱందిగి) శాస్త్రులుగారూ ! భయంలేదు. చూల్చోండి. పాపము చిన్నది భయోద్వేగంచేత మూర్ఛాక్రాంతు రాలైంది. (ఆమె దగ్గరికి వెళ్ళి ఆమెతల తొడపై పెట్టుకొని చెదరిన కేశాలు సద్దుతూ రెండో చేతితో విసురుతూ ఉంటాడు)

నీల :- నాయనా ! నీవయవల్ల బ్రతికాము. లేనిచో ఈపాటికి యమ లోకంలో పాత కాపులమై ఉండేవాళ్ళం.

యమున :- (కొద్దిగా కదుల్తుంది)

పుర :- శాస్త్రులుగారూ ! మీదగ్గర మంచితీర్థం ఉంటే ఈలా ఈయండి. ఈమెచే కొంచెం నీరు త్రాగిస్తాను.

నీల :- (ఝారీ చెంబిచ్చును)

పుర :- (నీరు త్రాగించును)

యమున :- (నీరుత్రాగి కన్నులు తెఱచి గద్గద స్వరంతో) దొంగలు. రక్షించండి. శాస్త్రులుగారూ ! ఆయన వచ్చారా ?

నీల :- (ఏడ్చును) రాలేదు తల్లీ ! రాలేదు. ఈ మహానుభావు డెవరో మనిద్దర్నీ ఆ దుష్టుల బారినుండి రక్షించి పుణ్యం కట్టుకున్నాడు.

యమున :- (కృతజ్ఞతతో యువకునివంక చూచి లేవబోవును)

పుర :- భయంలేదు తల్లీ ! భయంలేదు. కొంచెంసేపు విశ్రాంతి తీసుకో.

యమున :- (తనలో) ఈయన ఎవరో పరపురుషుడు. నేనిట్లా ఉండడం మంచిదికాదు. (అని లేవబోవును)

ప్రతా :- (ప్రవేశించి) ఈయన ఎవ్వరో అపర మన్మధుడిలా ప్రకాశిస్తు న్నాడు. యమున ఈయన తొడమీద పండుకొన్నది. శాస్త్రులు గారు ఉన్నారనైనా జంకలేదే.

నీల :- నాయనా! ప్రతాపా! వచ్చావా? ఈ మహానుభావు డెప్పుడో యిప్పుడు మా ఇద్దర్నీ దొంగల బారినుంచి రక్షించాడు. ఎల్లకాలం మన మీయనకి ఋణపడి ఉండాల్సిందే.

ప్రతా :- (నమస్కరించి) అయ్యా! మీరు చేసిన మహోపకారం ఎన్నడూ మఱచిపోలేను. ఇవే నా కృతజ్ఞతా నమస్కారాలు.

యువ :- ఇందులో నేను చేసిందేముంది. నావిధి నేను నెరవేర్చినాను ఇంతాలస్యంగా బయల్దేరినారు మీరెక్కడికి వెళ్ళవలసి ఉంది?

నీల :- నాయనా! పెందలకడే బయల్దేరాము. ఇక్కడికి వచ్చిన తరువాత ఏకవీరాదేవి చిత్రం బసలో మఱచిపోయినమాట జ్ఞాపకానికి వచ్చింది. ఈయన దాన్ని తీసుకురావడానికి మొగిలిచెర్ల వెళ్ళినాడు. మేమిక్కడ ఆయనరాక కెదురు చూస్తూ కూర్చున్నాం. ఇంతపని జరిగింది,

యువ :- మీ దేఊరు?

ప్రతా :- కోనేరు. ఇక్కడికి క్రోసుమారం ఉంటుంది. మీ ఉపకారం మఱచిపోలేం. సెలవు తీసుకుంటాం. మీపేరు మేం తెలుసుకోవచ్చునా?

యువ :- తొందరగా బయల్దేరండి. అప్పుడే చీకటి పడింది. (*గుఱ్ఱము దగ్గరకెళ్ళి*) నాపేరు రుద్రదే ......(*అని ఎక్కివెళ్ళిపోవును*)

(*ప్రతాపాదులు కోనేరు వంకకు నడచి పోదురు*)

మూడో రంగం

[*కోనేరు. ప్రతాపుని ఇల్లు. ప్రతాపుడు మంచముమీద పరుండి ఉంటాడు. యమున ప్రక్క నిలబడి ఉంటుంది*]

యమున :- ఈపాలు కొంచెం త్రాగండి. అప్పుడే నాలుగు రోజులైంది గుక్కెడు మంచినీళ్ళయినా పుచ్చుకొని. మొగిలిచెర్లలో ఆనాడు

దేవీప్రసాదం ఇంత పుచ్చుకున్నా రంతే. మళ్ళీ మెతుకు నోట బెట్టలేదు. ఈలా ఐతే శోషకూడా వస్తుంది.

ప్రతా :- మరేమీ భయంలేదు. నాకు శోషెందుకు వస్తుంది? వస్తేమాత్రం అంత ప్రమాదం ఏమిటి.

యమున :- ఏమిటి ఆలా మాటాడుతారు? నాకేమీ తోచడంలేదు. వైద్యుడుకోసం కబురంపించనా?

ప్రతా :- వైద్యు డెందు కిప్పుడు? నాకు రోగ మేమైనా ఉంటేగా!

యమున :- మీ రీలా మంచం మీదపడి ఉంటే నా మనసు మనసులో లేకుండా పోతోంది. ఏపని చేయడానికీ తోచడంలేదు. బాధేమిటో చెప్పరు. గ్రుక్కెడు మంచినీళ్ళయినా తాగరు. చివరకు నాతో మాటాడ్డం కూడా మానేశారు నేనేం పాపం చేశానోకాని.

ప్రతా :- నువ్వే పాపం చేయలేదు. నేనే మహాపాపం చేసుకున్నాను. దాని ఫలితం అనుభవిస్తున్నాను.

యమున :- మీ మాటలు నాకేమీ అర్థం కావడంలేదు. ఈపాలు కాసినీ త్రాగండి. చల్లారి పోతున్నాయి.

ప్రతా :- నా కిప్పుడేం తాగాలనిలేదు. నీవుపోయి నీపని చూచుకో.

యమున :- మీ పాదసేవ చేయడంకంటె నాకు వేఱె పనేముంది? మీ వైఖరి చూస్తే నామనస్సు పరిపరి విధాల పోతోంది. చివర రాదేవి అనుగ్రహం ఈలా పరిణమించింది. పుణ్యానికి పోతే పాప మెదురొచ్చింది.

ప్రతా :- దేవి నెందుకు నిందిస్తావు? ఆమె అనుగ్రహం నీకు వెంటనే కనుపించింది కదా!

యమున :- ఏం కనిపించింది? ఇంటిలో అడుగు పెట్టారో లేదో మంచం పట్టారు. నాలుగు రోజుల్లో చిక్కి శల్యమై పోయారు.

ప్రతా :- దీనికేమిటి. దేవతా ప్రసాదం వల్ల నీకోరిక ఫలిస్తే నాకేమైనా ఇబ్బందిలేదు.

యమున :- మీరిల్లా మాట్లాడటం నాకు మరింత బాధ కలిగిస్తోంది. నా కోరిక ఒకటి మీ కోరిక ఒకటేనా. వివాహ సమయంనుంచీ క్రమక్రమాభివృద్ధి పొంది చిగిరించి పూలు పూచిన మన ప్రేమవల్లి మధురఫలం కాయాలనేకదా మన యిద్దరి ఉమ్మడి కోరిక.

ప్రతా :- నాకేమో లోకమంతా మాయామయంగా కనిపిస్తోంది. పూర్వపు మధుర వాంఛలన్నీ మట్టి కలిసి పోయాయి. ఇప్పుడింక ఒకే ఒక్క కోరిక మిగిలింది సాధ్యమైనంత త్వరలో పరమేశ్వర సాయుజ్యం పొందుదామని.

యము :- మీకోరిక యెట్టిదైనా అందులో మీసహధర్మచారిణి పాల్గొకుండా ఉండదు.

ప్రతా :- ఔను నీపాతివ్రత్యం నాకు తెలియదా ?

(తలుపు దగ్గర యమునా, యమునా అని పిలుపు.)

యము :- సమయానికి నీలకంఠ శాస్త్రిలవారు వచ్చారు. ఆయన కోసమే కబురంపిద్దా మనుకుంటున్నాను. (వెళ్ళి తలుపుతీసి) శాస్త్రిలు గారూ ! నమస్కారం. మీకోసం కబురంపిద్దామనుకుంటూ ఉండగానే దేవుడిలా దయచేశారు. లోపలికి రండి.

నీల :- ప్రతాపుడున్నాడా? నాలుగురోజులనుంచీ ఎక్కడా కనుపించలేదు.

యము :- ఇంట్లోనే ఉన్నారు. ఈలా దయచేయండి. ఆవేళ రాత్రి గుమ్మంలో కాలుపెట్టామోలేదో మంచంపట్టారు.

నీల :- ఆలాగా. అందుకే ఊళ్లో ఎక్కడా కనిపించాడు కాదు. ఏమైనా జ్వరం తగిలిందా?

యమున :- జ్వరంలేదు ఏమీలేదు. శారీరకమైన బాధేదైనా పైకేమీ కనిపించడంలేదు. ఈనాలుగురోజులకే చిక్కి శల్యమైపోయారు. ఒంటి, చూడండి. మీరిప్పుడు వచ్చారంటే కొంతధైర్యం కలిగింది.

నీల :- (ప్రతాపుని దగ్గరకు వెడతాడు. యమున వెనకాలే ఉంటుంది.)

ప్రతా :- శాస్త్రిలు గారూ నమస్కారం. దయచేయండి ఈకుర్చీమీద కూర్చోండి.

నీల :- దీర్ఘాయురస్తు. అలాగే కూర్చుంటాను. నీవేమీ కదలబోకు. ఈ నాలుగు రోజులనుంచీ ఎక్కడా కనిపించలేదేమా అని ఒకమాటు చూచిపోదామని వచ్చాను. గుమ్మంలోకి రాగానే అమ్మాయి నీ వస్వస్థతగా ఉన్నావని చెప్పింది.

ప్రతా :- మరేమీ ప్రమాదం లేదండి. లేచి తిరాగాలని లేక ఈలా పడుకున్నాను.

నీల :- (చేయి పట్టుకుని చూచి) జ్వరమేమీ ఉన్నట్టు లేదు. ఈ నాలుగు రోజుల్లోనే ఎంతగా మారిపోయావు. ముఖం పూర్తిగా పాలిపోయింది. మరొకరైతే ఆనవాలు పట్టడమే కష్టం.

యమున :- ఆనాడు మొగిలి చెర్లలో దేవీ ప్రసాదం పుచ్చుకున్నారంతే. మళ్ళీ నీళ్ళయినా ఒక చుక్క తాగలేదు.

నీల :- వైద్యుడికి కబురుచేయలేక పోయావా అమ్మా! ఇప్పుడు వెళ్ళి శరభరాజుగారిని తీసుకువచ్చేదా.

ప్రతా :- అక్కఱ లేదండీ. రేపటి కదే సర్దుకుంటుంది. అసలు నాకు శారీరకంగా బాధేమీ లేనేలేదు.

యమున :- ఇప్పుడే వెచ్చబెట్టి తీసుకు వచ్చాను, ఈ కాసినిపాలు తీసుకోమనండి.

నీల :- నాయనా! ఈపాలు తాగి కొంచెంసేపు పండుకో, సాయంత్రం మళ్ళీవచ్చి అవసరమైతే శరభరాజుగార్ని ఓసారి పిలుచుకు

వస్తాను. (అని వెళిపోవును)

వతా :- (పుష్పగౌని త్రాగును)

నీల :- ఏదో ఈలా కొంచెం పుచ్చుకుంటూ ఉండాలి కాని లేకపోతే మరీంత నీరసం ఎక్కువై పోతుంది. నిన్నుచూచి అమ్మాయి చాలా బెంగ పెట్టుకుంది. ఈ ఊళ్ళో మీ దాంపత్యం, గుణ గణాలూ మెచ్చుకోనివారు లేరు. నేనింక వెళ్ళి వస్తాను. అమ్మాయీ నీవేం బెంగ పెట్టుకోకు. నేను సాయంకాలం మళ్ళీ వస్తాను. (కుర్చీమీదనుంచి లేచి) అన్నట్టు మరచి పోయాను. మొన్న మన్ని దొంగలవారినుండి కాపాడిన ఆ మహానుభావుడు నిన్న నేను కొండకి వెళ్ళివస్తూ ఉంటే దారిలో కనుపించాడు. ఏమి సౌజన్యం ! ఏమి వినయసంపద !

యమున :- ఆయనకి మనం ఆజన్మం ఋణపడి ఉండాలి.

నీల :- నెమ్మదిగా అంటావేమిటి ? ఆయనే ఆ సమయానికి రాకపోతే మనం చచ్చి స్వర్గంలో ఉండేవాళ్ళం.

ప్రతా :- ఆయన్ని ఒకసారి దర్శనం ఇప్పించ మనలేక పోయారా ? యమున మఱోసారి చూచి సంతోషించేది.

నీల :- ఆయన యమున సంగతి మఱీ మఱీ అడిగారు. ఈవేళకాని రేపు కాని తామే స్వయంగా చూడటానికి వస్తామన్నారు.

ప్రతా :- మీయింటికి వస్తే తప్పకుండా ఇక్కడికి కూడా తీసుకురండి.

నీల :- నీవు వేఱే చెప్పాలా ? ఆయన అసలు ముందే ఇక్కడికి వస్తారు. నేనింక వెళ్ళి వస్తాను నాయనా! ఆకలిగా ఉంటే రవ్వంత ఎంగిలిపడు, మఱేమీ భయంలేదు.

ప్రతా :- సాయంకాలం మీరు తప్పకుండా రావాలి. మీరిక్కడ ఉన్న రాస్సేపూ మనస్సుకి కొంచెం శాంతి చేకూరింది. నమస్కారం.

నీల :- తప్పక వస్తాను. (అని వెళ్ళుతుంది. యమున తలుపుదాకా వెళ్ళి తలుపువేసి వస్తుంది.)

యమున :- ఏమండి ! కొంచెం బాయా అన్నం తింటారా ?

ప్రతా :- నాకిప్పు డేమీ అక్కర్లేదు. నీవువెళ్ళితిను .సాయంకాలం ఆయన కూడా వస్తారేమో ! మళ్ళీ తీరుబాటు వుండదు.

యమున :- మీరు తినందే నేను తినడం అసంభవం. దేవి దయవల్ల మీరు స్వస్థులై లేచి తిరిగితే అదే నాకు పదివేలు.

ప్రతా :- నాకోసం వృథాగా ఎందుకు శ్రమపడతావు ? నీవువెళ్ళి భోజనం చేసిరా. నేను కొంచెంసేపు నిద్రపోతాను.

యమున :- (కిటికీ తలుపులు వేసి) కాస్సేపు విశ్రాంతి తీసుకోండి. నేను దేవీపూజ చేసుకొని యిప్పుడే వస్తాను. (అని వెళ్ళును)

నాలుగో రంగం

[యమున పూజాగృహంలో ఏకవీరాదేవి విగ్రహం ముందు కూర్చుని ఉంటుంది]

యమున :- (పూజాదికం ముగించి) తల్లీ ! దిక్కులేని వారికి నీవే దిక్కు. అనన్యగతిక ఐన ఈదీనురాలిని రక్షించే భారమంతా నీదే. ఏం కర్మం చేసుకున్నానోకాని భర్తగారి మనస్సంతా విపరీతంగా మారిపోయింది. నాచేతినుంచి నీళ్ళైనా పుచ్చుకోవడంమానేశారు. చివరికి మాటాడడం కూడా కష్టమై పోతోంది. ఏలాంటిప్రేమకు ఎంతలో ఎంత వ్యాఘాతం సంభవించింది? నేచేసిన తప్పేమిటో ఊహించలేకుండా ఉన్నాను. నీ పాద పద్మాలే దిక్కని నిరంతరం ఆరాధించే దీనురాల్ని ఇంత నిశితంగా పరీక్షించడం నీకు తగునా ?

ఆయనకు నా శీలాన్ని గురించే సందేహం పుట్టినట్లుంది. మాటలన్నీ ద్వంద్వార్థాలుగా గోచరిస్తున్నాయి. ఏమి చెప్పకోవాలో తెలియకుండా ఉన్నది. ఎంతాలోచన చేసినా నే చేసిన దోషమేమీ కనపడ్డంలేదు. ఆరోజున దొంగలనుండి మమ్మల్ని కాపాడి నాయన మూర్ఛాక్రాంతురాలనై పడిపోయిన నాతల తన తొడ మీద పెట్టుకొని ఉపచారాలు కావించారు. సరిగా ఆ సమయానికే భర్తగారు మొగిలిచెర్లనుంచి తిరిగి వచ్చారు. ఇదే వారి అను మానానికి మనోవ్యాధికి కారణమై ఉండాలి. దీన్ని తీర్చే ఉపాయ మేమీ తోచడంలేదు. ఆయన దొంగలవారినుండి మమ్మల్ని రక్షించి ఎంతుపకారం చేశారో, నాతల తొడమీద పెట్టుకుని అంత అపకారం కావించారు. ఆయనకు పరస్త్రీననే అనుమానం ఎందుకు తట్టలేదో! ఇంతకూ నా పురాకృత కర్మమే ఆయనచే ఆపని చేయించింది.

తల్లీ! భక్తరక్షణ పరాయణా! ఈదీనురాలి హృదయశుద్ధి నీవెఱుగుదువు. ఈ ఆపత్సముద్రంనుంచి ఏలా తరింప చేస్తావో అంతా నీదేభారం.

ప్రతా :- (నిద్రలో కలవరిస్తూ) పరపురుషుడనే అనుమానం ఏమాత్రం లేకుండా ఆయన తొడమీద తలపెట్టుకుని పండుకున్నది. శాస్త్రులు గారు దగ్గర ఉన్నారనైనా సిగ్గుపడలేదు. ఛీ! స్త్రీల చిత్తాలు శరన్మేఘ చంచలాలు.

యమున :- నిద్రనుండి లేచినట్లున్నారు. వెళ్ళి కొంచెం ఎంగిలి పడమని చెబుతాను. (లేచి అతని గదిదగ్గరకు వెళ్ళి తలుపు తీయును) ఏదో కలవరిస్తున్నారు. (విని) నా అనుమానం స్థిరపడింది.

ప్రతా :- (మేల్కాంచి తలుపువైపు చూచును)

యమున :- చాలాసేపు నిద్ర పోయారు. కొంచెం మనశ్శాంతి చేకూరిందా?

ప్రతా :- దానికేంలే కాని, ఆయన వచ్చారా?

యమున :- ఆయన ఎవ్వరు ? శాస్త్రులుగారా ?

ప్రతా :- కాదు. ఆనాడు దొంగల్ని పారదోలి మీ ప్రేమకు పాత్రులైనవారు.

యమున :- మీ మాటలు నాకర్థం కావడంలేదు. ఆయన ఇప్పు డెందుకు వస్తారు ? అస లెందుకు వస్తారు ?

ప్రతా :- ఏమో ఎందుకు వస్తారో, వస్తానన్నారని శాస్త్రులుగారు చెప్పలేదూ?

యమున :- వస్తే మీకు చెప్పకుండా ఉంటానా ? మీపాదదాసిమీద ఇంత కాఠిన్యం వహించడం న్యాయంకాదు.

ప్రతా :- ఎంత మాటన్నావు ? అంత మహాపురుషుడి తొడ ఉపధానంగా చేసుకో గల్గిన మహానుభావురాలవు నీవనవలసిన మాట కాదది.

యమున :- ప్రియురాలి హృదయశుద్ధి తెలిసి కూడా మీరలా మాటాడడం నా దురదృష్టం. మూర్ఛా క్రాంతురాలనై పడిపోయిన నాకాయన ఏమి చేశారో తెలియనే తెలియదు. దేవీ సాక్షిగా చెబుతున్నాను. ఏమాత్రం స్మృతి తెలిసి ఉన్నా నేనా విధంగా పండుకునేదాన్ని కాదు. మీరు వచ్చినప్పుడే నేనాయన్ని చూచాను. నాకూ కోపం కలిగినా ప్రాణాలు కాపాడిన పరమోపకారిని పరుష వాక్యాలతో భంగించడం ఉచితం కాదని ఊరుకున్నాను. తెలియక జరిగిన ఈ దోషం క్షమించి నన్ననుగ్రహించాలి.

ప్రతా :- అనుగ్రహించేందుకు నేనెవడిని? ఆయనే వస్తారుగా. అనుగ్ర హిస్తారో! ఆగ్రహిస్తారో!

యమున :- వివాహం ఐనప్పటినుంచీ నన్ను చూస్తున్నారు. నా హృదయం ఎఱుగుదురు. మీరే ఈలా అనుమానిస్తే నాకు మరణంకంటె వేఱు శరణ్యంలేదు, మీ పాదసాక్షిగా ప్రమాణం చేస్తున్నాను. నేనేపాపమూ ఎఱుగను. మీ మనోవ్యాధికి కారణమిప్పుడు నాకు బోధపడింది. యథార్థం ఊహించి, నాదోషం క్షమించి, ప్రాణాలు నిలపండి. ఈ కార్పణ్యానికి కారణమై నేను మహాపరాధం చేశాను.

ఆ అపరాధం నేనెఱిగి చేసింది కాదు. అసలు నేను చేసిందే కాదు.

ప్రతా :- ఎందుకు విచారిస్తావు ? అపర మన్మథాకారం గలవాడు, ఐశ్వర్యంతో తూలతూగేవాడు, ఆపదనుండి రక్షించినవాడు అక్షిగోచరుడైనప్పుడు ప్రేమిస్తే తప్పేముంది ?

యమున :- మీకు కలిగిన ఈ అనుమానాన్ని తొలగించడాని కాదేవికి తప్ప మఱెవ్వరికీ శక్తి చాలదు. నేనెంత చెప్పినా మీకింక విశ్వాసం కలుగదు. ఈ అవమాన భారంతో బ్రదికి ఉండడంకంటె చావడమే చాలా మేలు. ఎంతటి పవిత్రప్రేమ కెంతలో ఎంత భంగపాటు సంభవించింది ! (ఏడ్చును) చిన్నప్పటినుంచీ శాస్త్రులుగారు నన్నెఱుగుదురు. ఆనాడు కూడా ఆయన నక్కడే ఉన్నారు. ఆయన్ని అడిగి చూడండి నా అపరాధం ఏమైనా ఉంటేమో. (తలుపు చప్పుడగును) అదిగో ! ఆయన కూడా సమయానికే వచ్చారు. (అని తలుపుతీయుటకు వెళ్ళును)

పురు :- అమ్మా ! ప్రతాపుడుగా రున్నారా ?

యమున :- (కోపముతో) ఎందుకు బాబూ ! ఉన్నారు. పరలోక ప్రయాణం చేయడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారు. మొన్న చేసిన మహోపకారమే చాలు. పండంటి కాపరాన్ని బుగ్గిపాల్చేసింది. మళ్ళీ దయచేశారు. ఇంకా ఏం మహత్తరోపకారం చేస్తారో ! ఈసారితో మా ప్రాణాలే మటుమాయం చేసేస్తారు కాబోలును ! చాలు చాలు మీ ఉపకారం. దయచేయండి.

పురు :- (తెల్లబోయి) అమ్మా, నేచేసిన నేరం ఏమిటో నాకు తెలియకుండా ఉన్నది.

యమున :- మీకెందుకు తెలుస్తుంది ? దాని ఫలితం అనుభవించే వాళ్ళకి తెలుస్తుంది. పరకాంతని స్పృశించడం పాపమని తెలిసి కూడా ఆనాడు నాతల తొడమీద పెట్టుకున్నారు. భయపారవశ్యంచేత కలిగిన మూర్ఛలో ఉండడంచేత నా తప్పుదేమీ కనబడిందికాదు.

లేకపోతే వెంటనే నాయిను ఉరిపట్లో పెట్టి ఉంచేవాణ్ని. మీరు దొంగల్ని తరిమి ప్రాణాలు కాపాడి నా ప్రాణాలకంటె ప్రియతరమైన పవిత్ర ప్రణయాన్ని భగ్నం చేశారు. ఉపకారం ముసుగులో మహాపకారం చేసిన మీరు ప్రచ్ఛన్న పాపంలాగా కనబడుతున్నారు. మీ సన్యాస మందువంటి మాహాత్మ్యం భస్మమైపోయింది. ఇప్పుడు ప్రాణాలు కూడా పోవడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాయి. అదికూడా చూచి పోదామని వచ్చారు కాబోలును!

పురు :- అమ్మా! క్షమించండి. నేను చేసిన ఘోరమైన అపరాధం ఇప్పుడు తెలియ వచ్చింది. ఆనాడు కొండపలో ....

(నీలకంఠశాస్త్రి రాజభటుడితో ప్రవేశిస్తాడు)

రాజ :- (పురుషునికి నమస్కారం చేసి) మహామంత్రిగారు అత్యవసర రాజకీయ కార్యాలు ఆలోచించవలసి ఉండడంచేత దేవిగారికి ఈ ఉత్తరం వ్రాసి పంపించారు. ముందు శాస్త్రులుగారి ఇంటికి వెళ్ళి వారు తీసుకురాగా ఇక్కడికి వచ్చాను. (అని ఉత్తరం అందిస్తాడు)

యమున :- దేవిగారంటా డేమిటి! (అని తెల్లబోవును)

నీల :- అమ్మా! ఈవేళ మన నేత్రాలు సాఫల్యం చెందాయి. రుద్రాంబా మహాదేవిగారి దివ్య దర్శనం లభించింది. ఆనాడు మనల్ని రక్షించిన పుణ్యాత్మురా లీమెయే.

యమున :- (రుద్రాంబ కాళ్ళమీద పడి) దేవిగారి యెడల క్షమించరాని అపరాధం చేశాను. ఈదోషాని కింక ప్రాయశ్చిత్తం ఉండదు.

రుద్రాం :- (లేవనెత్తి) లే తల్లీ! లే. వేషంచే పురుషుడుగానే ఉన్నా నిజానికి స్త్రీనే కావడంచేత సహజ ప్రకృతి మఱచిపోలేక ఆనాడు నిన్నలా స్పృశించి నీకు కడగండ్లు కలిగించాను. నీవే నన్ను క్షమించాలి. రా లోపలికిరా! నీ భర్తగార్ని చూద్దాం.

(రాజభటుడు తప్ప అందఱూ లోపలి కేగుదురు)

యమున :- (మంచమీద) ఈనాడు మనభాగ్యం పండింది. రుద్రాంబా మహారాజ్ఞిగారు మనగృహం పావనం చేశారు. ఏకవీరాదేవి అనుగ్రహం ఊరికే పోతుందా!

ప్రతా :- (మంచంమీదనుండి లేచి రుద్రాంబకు నమస్కరించును.)

రుద్రాం :- నాయనా! నేను తెలియకచేసిన నేరం మీకు ప్రాణసంకటం కలిగించింది. క్షమించండి.

నీల :- గ్రీష్మాతపాతిరేకంచేత ఎండి వాడడానికి సిద్ధంగా ఉన్న లతలకి తొలకరి వానలాగ దేవిగారి రాక ఈ ప్రతాపుడి జీవితానికి ఇంతింతనరాని చైతన్యశోభ కలిగించింది.

ప్రతా :- (యమునముందు మోకరిల్లి) యమునా! నీ హృదయ పారిశుద్ధ్యం తెలిసికూడా అజ్ఞానివలెనే నిన్ననుమానించి నీమనసు నొప్పించాను. క్షమించు.

రుద్రాం :- దంపతులారా! మేమిప్పుడు త్వరితంగా రాజధానికి పోవలసి ఉంది. దేవిదయవల్ల మీరింక సుఖజీవితం చేస్తూ పుత్ర, పౌత్రాభివృద్ధి గాంచి వర్ధిల్లండి. మే మెప్పుడైనా అవకాశం ఉన్నప్పుడు మళ్ళీ మీ పవిత్ర గృహం దర్శిస్తాము. శాస్త్రులుగారూ! వస్తాము. (అని రాజభటునితో వెడలిపోవును)

నీల :- ఆనాడే నా కనుమానం కలిగింది. ముఖంలో స్త్రీలాలిత్యం మూర్తీభవించినట్లు కనిపించింది. కాని అప్పుడు ప్రదర్శించిన పరాక్రమ విశేషంచేత పురుషుడే అని అనుకున్నాను.

ప్రతా :- పేరేమిటని అడిగితే ఆమె ఏదో చెప్పి తొందరగా గుఱ్ఱం ఎక్కి వెళ్ళిపోయింది. రుద్రదే....అన్నంతవఱకు వినిపించడం చేత నేను రుద్రదేవు డనుకున్నాను.

యమున :- ఆనాడు కళ్ళుతెఱచి చూచేదాకా స్పర్శనుబట్టి నేను స్త్రీయే అని తలపోశాను.

ప్రతా :- యమునా ! అనుమాన మేఘాలు పటాపంచలై హృదయాకాశం నిర్మలతరంగా భాసిస్తోంది. రా. దేవీపాదపద్మాలకి నమస్కరించి భోజనం చేద్దాం.

యము :- శాస్త్రిలుగారూ ! మీరు లోపలికి దయచేయండి. మీదయవల్ల పట్టిన ముసురు పట్టినట్లుగానే విచ్చిపోయింది.

నీల :- అంతా దేవిదయ. మీరువెళ్ళి భోజనం చెయ్యండి. నేను పోయి సాయంసంధ్యావందనం చేసుకుంటాను.

